

Новы Час

НЕВЯДОМЫ САЛАВАТ

Стар. 29

КРЫЗІС ПАДЗЯЛІЎ ПРАЦОЎНЫХ НА СВАІХ і ЧУЖЫХ

Як кажуць, добра там, дзе нас няма. Крызіс вачыма беларусаў у суседніх з намі краінах

Стар. 6

ГІСТАРЫЧНЫ АТЛАС БЕЛАРУСІ. ТОМ 1

Выданне унікальнае адразу некалькім пазыямі

Стар. 30

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9-24

ЧЫТАЙЦЕ

Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

Параноік

Віктар Марціновіч

Нарыс Марыі Мартысевіч.

З цыклу «Новая генерацыя»

«лінія Сталіна». Таму і вайсковыя парады. Таму і агульная інтэрпрэтацыя другой сусветнай вайны амаль што цалкам у канцэспеце савецкай канцыпцыі. З выразна бачным імкненнем беларускага кіраўніцтва пераключыць на сябе праектары той вілікай перамогі. Кранеш канцепцыю — захістенца ўся кансрукцыя.

І ўсё ж агульным вынікам другой сусветнай вайны трэба лічыць, хаяці і аддалены па часе ад не завяршэння, канец сталінскай мадалі таталітарызму, канец савецкай імперыі. Гэтак жа, як і агульны рух краін былога сацлагеру, адна за адной, услед за Польшчай, а краху пазней і былых рэспублік СССР, да дэмакратычных перамен.

Гісторыя ўзінкнення, існаванні і краху таталітарных рэжымуў сведчыць, што іх смерць наступае пасля маштабнай паразы. Ці аднамомантнай — у вайне, ці расцягнутай па часе. Паразы, якія паступова нарастае, збіаеца ў ком з мноства лакальных параз — унутраных і знешніх. Паразы як непазбежнай эканамічнай і палітычнай эрозіі ўсіго таталітарнага арганізму.

Наглядзячы на лютасць разгромаў і ўсёадымны кантроль за грамадствам, таталітарны рэжымы не могуць цалкам пазбавіцца ад унутранага супраціву, адапазыціі. Архівы, успаміны ўдзельнікаў адкрываюць нам сёння мнозвучны факту падпольнага антысавецкага супраціву пасля вайны. Интелектуальны супраціў — у адкрытых і замаскаваных формах: у масцтавы, літаратурны, науць, у сем'ях, у працоўных калектывах, на сходах і ў курылках, у анекдотах, урашце, ульсыдэнцтве, — няўлоўна, знутры размываў сямынныя асновы рэжыму, раздрэжваў атмасферу татальнай хлусні.

Пасля Сталіна савецкі рэжым увайшоў у фазу паступовай дэформаціі і распаду, каб канчатковая сканцаць на лізе перабудовы. Яго рэгенерацыя — у асобных краінах, у тым ліку, на жаль, і ў Беларусі, у адносна мяккіх аўтарытарных формах — з'іва часовай. Не той маштаб, не той рэсурс, не той міжнародны клімат.

Працяг на стар. 5

Пакт падпісвае міністр замежных спраў СССР Вячаслаў Молатаў

Афіцыйны Мінск, як і
прагнавалася, не адреагаваў
на рэзоляцыю АБСЕ, якая
асудзіла два таталітарныя
рэжымы — гітлераўскі і
сталінскі — і прапанавала
зрабіць 23 жніўня, дзень
падпісання пакта Молатава—
Рыбентропа, Днём памяці
ахвяраў сталінізму і нацызму.
Чаму? Не чутна афіцыйнага
рэзгаласу і з нагоды 70-й
гадавіны з дня пачатку
гістарычнай трагедыі, якой
 стала другая сусветная вайна.
Чаму?

Здавалася б, які цудоўны шанец паказаць Захаду сваё імкненне да лібералізацыі, нічым не рызыкуючы. Зрабіць усю толькі дакларатыўны жэст па асуждэнню даўняга мінула, прычым з гісторыі ўжо не існуючай краіны, дзякуючы краху якой Беларусь і самага рэзізацца ў якісці суворнай дзяржавы. Жэст, які не патраўбаў ніводнага реальнаю кроку дае палітычнай трансфармациі рэжыму, паслабленны ў сферы правоў чалавека, свабоды СМІ, выбарчай сістэмы...

Але гэта толькі на першыя погляд. Бо гэта сітуацыя якраз з тых, калі слова ёсць справа. І таксама слова ўтрымліва ў сабе небяспечную закрунцу, з непрадказальнымі вынікамі, ці не самыя асновы ці падрашніх беларускай палітычнай сістэмы, што адчуле не творцы і ўладары сваім інтынктам да самазахавання. Зыходзячы выключаюча на сваіх інтарэсах.

Сувязь мінулага і сучаснага значна складаней і глыбей, чым падаецца на першыя погляд. Наступства такіх глабальных катастроф, як вайна, сягаюць праз гады і дзесяцігоддзі. Угледзімся ў тое, што выявілася, вырвалася з палону савецкіх пралагандыстычных напластаванняў, у чым можна разабрацца сенія, з пункту погляду беларускіх інтарэсаў.

Пачатак другой сусветнай вайны мае дзве даты. 1 верасня 1939 года — напад гітлераўскай арміі на Польшчу — сусветна прызнаная дата. У яе цэнтра дата 17 верасня — уступленне Чырвонай арміі на тэрыторыю Заходніх Беларусі, на той час усходніх красаў Польшчы. У савецкай трактоўцы — в вызвольны паход, вынікам якога сталася ўз'яднанне беларускіх земляў у рамках БССР. Уз'яднанне — гістарычная спраўядлівасць. Іншая справа, якім спосабам і праз якія новыя беды для беларускага народа. Але тое асобная тэма.

Аднак за абедзвумі датамі і стаіць пакт Молатава—Рыбентропа, сакротны пратакол якога прадугледжваў падзел Еўропы на сферы ўплыву. Пакт — па зместу і факту развіція наступных падзеяў — стаўся фактам развіція другой сусветнай вайны. Сталінскім СССР і гітлераўскай Германіяй у якісці саюзікаў. З той, аднак, істотнай асаблівасцю, што кожны з бакоў выношуў свой сцнанія у баражбэ за сусветнае панаванне і разглядаў пакт як тэктычны ход, як інструмент падману, дзеля стварэння ўгледнага плацдарму для рашучага наступу. На Усход — у планах Гітлера, на Захад — у планах Сталіна. У спрэчальных, па разліках кіснага, аbstавінах і зручны час. Дамантаж умацаванняў на беларускай тэрыторыі, на бытой мяжы з Польшчай, мулляжы асобных з якіх зараз

адноўлены пад назір «лінія Сталіна», — усяго толькі эпізод у гэтай гульні. Прычым абсалютна памылковы.

Ідзягічнае ўпакоўка — Трэці Райх, Вялікая Германія і Сусветная Сацыялістычна Савецкая Распубліка, праз маланкавую вайну і пераможную сусветную пралетарскую рэвалюцию — тут без розніцы. Два таталітарныя монстры рыхтаваліся да смяртнай бойкі за аднаасобнае глабальнае ўладаранне. Людзі, народы разглядзяліся імі не болей чым рэсурс у дасягненні мэты.

На пачатку гэтай канібаліскай гульні Гітлер пераўзышоў Сталіна ў мастактва падмандану. Але прайграў усю вайну. Вялікая параза гітлераўскай Германіі ацвярдзіла неміці ад нацысцікаў чаду і натхніла на адбудову Германіі дэмакратычнай.

Вялікая ж перамога СССР, дасягнутая вялікай кръбей народу, што апнінуўся ў новай таталітарнай імперыі, мела дзвякі вынік. Народы выратавалі сябе ад рабства і ўзінчнення пад «жалезнай літвой» (выраз Джака Лондана) гітлераўскага рэжыму. Але іх перамога была складзена сталінскім рэжымам і да яму магчымасці працягнуць сваё існаванне яшчэ на 45 гадоў, хаяці і ў больш мяккіх формах. Ціск каніцепцый і практыкі гэтага рэжыму аказаўся выключна моцны і ўстойлівы. Яго рэзыдвы — у формах палітычнай сістэмы, ідзялігіі і палітыкі — наглядна працягуюцца ў Расіі, спадкемніце СССР.

І тым больш у Беларусі, на аскепку, фундаменце і нисучых канструкцій якога сфарміраваўся сучасны беларускі аўтарытарны рэжым. Таму і па пакте — маўчанне. І на рэзоляцыю АБСЕ — нулявая рэакцыя. Таму і

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

▼ НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

ГЛЫБОКАЕ. РАСІЯ ПРАЦЯГВАЕ ГАНДЛЁВУЮ ВАЙНУ

Дням дэве партыя згушчанага малака колькасцю 17,2 і 42 тоны вытворчансцю ААА «Глыбокі малочны камбінат» і ААА «Беллакт» былі затрыманы на працэспункце «Красны камень». Пра гэта нават афіцыйна паведаміла прэс-служба Упраўлення Рассельгаснагляду па Бранскай і Смаленскай вобласці. Не патрапілі ў Расію таксама дзве партыя немецкага сала агулем у 50 тонах. Прывына — парушэнне ветэрынарнага заканадаўства РФ.

МЯДЗЕЛ. СУСТРЭЧА З ЗЕМЛЯКАМІ

Ураённая белілетцы адбылася прэзентацыя аўтабіографічнай кнігі «Ген жыцьця» Васіля Шарановіча. Сустрэча з Шарановічам прайшла ў рамках клуба «Задушэўная размова». Аўтар распавёў пра гісторыю напісання кнігі, а таксама пра сваі творчы і жыццёві шлях, адказаў на пытанні прыступных. Васіль Шарановіч нарадзіўся 14 студзеня 1939 года ў вёсцы Качаны Мядзельскага раёна. У гэтым годзе ён адзначыў сваё 70-годдзе — больш чым сорак год творчасці, якія мацтасці, так і літаратуры. Шарановіч прайностраўваў больш за шасцьдзесят кніг, палова з якіх адзначана на ўсесаюзных і распіліканскіх конкурсах, у тым ліку чатырма дыпломамі і медалём Францыска Скарыны.

НАРАЧ. «ЗУБРАНЯ» Ў НОВЫМ СТАТУСЕ

Знакаміты піянерскі лагер на Беларусі савецкіх часоў, які займаў у незалежнай распіліцы статус дзіцячага аздораўляльнага лагера «Зубраня», згодна Указа прэзідента РБ, перайменаваны ў «Нацыянальны дзіцячы аддуктыўна-аздораўляльны цэнтр «Зубраня». Паводле ўказу, асноўнымі накірункамі дзейнасці арганізацыі з'яўляюцца «выхаванне, навучанне і аздараўленне дзяцей, пры ўмове, што яны дасягнулі высокіх вынікаў у навучанні і грамадскай дзеянасці, узнагароджані па выніках алімпіяд, конкурсаў, спартовых мэропрыемстваў». Сирод іншага, цэнтр будзе займацца «метадычным забеспеччэннем вучэбна-выхаваўчага пракэсу аздораўляльных лагераў на Беларусі». Саўміну даручана са 2010 па 2015 гады здзейсніць комплекс мерапрыемстваў па арганізацыі дзейнасці былога піянерлагера.

ПОЛАЦК, ВІЛЕЙКА.

БЕЛАРУС З ПОЛЬШЧЫ

22 жніўня адбылася прэзентацыя новай кнігі Алега Латышонка «Нацыянальнасць — беларус» у канферэнцзале Музея беларускага кнігадрукавання ў Полацку, якія прац дзень — у Вілейцы. Алег Латышонак — доктар гістарычных навук, старшыня беларускага гістарычнага таварыства ў Польшчы, прафесар Беластоцкага ўніверсітэта, адзін з лідараў беларускай меншасці ў Польшчы. Сёлета глыбоцкія ўлады забаронілі прэзентацыю яго кнігі «Жайнеры БНР». Кніга «Нацыянальнасць — беларус» прысвячана беларускай нацыянальнай ідэі.

АСТРАВЕЦ. ДЗЕНЬ ЭКОЛАГАЙ

І АНАРХІСТАЎ

Актыўністы грамадскіх арганізацыяў з Мінска, Гродна, Масквы правялі на Астравеччыне «Антыядзерны дзень дзенінні» — акцыю публічнага пратесту супраць будаўніцтва АЭС. 23 жніўня Астравы і населеных пунктах Міхайлаўшчыны, Герасі, Валейкуны, Варніны, паблізу якіх плануюцца ўзведзенні не станцыі, адбылася іх сустрэча з мясцовымі жыхарамі. Былі раздадзены друкаваныя матэрыялы, у якіх распавядалісь аб наступствах пабудовы ў гэтым мясцовасці падобнага аб’екта. Пятнаццаціметровы транспарант «Астравецкая АЭС? Даўкай, не трэба!» быў вывешаны ў вёсцы Міхайлаўшчына на мосце праз рэчку Вілія, ваду якой плануюцца ўзведзенні для ахаладжэння беларускай АЭС. Транспарант «Не АЭС!» змясціўся на пляцоўцы паблizu вёскі Валейкуны, якую атамішчыкі разглядаюць як прыярытэтную для магчымага будаўніцтва станцыі. Ні адзін з 30 удзельнікаў акцыі не быў затрыманы.

Паводле слоў арганізатару, «Антыядзерны дзень дзенінні» стаў рэакцыяй грамадскасці на будаўніцтва новай мясцовай дарогі, якое нядайна начапацось, і фактычна азначае пачатак прац па стварэнні інфраструктуры спецыяльнай для АЭС. Міх тым, рапшэнне пра выбар пляцоўкі заканадаўча яшчэ не прынята.

Падрыхтаваў Язэп Палубятка

▼ ГРАМАДЗЯНСКАЯ СУПОЛЬНАСЦЬ. ПАДЗЕІ ТЫДНЯ

СЛУЦК. ГАРАЧАЯ ВАДА ШТОДНЯ

Зачатку мая старшыня Слуцкага райвыканкама, «у сувязі фінансавымі цяжкасцямі», устанавіў, што гарачая вада будзе падавацца ў кватэры толькі па адмысловаму графіку. Мясцовыя актыўністы грамадскай кампаніі «Наши дамы», якую ўзначальвае Зінаіда Цімошык, за кароткі час сабрали болей за 1000 подпісаў пад лістом да прэзідента РБ з патрабаваннем адміністраціі такі графік. Толькі зараз актыўністы кампаніі атрымалі адказ ад намесніка старшыні Мінскага аблвыканкама Мірчука на зварт, дзе сказана: «Для зняцця сацыяльнай напружанасці

ў горадзе, Слуцкаму райвыканкаму даручана забяспечыць падачу гарачай вады гараджанам штодня». Праз некалькі дзён старшыня райвыканкама пайшоў у адпачынок.

«Наш дом»

МАГІЛЁЎ. БЕЛАРУСКУЮ МОВУ Ў ЖЫЦЦЁ

Па працапанове старшыні Каардынацыйнай рады Магілёўскай абласнонай кааліцыі дэмакратычных сіл Рыгора Кастусёва на чарговым пасяджэнні аблеркавана ініцыятыва Магілёўскага аблвыканкама, які стварыў адмысловую камісію па распрацоўцы праграмы вяртання

беларускай мовы ў публічнае жыццё. Сябры рады заклікалі накіроўваць свае працапановы і з'яўлігі па стварэнні праграмы ў камісію аблвыканкама ўсіх актыўністаў дэмакратычнага руху Магілёўшчыны, каму неабыкавы лёс роднай мовы. Вырашана таксама значна павялічыць колькасць матэрыялаў на беларускай мове ў маланакладных газетах, якія выдаюцца ў Магілёўскай вобласці сібрамі абласной кааліцыі дэмакратычных сіл.

На пасяджэнні рады было таксама разгледжана пытанне аб падрыхтоўцы да маючых адбыцься на наступным годзе выбараў у мясцовыя Саветы, аблеркаваныя працапановы ад балейшым супрацоўніцтвem з кіраўніцтвам агульнацянальных АДС і з дэмакратычнай арганізацыяй Магілёўшчыны, якія не ўваходзяць у абласную кааліцыю дэмакратычных сіл.

Іван Барысав

ВІЦЕБСК. ЗА ПАЛІТЫЧНАЕ РАҮНAPРАҮЕ

Актыўністы віцебскага жаночага руху правялі працоўную сустрэчу, дзе аблеркавалі і запланавалі шарт мерапрыемстваў гендэрнай праграмы, якую разлічана на два гады. Яе мета — стварэнне перадумоў для актыўных жанчын, каб самарэалізавацца ў палітыцы.

Язэп Палубятка

► суд

ЯШЧЭ АДЗІН АШТРАФАВАНЫ

25 жніўня суд Ленінскага раёна Брэста разгледзеў матэрыялы адміністратyўнай справы актыўніста дэмакратычных сіл Міхаіла Ільіна.

Ён быў затрыманы супрацоўнікамі міліцыі 17 жніўня ў 18.20 непадалёк ад помніка, прысвечанага гісторыи Брэста, дзе ў 18.00 адбыўся фэшн-маскоўскіх актыўністаў апазіцыі. Ільін дастасціўся ў Ленінскі РАУС, дзе ў адносінах да яго склалі адміністратyўныя пратаколы.

Як паведаміў праваабаронца Раман Кісяляк, суд прызнаў актыўніста вінаватым у правапарушэнні, прадугледжаным артыкулом 17.1 КоАП (правапарушэнне свайго меркавання), і прызначыў спагнанне ў выгледзе штрафу на памеры чатырох базавых велічынь.

«Паводле пастаўлення суда дробнае хуліганства, учыненае Міхailам Ільіным, заключаеца ў ўстанаўленні ім жалобнага вянку да помніка і лаянкавых словам, якія ён нібыта гаварыў падчас затрымання, — дадаў Кісяляк. — Я лічу, ўстаноўка вянку не з'яўляецца правапарушэннем, гэта правамернае выказванне свайго меркавання, прадугледжанае заканадаўствам. Паказанні ж супрацоўнікаў міліцыі з нагоды лаянкавых выказванняў Ільіна быў дастатковы супярочлівія. І на гэты падставе, паводле майго меркавання, быў не пераканаўчы».

Паводле слоў правааборонцы, актыўніст мае намер абласкіць дзязеннае суда Ленінскага раёна Брэста ў вышынай інстанцыі.

Нагадаем, што разам з Ільінам быў затрыманы каардынатор руху «За Свабоду» па Брэсце Дзяніс Турчаняк. 18 жніўня суд Ленінскага раёна Брэста аштрафаў яго на 40 базавых велічынь. Гэта ражэнне суда Дзяніса Турчаняка таксама рытуешча абласкіць.

Удзельнікі фэшн-моба пастаўілі да помніка ліст кардана, на якім была намалявана літара «У» у чорнай рамцы з жалобнай стужкай, ускладзіў вянок і запаліў свечкі. Такім чынам яны «ушанавалі паміць» літары «У», якія адсутнічалі ў беларускамоўных тэкстах на бронзовыя таблічкі, размешчаныя на ніжніх частцы скульптурнай кампазіцыі. Спэцыялісты налічылі ў тэксце не менш за 75 арграфічных памылак.

Паводле БелаПАН

пытанні зношу будынка на вул. Кавалёва, 72 вяляся з каstryчніка 2005 года. У студзені 2009 года Вышэйшыя гаспадарчыя суды пацвердзілі законнасць ражэння гарвыканкама аб адабранні зямельнай ўчасткі ашчытнага бічыны з наступным выкупам будынка царквы за 37,5 мільёнаў рублёў.

16 сакавіка ўлады ў пісьмовай форме прапанавалі вернікам аблеркаваць пытанне будаўніцтва ў раёне МКАД і вуліцы Шаранговіча новага будынку царквы на зямельным участку плошчай прыкладна 0,4 га, які ў чатыры разы менш за раней выдзелены. Аднак на агульнім сходзе 5 мая вернікі аднаголосна прагаласавалі супраць гэтай прапановы. Яны звязраюць увагу на то, што вырашэнне пытання аб выдзяленні ашчытнага зямельнага участка зойме да двух гадоў і запатрабуе ад царквы не менш як 100 тысяч долараў ЗША, а на будаўніцтва новага храма не хобадзіць адшукваць ад 3 да 5 мільёнаў долараў.

20 жніўня пастары 50 евангельскіх цэрквей Беларусі звярнуліся да Аляксандра Лукашэнкі з просьбай урэгуляваць сітуацыю вакол будынка царквы «Новае жыццё». Адказ на гэту адозову пакуль не атрыманы.

22 жніўня стаўнічы ўлады ўручылі прадстаўнікам ашчытнага бічыны пакуль не атрымалі адзінкі падрыхтоўкі працапановы. Яны звязраюць увагу на то, што рапшэнне пра выбар пляцоўкі заканадаўча яшчэ не прынята.

Паводле БелаПАН

► ЗАКЛІК

СПЫНІЦЕ ПЕРАСЛЕД!

Беларускія палітыкі і грамадскія дзеячы 25 жніўня прынямы адкрытым адзыву да Адміністрацыі презідэнта, Мінгарвыканкама, Нацыянальнага скруды Савета міністраў, у якім заклікалі спыніць пераслед вернікаў царкви «Новае жыццё».

прыналежнасці будзем разам з гэтай дугоўнай барацьбе са сваімі братамі і сёстрамі з царквы «Новае жыццё», аказваючы ім усю магчымую падтрымку», — гаворыць ў дакументе.

Адзыву падпісалі пісьменнік Уладзімір Арлоў, лідар Партыі БНФ Лявон Баршчэўскі, мастак Аляксей Марацкін, лідар руху «За Свабоду» Аляксандр Мілінекевіч, лідар міжнароднай молдавскай арганізацыі «Малады фронт» (Чехія) Дзмітрый Дашкевіч, сустарынья Еўрапейскай кааліцыі Мікалай Статкевіч і іншыя палітыкі і грамадскія дзеячы.

Грамадзянская справа паміж царквой і Мінгарвыканкамам па

німі арганізацыямі Магілёўшчыны, якія не ўваходзяць у абласную кааліцыю дэмакратычных сіл.

Іван Барысав

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

РАСІЙСКІ АДПАЧЫНАК «ВЯРХОЎНАГА» ДЫ ІНШАЕ

Генадзь КЕСНЕР

Мінулы тыдзень вызначыўся адсутнасцю ў Беларусі кіраўніка дзяржавы. Аляксандр Лукашэнка знаходзіўся ў Сочы, разлічваючы на сустречу са сваім расійскім візвіві Дзмітрыем Мядзведзеўм. На момант падпісання гэтага нумара ў друк яшчэ не было вядома, ці гэтая сустречу адбылася, але сам факт далёка не першага спаткання прэзідэнта Беларусі і Расіі свядчыць пра тое, што без расійскага вектара афіцыйнаму беларускому кіраўніку не абысціся.

Хаця, як кажуць незалежныя тутэйшыя эксперыты, абмеркаванне не найскладанейшых беларуска-расійскіх дачыненій абыцала быць вельмі няпростым. Таварная войны, адмайоўненне прэзідэнта «сінімак» прызначаў незалежнасць Абазі і Паўднёвой Асеці, падпісаў пагадненне на КСАР АДКБ — гэта толькі малая частка складанасці ў двухбаковых стасунках, якія нахілжэйшым часам будзе спрабаваць вырашыць, прынасіць расійскі бок. Ці пойдзе на гэта Аляксандр Лукашэнка, вядома толькі яму аднаму.

Яшчэ адной цікавасцю мінулых дзён стала інформацыя пра будучыя датэрміновы аезд з Беларусі кіраўніка Офісу АБСЕ ў Мінску германскага дыпламата Ханс-Іохана Шмідта. Мушу адзначыць, што ў спадару Шмідта ад першага дня свайго знаходжання ў Беларусі неяк не склаліся адносіны з тутэйшымі палітыкамі і журністамі. Ен прысутнічаў ці не на ўсіх асцякіх апазіцыі, але эта, у адрозненні ад яго папярэдніка Ханса-Георга Віка і Эберхарда Хайнкена, якога, на жаль, ужо яхна з намі, успрымалася хутчэй як працуночы абавязак, а не якічырае жаданне спрыяць дэмакратычным працэсам у Беларусі.

Ханс-Іохан Шмідт

Вельмі запамінальнымі сталіся заявы Х.-Х. Шмідта пра то, што працы чалавека не ёсць перавага дзеяніці Офісу АБСЕ ў Мінску, і пра то, што АБСЕ не мае намеру ўлічваць працаправы беларускай апазіцыі па змяненні выбарчага заканадаўства. Хаць больш уплывовыя асобы ў АБСЕ, тримаючы зусім іншага погляду.

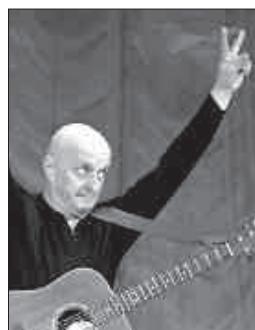

Практычна незадўажаным у Беларусі прышло 70-годдзе падпісання сумна вядомага Пакту Молатава — Рыбентропа, які, разам з сакрэтным пратаколам, стаў падставай прадзелу свету і, які многія эксперыты лічаць, прадвеснікам другой сусветнай вайны. Вялікая група беларускіх грамадскіх дзеячаў і журналістаў (каля ста чалавек) 23 жніўня наведала Катынь — месца, дзе ёнкавэдысты ад 20-х да 40-х гадоў знічалі мірана насељніцтва, а ў 1940 годзе забілі і больш за 4 тысячи афіцэрў Войска Польскага — прадстаўнікоў не толькі польскай нацыі, але і іншых народнасцяў, у тым ліку і беларусаў. На памятных шыльдах афіцэрэў можна было убачыць месцы іх нараджэння — сядзібаў польскіх называў пазнанчыні і беларускіх — Гродна, Брэст, Кобрын...

Так што Катынскі лес — таксама месца пахавання нашых суродзін, хоць афіцыйна Мінск пра гэта і не ўзгадвае. Аднак нават расіянне памятаюць славутых беларусаў, якія палеглі ад руک чырвоных катаў — у музеі Катыні ёсьць адмысловы стэнд, прысвечаны славутым беларусам братам Максіму і Гаўрылу Гарэцкім, што сталі ахвярамі сталінізму.

Міністар
Віктар Шалкевіч

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

ВІКТАР ШАЛКЕВІЧ

Бард Віктар Шалкевіч выдаў кнігу «Блюз Вясна». Зборнік складаецца з вершаў і песьні, што сталі хітамі, — гэта «Смутны беларускі блюз», «Кароткая гісторыя Беларусі», «Жлобская нація», «За ста кроку ад Вострае Брамы» ды іншыя. Каб чытачы змаглі рознабакова азнаёміцца з творчасцю Віктара Шалкевіча, выдаўца далаўчылі да кнігі дыск «Правінцыя», на якім змешчаны 12 песьні барда.

Персона Шалкевіча вельмі рознабаковая: паст і бард з добрым пачуццем гумару, актор, выдатны вядучы беларускіх аўкцыёнаў... За часцяя сустрэчы з дзэцьмі і папулярызацыю сярод іх ведаў аб тэатры» быў узнагароджаны міжнародным Ordem umeski, кавалерам ігака з'яўляючыся Ян Павал II, Астрыд Ліндгрэн, Стывен Спілберг ды іншыя. Пісаць і выконваць песні на беларускай мове Шалкевіч пачаў яшчэ ў школе.

МЕЛІТА СТАНЮТА

Меліта Станюта (праўнучка знакамітай беларускай акторкі Стэфані Станюты) заваявала «срэбра» і три «бронзы» ў індывідуальных практикаваннях на этапе Кубка свету па масцакай гімнастыцы. Яшчэ адну бронзу яна выйгравала ў суботу ў шматбор'і. Срэбнай узнагароды Станюта ўдасталася ў практикаванні са скакалкай, бронзавых — у практикаваннях з аброчым, мячом і стужкай.

У фінальных спаборніцтвах выступілі яшчэ дзве беларускія гімнасткі. Любоў Чаркашына заняла 4-е месца ў практикаваннях з аброчым і мячом, а таксама стала 6-й кампазіцыі са стужкай. Святлану Рудалаву заняла 4-е месца ў практикаваннях са скакалкай.

Беларускі перамаглы ў шматбор'і і групавых практикаваннях на супмеце практыкаваннях.

Другімі былі італьянцы, трэцімі — расіянкі. Усе залатыя медалі ў індывідуальных практикаваннях заваявала расіянка, чэмпіёнка Алмпійскіх гульняў у Пекіні Яўгенія Канаева.

У групавых практикаваннях з аброчамі беларускія сталі трэцімі, саступіўшы расіянкам і італьянкам. У мінскім этапе Кубка свету бралі ўдзел прадстайніцы 28 краін, не прыхадзілі на спаборніцтвы Украіна, Слаборніцтвы стылі рапетыцыяй перад чэмпіянатам свету па масцакай гімнастыцы, які пройдзе 9–13 верасня ў Японіі. Мінск ужо другі год запар праводзіць этап Кубка свету па масцакай гімнастыцы.

На прэс-кандэрніці пасля цырымоніі ўзнагароджання пераможцаў Меліта Станюта заўждыла, што выступаўць у родных сценах цяжкі, чым за мяжой. «Дома адчуваеш дадатковую адказнасць перад гледачамі, акрамя таго, на цябе глядзяць сябры, знаёмыя, бацькі», — патлумачыла гімнастка.

ПЁТР РУДНІК

Кіраўнік Магілёўскага аблвыканкама Пётр Руднік вырашыў распачаць адраджэнне беларускай мовы ў рэгіёне. Паводле афіцыйнай інформацыі, створана спецыяльная камісія, якая павінна распрацоўваць праграму паэтапнага вяртання мовы ў публічнае жыццё.

Пётр Руднік даручыў распрацоўваць комплекс мерад, дзе былі б сістэматызованы высілкі па праагандзе беларускай мовы ў дзеячамі нацыянальнай культуры, СМІ, грамадскім арганізацыямі ўсіх узроўняў. Праект мяркуецца разлізаваць у 2010 годзе, які магілёўскія ўлады прапануюць аўбясяціць Годам роднай мовы. Папярэдні плануеца павялічыць количесць гадзін на выкладанне беларускай мовы ў установах адукацыі, а ў дзіцячых садках прапанаваць выхавальнікам раз на тыдзень зносіцца з дзэцьмі на роднай мове. Паводле прапаноў, у справу могуць уключыцца і першыя асобы вобласці і сельскіх раёнаў, і прамайнальцаў менавіта на беларускай мове ў асабліва значных і ўрачыстых выпадках. У тэатры плануюць больш спектакляў на роднай мове. У Магілёўску аўбясяціць больш шыроку выкарыстоўваць на інфармацыйных экранах, у рэкламе і афішах па культурнай тэматыцы.

► АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІИ

ПРА МАДЭРНІЗАЦІЙНЫЯ МАГЧЫМАСЦІ ПАГАЛОЎЯ СВІНЕЙ

Сяргей НІКАЛЮК

на ўсім, завяршыўся. З канца 2008 года яна развівалаца «ад МВФ».

Беларусам у чарговы раз было паабіцана дагаць Еўропу па ўзроўні жыцця. Эта радасная вестка прыйшла з Ляхавіцкага раёна 7 жніўня. Чакаць засталося зусім нядоўга.

Цытую: «з 2011 года, я ўпэўненны, мы будзе жыць, як у Еўропе». Што цікава, у якасці панаўца (ад лат. рапасеа, ад імя старожытнагрэческай багіні Панакі, — сродак, які можа дапамагіць ва ўсіх жыццёвых выпадках) зноў наканавана выступіць сельскай гаспадарцы. Але сёняння «жыць, як у Еўропе», плануеца не за кошт царкоўцы палёў кукурузы, высаджанай квадратна-гнездавым спосабам, і нават не за кошт масавага ўкаранення тарфянных гарашкі. Тут задумы іншага маштабу. Размова вядзеца пра свінагадоў! Залог будучага поспеху — у тым, што «нічога прыдумліць не трэба, мы ўжо бярэем гатовыя тэхналогіі. Сёняння іх трэба высыпіць з Еўропы».

Як кажуць, цытаты вам не перацягнёць. Але ёсьць адна невялікая проблема. Калі ў сакавіку 2002 года былі агучаны і сфермульваны асноўныя прынцыпы «беларускай мадэрнізацыі», яе аўтар падкрэсліў: «Усё, што сёняння мы маем у эканоміцы, у сацыяльнай і іншых сферах, вынік таго, што мы ўсе гэтыя гады ішлі сваім шляхам, мы жыць сваім розумам». З гэтым не спарачаешся. Што маём, тое маём. Але ж хочацца большага. Хочацца свінакомплексаў на 50 тысяч галоў. Комплексаў, якія працуяць па галандскіх і дацкіх тэхналогіях. Але не ці азначае эта, што мы тым самым адмаўляемсі жыць сваім розумам, а калі браць шырой, то ці не крок гэта ў бок ад агаданай мадэрнізацыі?

У прыведзенай вышэй цытаты ёсьць працяг: «Мы не слухаі «дактароў» з Міжнароднага валютнага фонду, якія прапісвалі лекі, больш небяспечныя за саму хваробу». З песні слоў не выкінеш, а з афіцыйнага даклада — тым больш, аднак іншыя незаўважнай замежных «дактароў» стаў ў нас самыми жаданымі гасцямі. Да іх парадаў сёня не прыслухаюцца, кіраунікі дзяржавы іх узважіла канспектуюць, а потым радасна рапартуюць пра выкананне. Этап развіцця беларускай эканомікі «аджыцця», мяркуючы

Няўдалы эксперымент

Ляхавіцкі адкрыцці кіраунікі беларускай дзяржавы сталі штуршком для аднаўлення размоў пра магчымасці «мадэрнізацыі зверху». Паспрабую ў гэту гутарку дадучыць свой унёсак і я. Пачну, як заўсёды, з дэфініцый. Пад «мадэрнізацыяй» у грамадскіх науках прынята разумець сукупнасць працэсаў індустрыялізацыі, сектулярызацыі, урбанізацыі, стаўленіе сістэмаў усеагульнай адукациі, прадстаўніцай палітычнай улады, што прыводзіць да фармавання сучаснага грамадства ў процівагу традыцыйнаму. Але гэта ў грамадскіх науках. У савецка-расійскай традыцыі, якая ідзе сваім караванам ў пачатак XVII стагоддзя, пад «мадэрнізацыяй», паводле меркавання пісьменніка Максіма Кантара, «на ўзве маецца заўсёды толькі адно: а менавіта — завоз новага абсталівання, каб умарацца стары рожым».

Прапанава ад 7 жніўня шматвяковай традыцыі не парушае. Вось пакрыем усю краіну іччыльнай сеткай свінакомплексу, начыненых галандска-дацкім тэхнічным прыбамбасамі — і ўсім нам будзе щасце. Зразумела, у тых, хто пачынанія з дапамагай кампютараў прыросты свінаматак (назавем их кантралерамі нікнія ўзроўню), а ў іншага наступных узроўняў, аж да самога верхняга, уяўлены пра іччыльнасць можуць і не супадаць, але ж не настолькі, каб разбіршы сацыяльную стабільнасць, якая склалася ў рэспубліцы. А гэта голубае!

Айчынную мадэрнізацыю, у аснове якой — завоз імпортнага абсталівання, іліз называюць «даганяючай». Яны бытуюць, мы даганямі. Яны ствараюць прыбамбасы, прычым усё ў больш вялікіх колькасцях, мы іх выцігаем. Чаму так атрымліваецца? На гэта пытанне паспрабаваў адказаць лічыч Барыс Гадунюк. Ён паслаў на Захад групу маладэ́нчы, колькасцю калі да дванаццаці, у спадзянні, што яны навучацца вынаходзіць гэтыя самыя прыбамбасы, а не толькі іх копіяў. Глядзіш, да канца года ВУП зноў працівстаў на восем падрасце.

Кітай і крэйзіс — гэта тэма для асобнай гутаркі. А вось што датычыць кітайскай мадэрнізацыі, то тут важна не зольтаць божы дар з яечніяй. Нягледзячы на ўсе сваі эканамічныя поспехі, Кітай застаецца пераважна аграрнай краінай. Ён знаходзіцца на індустрыяльной стадіі развіцця, якую Беларусь у асноўных рысах завяршила яшча пры Сталіне. У чарговы раз спашлююць на меркаванне спецыялістаў: «Так, Кітай як краіна — дакладней, кітайская эліта — знайшла сабе прыстойную крыніцу багацця, не горшчка за гутарку. Эта кітайскі жабрак-селянін, выгнаны з вёскі жахлівым аграрным перанасяленнем, готовы за 50–100–200 долараў у месяц працаўцаў па 12–14 гадзін — каб ходзіць выбрацца з бесправственай галечы, каб забяспечыць свайму дзіцяці крыху лепшую жыццё, чым было ў яго самога. Гэта — аснова мадэрнізацыі».

Дам яшчэ раз слова Максіму Кантару: «Насельніцтва пасплюдзіў на звяртаюць то ў хрысціянства, то ў камунізм, то ў дэмократыю — без заўважнай школы для прынцыпу супрацоўніцтва з начальствам. Каб насельніцтва абслугоўвалася

начальства больш якасна і хутка, яго ўбройваюць кампутарамі і навучаюць прарабіцаваць свідравіны, але німа (і не можа быць у прынцыпе) такога плану пераўтаэрэнні, які навучыў бы насельніцтва працаваць на саміх сбе... Німа і ніколі не адбываўся ў айчыннай гісторыі такіх реформаў, якія былі б наскріпсаныя на змену галоўнага прынцыпу — прыгону».

**Нафта ў аблімен
на харчаванне**

Мне запярэчаць, спаслаўшыся на прыклад Кітая, маўляў, напы «сабры па разуму» у рамках сацыялістычнай сістэмы і пад кірауніцтвам камуністычнай партыі мяжам вязуць да сабе заходніх тэхнічных прыбамбасы і пры гэтым вельмі някепска сябя адчуваюць.

На гэта пытанне паспрабаваў адказаць лічыч Барыс Гадунюк. Ён паслаў на Захад групу маладэ́нчы, колькасцю калі да дванаццаці, у спадзянні, што яны навучацца вынаходзіць гэтыя самыя прыбамбасы, а не толькі іх копіяў. Глядзіш, да канца года ВУП зноў працівстаў на восем падрасце.

Кітай і крэйзіс — гэта тэма для асобнай гутаркі. А вось што датычыць кітайскай мадэрнізацыі, то тут важна не зольтаць божы дар з яечніяй. Нягледзячы на ўсе сваі эканамічныя поспехі, Кітай застаецца пераважна аграрнай краінай. Ён знаходзіцца на індустрыяльной стадіі развіцця, якую Беларусь у асноўных рысах завяршила яшча пры Сталіне. У чарговы раз спашлююць на меркаванне спецыялістаў: «Так, Кітай як краіна — дакладней, кітайская эліта — знайшла сабе прыстойную крыніцу багацця, не горшчка за гутарку. Эта кітайскі жабрак-селянін, выгнаны з вёскі жахлівым аграрным перанасяленнем, готовы за 50–100–200 долараў у месяц працаўцаў па 12–14 гадзін — каб ходзіць выбрацца з бесправственай галечы, каб забяспечыць свайму дзіцяці крыху лепшую жыццё, чым было ў яго самога. Гэта — аснова мадэрнізацыі».

Як праводзілася сталінская «даганяючая» мадэрнізацыя? У селяніні сілавым методам адбіраліся «лішкі» з божжжа, для чаго папярэдне было неабходна загна-

ць яго ў калгас. На збожжавую валіту ў замежжы куплялася аbstавіянне, да якога і прыстаўляўся ўсё той жа сельнін, які выжыў пасля адбірэння «лішкі». Так працівалася да таго часу, пакуль у ёйсьцы меўся «лішкі» як збожжа, так і сіянін. Спачатку скончылася збожжа. Але тут краіне пашанцавала. У Заходніх Сібірі былі выўленыя каласальнай запасы нафты і газу, што дазволіла працягнучы закупку аbstавіяння. Купілі часам цэлымі заводамі. Самі яркі прыклад — ВАЗ.

Але пры Брэжневе плыні сялянін з вёскі ў горад паводле натуральных прычынаў перасохла. Эканамічны рост спыніўся. Пачалася «зпоха застою». І гэта на піку сусветных коштапаў на нафті і газі! На баёмах адкупіў новага абсталівання гэта, аднак, ніяк не адбілася. Вышык — на пачатак гарбачоўскай перарабовы на завадскіх дварах савецкіх індустрыяльных гігантаў іржавела неўсталивымі заходніх прыбамбасамі больш чым на 30 мільярдаў долараў. Яшча на 40 мільярдаў у той жа валюце краіна была вымушаная ўзыць штогод харчавання. Сталінскі калгаснік карміў сябе сам і нават нейкім чынам спадобіўся пры гэтым вырабляць «лішкі». Індустрыялізацыя перакаліфікаўала 70 мільёнаў земляробіў у гараджанін першага пакалення. На гэтыя дадатковыя праблемы сродкі масавай інфармацыі, аказала дзеўсны ўпльў на грану кіраунікоў прадпрыемстваў. Калі бываеш на прадпрыемствах і гутарыш з кіраунікам (а за два апошнія тыдні ўдалося пабываць на дзесятку прадпрыемстваў), пэрсанаваеш, што гэта добра ўскользнула дырэктарскі корпус.

Цікавая атрымліваеца карпіна, пагадзішца. Падключылася Адміністрацыя празідэнта — усіх калыхніўся дырэктарскі корпус. А калі б не падключылася? Ніхто б і пальцам не варухнуў? Так ці не? Хутчэй за ёй, што так.

Цытата Сяргея Ткачова ўзята з яго артыкула «Час патрабуе асэнсаваных дзеяній». Калі я прыўльна разумеў, то да пачатку сусветнага крізісу асэнсаваныя дзеяніяў ад беларускай палітычнай эліты не патрабавалася. Дастатковы было «іспці ад жыцця», чым яна 15 гадоў і змаймалася, пакуль не сутынчилася з дылемай Гарбачава: сучаснага эканамічнага разыўца без свабоды не бывае, а свабода падрывае ўладу дзеянінага кірауніцтва. Як гэта дылема будзе вирашацца, мы убачым у самы бляжэйшы час. Пакуль далей мадэрнізацыі свініцкай прадпрыемстваў не пайшла. У мадэрнізацыі з'яўляецца практыка сведчыць пра то, што дзяржава ў асобы чыноўнікаў першую скрынку ў такім складаным працэсе выконваць не здольная. Не варта разлічваць і

► ДЕНЬ ПАМЯЦІ

КАТЫНСКІ ЎРОК

Вольга ХВОІН

Летась Еўрапейскі парламент выступіў з ініцыятывой абесціць 23 жніўня Днём памяці ахвяр нацызму і сталінізму. Беларуская грамадскасць наведала ў гэты дзень мемарыяльны комплекс «Катынь» пад Смаленскам, дзе пахаваныя, паводле афіцыйных звестак, калі пятнаццаці тысяч расстраляных людзей, у тым ліку чатыры тысячы афіцэрў Войска Польскага.

Семдзесят гадоў таму — 23 жніўня 1939 года — была падписаная дамова пра ненапад паміж СССР і Германіяй, больш вядомая як пакт Молатава — Рыбентропа. Гэты дакумент, па меркаванні некаторых гісторыкаў, шмат у чым паспрыяў пачатку другой сусветнай вайны, па меркаванні іншых — дазволіў адтормінаўцам яго пачатак. Акрамя таго, пакт у значайнай меры вызначыў лёс латышоў, эстонцаў, літоўцаў, а таксама заходніх украінцаў, беларусаў і малдаван: у выніку пакта гэтыя народы былі ўбіяні ў складзе адной дзяржавы — СССР.

Дамова была ратыфікована Вярхоўным Саветам СССР праз тыдзень пасля яе падпісання, а ўжо на наступны дзень пасля ратыфікацыі дамовы, 1 верасня 1939 года, Германія напала на Польшчу. 17 верасня на тэрыторыю Заходняй Украіны і Заходній Беларусі, якія ўходзілі пад Рыжскай мірнай дамове 1921 года, ў склад Польшчы, уступілі войскі Чырвонай арміі.

Адгэлага моманту пачынацца трагічная гісторыя для тысяч яхтароў інтэрнаваных тэрыторый. 19 верасня 1939 года загадам Народнага камісара ўнутраных спраў СССР №0308 было створана Управ-

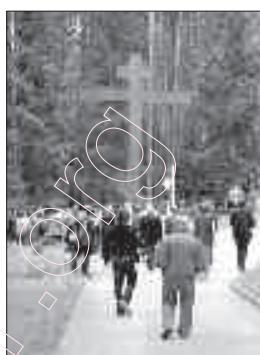
ленне па спраўах ваеннапалонных і інтэрнаваных пры НКУС СССР і арганізавана восем лагераў для ўтрымання польскіх ваеннапалонных. Усяго падчас прасоўвання Чырвонага Войска на заход быў захоплены ад чвэрці мільёна да паўмільёна польскіх грамадзян, сярод якіх быў як вайскоўцы польскага войска, так і іншыя асобы, якіх кіраўніцтва Савецкага Саюза пачыніла «падазронымі» з-за іх імкнення да аднаўлення незалежнасці Польшчы.

Як сведчаць апублікаваны ў 1992 годзе дакументы, з сакавіка 1940 года народны камісар унутраных спраў Лайзенберг Бернія пратрансфераваў Палітбюро: «Справы аб ваеннапалонных, якія зменіліся ў лагеры, — 14 700 чалавек бывалых польскіх афіцэраў, службочнікаў, аштарнікаў, паліцыянтаў, выведнікаў, жандароў, асаднікаў і турэмніцы, а таксама справы аб артылераваных і змешчаных у турмах заходніх абласцей Украіны і Беларусі ў колькасці 11 000 чалавек — членоў розных шпенскіх і дывверсійных арганізацый, бывалых аштарнікаў, фабрыкантаў, бывалых польскіх афіцэраў, службочнікаў і перабежчыкаў — разгледзіце на адмысловым парадку, з ужываннем да іх вышэйшай меры пакарання — расстрэлу». З сакавіку — красавіку 1940 года было расстраляна болей за 14

тысяч польскіх вайскоўцаў. З іх 4343 — у Катыні, 6,5 тысячы — у Асташкаве Цвярской вобласці, амаль 10 тысяч — у Старобельску, што пад Харкавам.

На пачатку 1930-х гадоў у Катынскім лесе былі пабудаваныя «дачы НКУС», лес быў абароджаны, і ўваход у яго быў строга забаронены. Цікава, што звесткі пра расстрэлы людзей у гэтых мясцінах пачынаюцца ад 1920-х гадоў. Расказвае гісторык Ігар Кузнецоў, які займаецца даследаваннем історыі палітычных рэпресій: «Расстрэлавалі і калгаснікаў, і партыйных, і беспартыйных, і святароў — бок німа нікага прынесьцу пахаванняў па сацыяльных ці нацыянальных прыкметах. А тут, на польскім баку цяперашняга мемарыяла, пахаваныя тэя, како ж забойлі і па сацыяльных, і па нацыянальных прыкметах — польскія афіцэры. Кожная вобласць, згодна загаду за нумарам 00447 за подпісам Якова, атрымлівала штотমесць разнарадку, колкі пасадзіць расстрэлаў. Смаленская вобласць атрымлівала, напрыклад, шэсцьсот чалавек, а выконала на васенмэтэзвяцьці. Пасля падводзіліся вынікі, і тых, хто перавыконваў план, захавалі пазачарговыя званні, прэміямі...»

На тэрыторыі Катынскага лесу знаходзіцца не менш за 150 магілаў, у якіх пахаваныя калі

дзесяці тысяч савецкіх грамадзян і чатыры тысячы палонных польскіх афіцэрў. Даследчыкі лічаць, што сярод забітых людзей можа быць не менш за чвэрць беларусаў. На тэрыторыі Катынскага мемарыяльнага комплексу ёсць стенд, прысвечаны братам Максіму і Гаўрылу Гарэцкім. Беларускі пісьменнік Максім Гарэцкі быў арыштаваны ў 1930 годзе, а ў 1938 годзе расстраляны ў Вязьме.

Публічныя звесткі пра катынскую расстрэлы з'явіліся яшчэ падчас другой сусветнай вайны. Увесну 1943 года, калі немцы занялі раён, пад кіраўніцтвам доктара Бутца, прафесара судовай медыцыны Вроцлаўскага ўніверсітэта, быў праведзены экспумайціўныя працы. У спраўаздачы ніяменкай камісіі 1943 года было паказана: амаль ва ўсіх выпадках прычына смерці людзей, якія былі пахаваныя ў Катынскім лесе, стаў струл у галаву дыктатарам.

(у патыліцу). У экспумайціўных працах прымалі ўдзел і палякі з Тэхнічнай камісіі Польскага Чырвонага Крыжа. І палікі, і міжнародны эксперты падтрымалі высновы, зробленыя прафесарами Бутцам. Натуральна, з такім вынікамі ў СССР не пагадзіліся, і ў напрыканцы 1943 — пачатку 1944 гадоў, пасля вызвалення Смаленшчыны, у Катынскім лесе пачалі даследаванні дзве савецкія камісіі: камісія НКУС-НКДБ і камісія Бурдзінскі. Апошняя зноў экспумавала магілы, абвінаваціўшы ў здзясненні забойству ніянецкай войскі. Аднак на Нюрнбергскім працэсе гэтыя расстрэлы не быў пастаўлены ў віну ніянецкаму боку.

Праз шэсцьдзесят гадоў пасля трагедыі ў ліпені 2000 года на месцы пахаванняў афіцэрў Войска Польскага быў адкрыты мемарыял, усталяваны памятныя знакі. Сёня сюды прыязджаюць аддаць даніну памяці ахвярам палітычных рэжымуў. На тэрыторыі Катынскага мемарыяльнага комплексу ёсць стенд, прысвечаны братам Максіму і Гаўрылу Гарэцкім. Беларускі пісьменнік Максім Гарэцкі быў арыштаваны ў 1930 годзе, а ў 1938 годзе расстраляны ў Вязьме.

Менавіта заходнія дэмакратычныя краіны і стварылі супрацьвагу паміненням Сталіна да ўсіх сусветнага гаспадарання пасля пераможнага мая 1945 года. Першакодзілі яму развязаць трэцюю сусветную вайну, спыніўшы яго агресію на рубяжах «халоднай вайны». Стварылі Еўрапейскі Саюз, які і стаўся прыкладам і апорай для краін былога сацыялістычнага лагера, а затым і краін былога СССР у дэмакратычных пераўтворэннях.

Не гістарычная паралель, а проста гістарычна асацыяцыя: ці не ёсьць праграма «Усходнія партнёрства» нечым падобным да таго хаўруса дзеяў выключна мірнай перамогі дэмакратычных тэндэнций развіцця ў найноўшай гісторыі Беларусі?

► АД РЭДАКТАРА

БЕЛАРУСКИ СЛЕД ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ

«Праяг. Пачатак на стар. 1.

I, галоўнае, не той народ. Што ёсьць таксама адным з наступстваў вайны. Атмасфера яшчэ насычана страхам і хлусніцай, і закон што дышла, і сіваднае слова пад просьбам. Адна прапраб'яды адбывае, праўда гісторыі і сучаснасці адкрывае і адкувае. Посттаталітарны беларус на шляху да свабоднага чалавека.

Акрамя таго, архітэктары беларускай вертыліку мислі дапусціць як непазбежнасць у межы сваёй сістэмы арганізацыйную аформленную апазіцыю, што сфарміравалася на ўздыме першай віхрі дэмакратызаціі. Безумоўна, аслабленая і расцягнутая, якую, аднак, зусім ліківідаваць не ўдалося і якай

ЦІКАВА

КРЫІЗІС ПАДЗЯЛУ ПРАЦОЎНЫХ НА СВАІХ І ЧУЖЫХ

Юлія СНЕГ

Як кажуць, добра там, дзе нас няма. Пра крыізіс гавораць усе і паўсюль, скадзячыся на беспрацоўе, недахоп грошай і адсутнасці святла ў канцы тунеля. Не ходзячы далёка, разгледзім, як сітуацыя выглядае насамрэч у суседніх з намі краінах. Тым больш, што менавіта туды ў пошуках лепшай долі з'ехалі тыячы беларусаў. Глянем на сітуацыю іх вачыма на фоне агульнага развіцця крыізу.

Кіеў

Беларуская дыяспара ў Кіеве — вялікая. Большасць беларусаў, хто з'ехаў на Украіну, жывуць менавіта ў стаўпіцы, бе Кіеў, як і Масква ў Расіі, — гэта горад вялікіх магчымасці і сталіца даляглідай-перспектывы.

Да крыізу тут знаходзілася месца ўсім — і ўкраінцам з рэгіёнай, і расіянам, і беларусам. Але демакратычнасць падыходу пачала амністия з прыходам крыізу. Калі не хапае месцаў «свайм», «чужынкамі» становіцца лішнімі.

Рынак працы Кіева нельга параўнаць з беларускім: зусім іншы маштаб. І ёсць тэсціннія тэндэнцыі цяжка называць алтыністрычнымі, людзі пачалі раз'язджадыцца па дамах.

Украінскія чыноўнікі залуіць пра зняжэнне ўзроўню беспрацоўкі. Але сітуацыя на рынку працы спецыялісты па-ранейшаму называюць вельмі цяжкай. А некаторыя эксперыты чакаюць прайўлення другой хвалі крыізу ў бліжайшыя месяцы.

У выпадку звальненняў у найбольш выгідных становішчах будуть «профі» з падышашанай лаяльнасцю да прадпрыемстваў: прафесіоналы, якія згодныя выкон-

ваць падвойную ці ненармаваную нагрузкую за тия ж гроши, што і раней.

З іншага боку, у верасні традыцыйна назіраецца ажыўленне на рынку працы, бо заканчваецца перыяд адпачынку.

Паводле прагнозаў дырэктара Кіеўскага гарадскога цэнтра занятасці Аляксандра Мельніка, сітуацыя на кіеўскім працоўным рынку істотна падешыцца не раней за наступнае лета. Таму варта «актыўна» шуказіць працу і пагаджацца на тყы працавальнікаў, якія пакуплюць існууючыя». Лічба датычнай па беспрацоўкі ва Украіне вылічваецца па складаных схемах, залежыць ад умоў скарачання і часецца за ёсць прывязаная да памеру заробку звольненага.

«Чалавечы фактар заўсёды застаецца», — з усмешкай распавядае мне 25-гадовая Ганна, колішнія мінчанка. Яны з мужам, абодва дызайнеры, з'ехалі ў Кіеў п'ять год таму. Падчас крыізу працу не згубілі, але рекламина-

агенцтва, дзе яны працавалі, істотна зменшила заробкі ўсім супрацоўнікам здзяяла захаванні працоўных месцаў. «Мы падышлі да праблемы навукова, — працягвае Ганна, — склалі падрабязны спіс, колькі, калі і на што мы трапім грошы. А пасля падрабязна яго працавалі, вырашыўшы, што чаго мы можам на некаторы час адмовіцца, якія рахункі можна скарачаць за компенсіціўныя зыўкі. Бренды здаадаю адпачынку на пекінскім гандлёвеце. У нас атрымалася. І я б не сказала, што мы вельмі падарылі адзінку. Але мы ў Кіеве здымаем кватэру. Нашы сабры кіяўляне, у якіх уласная жыллёвая плошча, папросту не здзілі з'ехаць на Гоа. Гэта папулярна тут наогул. Кітаптуй — паехаць перачакаць крыізіс ды заадаю адпачынку на некалькі гадоў наперад. Але мы сабе гэта дазволіць не можам».

А вось беларусу Уладзіміру, на ягоны погляд, пашанавала менш. Ён прымехаў у Кіев з Мінска 4 гады таму, аднак так і не здолеў знайсці працу, якай ба аблочвалася лепшай за мінскія варыянты. Ён змог сабе дазволіць здымыць толькі пакой кватэры ў цэнтры Кіева і збираецца вяртацца ў Беларусь. «Да пошуку наармальнай працы дадаліся праблемы з майм торыдымі статусамі. Дазвол на працу, регистрацыя ў Кіеве, — гэта ёсць настолькі апошні часам ускладнілася, што прасцей з'ехаць назад у Мінск. Тым больш, што ў час сумуўчы з прадпрыемствамі стаў часцей і часцей чуць пытанненне, ці ёсьць кіеўская праціўка. А пасля шыцьпрага адказу — адразу і адмова. Гэта і зразумела: калі што, нейкай праверкай, то штраф за маю незаконную працу будзе плаціць прадпрыемца. Хіба ім гэта трэба?» — тлумачыць Уладзімір.

Масква

У жніўні федэральная служба дзяржстатыстыкі па Маскве канстатавала павелічэнне колькасці

зарэгістраваных беспрацоўных на 59 працэнтаў паўнайнала са снежнем 2008 года.

Напрыканцы чэрвеня актыўна шукалі працу 74,5 тысячаў чалавек, з іх амаль 60 тысяч — афіцыйна прызнаныя беспрацоўны. Зраз датыцы па беспрацоўю ў Маскве складаюць ад 850 да 4900 рублёў. Пры працьковым мінімуме 8377 рублёў (курс долара — калі 31 рубль).

У Маскве, як і ў Кіеве, таксама вельмі шмат нашых сацыяльнікаў шукалі лепшага жыцця. І значна колькасць шукальнікаў яго знайшла. Але пры крыізе сітуацыя стала вялікай катастрафічнай.

«У чэрвені мінушага года, — распавядае колішні мінскі дызайнер Сяргей, — у нашым дызайнерскім бюро мне прапанавалі не праста падышынне, а новую якасць супрацоўніцтва — увайсці ў долю. Пры тым мой аклад істотна падышыцца. Я пачувай сябе вельмі ўпэўнена. А потым грымнуў крыіз. Наша прадпрыемства, якія аказалася, мела ахілесовы пятак: кліентамі былі асноўнымі банкі. А банкі перажывали не лепшы, мяккія кожучы, час. Наша біро папросту закрылася. Перастала існаваць. Час былу вельмі цікі, да таго моя жонка была цяжарная. Яна не жарт разыглідала варыянты, ад'едзіць у Мінск — маўляй, дома і сцены дапамогуць. Я я пачынаў і заканчваў дзень рассыпкай разом. І я разаслаў іх пра проста безліч. І атрымалі прыому разнастайных адказаў: «Ваша кандыдатура нас вельмі зацікаўляла», «Ваша партфоліо (доманастратыўны альбом маіх працаў) вельмі прыемна ўразіла» і іншыя.

Усе гэтага адзінка: на дадзені момант вакансіі не маем. Але нарашце фартуна ўсміхнулася маёй упарасці, і міне ўзялі ў вельмі добры праект на некалькі месяці. А калі скончыцца тэрмін контракту, ужо лягчай было знайсці і працу».

Мой суразмойца лічыць, што яму дапамог не толькі прафесіяналізм высокай працаздольнасці, але і ізація ўпартасць на попушку. З Масквы ён з'язджае на міжнародныя праекты на некалькі месяці. А калі скончыцца тэрмін контракту, ужо лягчай было знайсці і працу».

У чэрвені працэс занятыці па беспрацоўным складаў 48300 беларускіх рублёў (17 долараў). Дарэчы, камунальная паслугі за гэтыя гроши ўвогуле не аплацішь, нават за самую маленькую аднапакаёўку. Паводле Мікалая Коханава, начальніка галоўнага ўпраўлення палітыкі занятасці і народнасці Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, «пытанне пра падышынне памераў датыцы па беспрацоўю не знятэ з павесткі дnia і павінна быць разгледжаным у лістападзе».

Як і літоўскага прэм'ера, беларускага чыноўніка непакоіць прыцягальнасць беспрацоўнага ладу жыцця на шыі ў дзяржавы: «Есць рыхыка, што павелічэнне памераў датыцы па беспрацоўю можа пачыніць за сабой рост жадаючых ім скрыстацца і, адпаведна, прывядзе да росту колькасці беспрацоўных».

Погляд звонку

Паводле прагнозаў Міжнароднай арганізацыі працы, у 2009 годзе крыіз пакіне без працы ад 39 да 59 тысяч чалавек па ўсім свеце. У краінах СНД і Паўднёва-Усходняй Еўропы ўзровень беспрацоўя вырасце на 35 працэнтаў. Сёлета агульнаму колькасць беспрацоўных складзе 210-239 мільёнаў (у 2008 годзе беспрацоўных у свеце было 190 мільёнаў).

СТАТЬІСТЫКА

БЕСПРАЦОЎЕ ВЫРАСЛА Ё 100 ГАРАДАХ

Колькасць беспрацоўных у малых і сярэдніх гарадах павялічылася на 456 чалавек (на 5,7 працэнта).

Пра гэта паведаміла намеснік міністра эканомікі Таццяна Старчанка 25 жніўня на пасяджэнні Прэзідіума Савета міністраў.

Рост беспрацоўя адбыўся ў 100 малых гарадах са 187, а ў 66 гарадах беспрацоўе знізілася, — паведамляе БелТА.

У цэлым па Беларусі ўзвесь занятыці па беспрацоўнай працы ў малых і сярэдніх гарадскіх населішчах на 1 ліпеня склаў 1 працэнт, — заявила Старчанка.

Нагадаем, што афіцыйная беспрацоўніцтва ў Беларусі пачынаецца з тых, хто прыйшоў у службу занятасці і стаў там на ўлік. Рэальнае беспрацоўе, на думку спецыялістаў, складае калі 10 працэнтаў ад эканамічна актыўнага насельніцтва.

Масква

У жніўні федэральная служба дзяржстатыстыкі па Маскве канстатавала павелічэнне колькасці

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

31 ЖНІЎНА, ПАНДЗЕЛАК

- 05.35 Серыял «Як сказаў Джым» (ЗША).
06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05, 07.05, 08.10 «Добрай раніца, Беларусь!».
06.45, 07.45 Зона Х.
07.30, 08.25, 11.50 Дзялэвое жыццё.
08.30 У свеце матарау.
09.10Nota Bene.
09.35 «Задароўе».
10.00 Дакументальны фільм «Аповаяды вінаробаў» (Францыя).
11.00 Крымінальная меладрама «Зайсёды какі ўзайсёды»-3 (Расія). 1-я серыя.
12.10 Мастацкая гімністика. Кубак свету. Фіналы.
13.50 Відэафільм АТН «Шум у шафе. Модная казка».
14.45 Хранічна-дакументальны цыкл «Ябачны фронт» (Беларусь).
15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.
15.25 Відэафільм АТН.
15.50 Авантурана-прыгодніцкі серыял «Карапі гулы» (Расія).
16.45 Меладрама «Тэрыторыя прыгажосці» (Украіна). Заключная серыя.
17.40 Крымінальная меладрама «Зайсёды какі ўзайсёды»-3 (Расія). 2-я серыя.
18.40 Відэафільм АТН цыклу «Зямля беларускай».
19.35 «Арэна». Програма аб спорце.
19.55 Серыял «Свой-чужы» (Расія).
21.00 Панарама.
21.50 Драматычны серыял «Доктар Хайс». 23.35 Дэтэктыўны трэйлер «Пакой страчаных цацак» (Расія). 1-я серыя.
00.35 Даень спорту.

- 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Контуры.
10.10 «Рээпт шчасця».

- 11.00 Нашы навіны.
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Кантрольны закуп».
11.40 «Ералаш».
12.00 «Малахай+».
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.40 «Этэктыві».
15.10 «Гарачы лёд». Шматсерыйны фільм.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Трынцыса цырку». Шматсер.фільм.
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 Серыял «Мая выдатная няня», 2004 г.
19.05 Чакай міне.
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Прэм'ера. «Адна сям'я». Шматсерыйны фільм. Заключная серыя.
22.05 «Выратыў мяне». Шматсер. фільм.
23.00 Нашы навіны.
23.15 Навіны спорту.
23.20 «Мотафрыстайл». Суветная серыя.
00.20 «Звар'яеў ад цыбе». Шматсер. фільм.
01.10 Нашы навіны.
01.25 Навіны спорту.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Мінічына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастро» настрою».
07.40 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
07.45 «Раніца. Студыя добра гастро» настрою».
08.30 «Тыдзен».
09.30 «Вялікі сняданак».
10.00 «Ільц гісторый».
10.40 «Танга ўтрок». Тзленавэла. Заключная серыя.
11.45 «Званая вячэр».
12.40 «Хайданая». Серыял.
13.50 «Мультсерія «Сонік ікс» (Японія).

- 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Контуры.
10.10 «Рээпт шчасця».

- 15.30 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
15.35 «Я – вандроўца».
16.00 «Культурнае жыццё».
16.50 «Спартыўны тыдзень».
17.10 «Наша справа».
17.20 «Мінічына».
17.30 «Званая вячэр».
18.30 «Хайданая». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
20.15 «СТБ-спорт».
20.20 «Добры вечар, маланя».
20.30 Фільм «Каханне Аўроры». Украіна.
22.55 «СТБ-спорт».
23.00 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
23.05 «Сталічны футбол».
23.35 «Справа».
00.25 «Next 2». Серыял.
00.55 ЛАДная раніца.
00.55 Смачна з Барысам Бурдой.
00.20 Гаспадар.
00.45 У эты дзэн.

- 00.50 Гадзіні суду. Справы сямейныя.
00.50 Серыял «Каханне як каханне».
10.50 Серыял «Дзе сістры» (Расія).
11.40 Меладрама «Шакалад».
13.40 Камедыны дэтэктыў «Монк» (ЗША).
15.10 Мультсерія «Сонік ікс» (Японія).
15.30 Пазакласная гадзініна.
15.45 Дакументальны серыял «Падмена» (Беларусь). Фільм 4-ы, заключны.
16.10 Экспедыцыя.
16.40 Гадзіні суду. Справы сямейныя.
17.35 Смачна з Барысам Бурдой.
18.00 Серыял «Каханне як каханне».
19.05 Дакumentальныя камедыіны серыял «Гісторыя жарту» (ЗША-Канада).
19.35 Беларускай часіна.
20.35 Калыханка.
20.50 Вілякіе сцраца.
21.20 Музичная камедыя «Нябесныя ластакі» (СССР). 1-я серыя.
22.40 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Агляд трубы.
23.30 Баявік «Выбухунік» (Ганконг-ЗША).

- 07.00 Добрай раніцы, Расія!
09.15 «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял.
10.05 «Прыгажосць па-савецку. Лёс манекінчыцы». Дакументальны фільм.
11.00 Весткі.
11.30 «Ранішня пошта».
12.10 «Фірубарт. Журбонная дама чарвякоў».
13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.20 Пако смеху.
15.10 «Адчайнай хатнія гаспадыні».
16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 Тэлесерыял «Тайга».
18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесериял. Расія, 2008 г.
20.30 Тэлесерыял «Правіціцялка». Расія.
22.30 Тэлесерыял «Самая прыгожая».
23.30 «Нічога асабістага».
23.45 Навіны - Беларусь.
23.55 «Весткі+».
00.15 «Мой срэбны шар».

- 09.35 Дэтэктыўны серыял «Глушэць».
21.30 Серыял «Мянтоўскай войны».
23.20 Сёння.
23.40 «Агліяд. Надзвычайнае здарэнне».
00.10 «Ты смешны!».

- 09.30 Мотаспартуны часопіс.
09.45 Веславанне. Чэмпіянат свету. Познань (Польшча), Дзень 4.
11.00 Скачки на ляхах з трампліна. Летні Гран-пры. НС 131. Хакуба (Японія).
12.00 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Жанчыны. Групавы этап. Нарвегія - Францыя. Тамперэ (Фінляндывія).
13.00 Тэніс. Турнір АРТ. Нью-Хэвен (ЗША). Фінал.
14.00 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Жанчыны. Групавы этап. Нарвегія - Францыя. Тамперэ (Фінляндывія).
15.00 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Жанчыны. Групавы этап. Германія - Ісландыя. Тамперэ (Фінляндывія).
16.30 Веласпорт. Нацыянальны тур. Тур Іспаніі. Этап 2.
17.00 Веласпорт. Нацыянальны тур. Тур Іспаніі. Этап 3.
18.30 Футбол. Еўрагалі. Часопіс.
19.00 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Жанчыны. Групавы этап. Швецыя - Англія. Тамперэ (Фінляндывія).
21.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 1.

- 19.00 Аб'ектуў (агліяд падзеяў дня).
19.05 «Элі Макбі», тэлесерыял.
19.50 Прэс-экспрэс (агліяд медыяў).
20.05 На колах.
20.35 Госць «беласпарту».
20.50 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Хрысціянства» (сплазнаваўчая праграма).
21.00 Аб'ектуў (галоўнае выданне).
21.20 «Угры, уні», маст. фільм, 2004 г., Чехія.
23.05 Аб'ектуў.

- 15.05 Серыял «Аэрапорт-2».
16.00 Сёння.
16.30 Крымінальны серыял «Вуліцы пабітых ліхтароў».
18.30 «Агліяд. Надзвычайнае здарэнне».
19.00 Сёння.
19.35 Дэтэктыўны серыял «Глушэць».
20.00 Прэм'ера. «Проста смачна».
20.40 «Жывая легенда».
20.40 «Надзвычайнае здарэнне. Расследаванне».
10.00 Сёння.
10.25 «Куляніны падядынак».
11.15 «Кватэрнае пытнанне».
12.10 «Сярэдні клас».
13.00 Сёння.
13.35 Серыял «Вяртанне Мухтара-2».
15.10 Серыял «Аэрапорт-2».
16.00 Сёння.
16.30 Серыял «Вуліцы пабітых ліхтароў».
19.00 Сёння.
19.35 Госць «беласпарту».

- 20.50 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Хрысціянства» (сплазнаваўчая праграма).
21.00 Аб'ектуў (галоўнае выданне).
21.20 «Угры, уні», маст. фільм, 2004 г., Чехія.
23.05 Аб'ектуў.

- 04.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 1.
08.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 1.
14.30 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Жанчыны. Групавы этап. Расія - Італія. Тамперэ (Фінляндывія).
16.00 Легкая атлетыка. Гран-пры ІААФ. Заграб (Харватыя).
17.00 Веласпорт. Нацыянальны тур. Тур Іспаніі. Этап 4.
18.30 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 2.
19.00 Футбол. Еўрагалі. Навіны.
19.10 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 2.

- 19.00 Аб'ектуў (агліяд падзеяў дня).
19.05 «Раніца Піковая Сямёрка», серыял.
19.30 «Першы дзэн» дак. фільм, 2008 г., Польшча.
19.55 Побач з намі.
20.15 Акно ў Еўропу.
20.50 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Рагвалод і Рагнеда» (сплазнаваўчая праграма).
21.00 Аб'ектуў (галоўнае выданне).
21.20 «Кансультатыя на ружовым садзе», серыял.
22.10 Еўропа сёння.
22.40 Аб'ектуў.

1 ВЕРАСНЯ, АҮТОРАК

- 05.35 Камедыны серыял «Як сказаў Джым» (ЗША).
06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05 Даень спорту.
06.45, 07.45 Зона Х.
07.30, 08.35, 11.50 Дзялэвое жыццё.
08.40 «Арэна». Програма аб спорце.
09.10 Вострасюжэнты серыял «Свой-чужы» (Расія).
10.00 Меладрама «Тэрыторыя прыгажосці» (Украіна). Заключная серыя.
10.50 Крымінальная меладрама «Зайсёды какі ўзайсёды»-3 (Расія). 2-я серыя.
11.35 «OFF STAGE LIFE».
12.10 Моладзевы серыял «Начынія агні пяціць» (ЗША).
13.05 Фантасцічны серыял «Героі» (ЗША). Заключная серыя.
13.50 Моладзевы серыял «Клініка» (ЗША).
15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.
15.25 Хранічна-дакументальны цыкл «Ябачны фронт» (Беларусь).
15.55 Авантурана-прыгодніцкі серыял «Карапі гулы» (Расія).
16.50 Меладрама «Сёстры па крывы» (Расія-Украіна). 1-я серыя.
17.45 Крымінальная меладрама «Зайсёды какі ўзайсёды»-3 (Расія). 3-я серыя.
18.40 Відэафільм АТН цыклу «Зямля беларускай».
19.35 Сфера інтарсэу.
19.55 Вострасюжэнты серыял «Свой-чужы» (Расія). Заключная серыя.
21.00 Панарама.
21.50 Драматычны серыял «Доктар Хайс». 23.35 Дэтэктыўны трэйлер «Пакой страчаных цацак» (Расія). 2-я серыя.
00.35 Даень спорту.

- 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

- 06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Чакай міне.
10.00 «Адна сям'я». Шматсерыйны фільм. Заключная серыя.
11.00 Нашы навіны.
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Кантрольны закуп».
11.40 «Ералаш».
12.00 «Малахай+».
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.40 «Этэктыві».
15.10 «Гарачы лёд». Шматсер. фільм.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Нашы спорту.
16.15 «Трынцыса цырку». Шматсер. фільм.
17.10 «Хай кажуць».
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 Камедынійны серыял «Мая выдатная няня», 2004 год.
18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.50 Прэм'ера. «Дактор Хайс». 23.30 Документальная-пазнавальніць сэрыял «Новыя храмы дзікай прыроды» (Францыя).
23.30 Документальная-пазнавальніць сэрыял «Золата ў бэзільцы» (Францыя).
13.40 Моладзевая камедыя «Мой татат-герой» (Францыя-ЗША).
16.15 Прэм'ера. Іранічны дэтэктыў «Кулярдніц-2». Агент амаль не бачны» (Расія). 1-я, заключная серыя.
19.30 Прэм'ера. Драма «Усе нябачныя дзеци» (Францыя-Італія).
19.50 Крымінальная драма «Шлях Карліта» (ЗША).
10.00 «Ільц гісторый».
10.30 «24 гадзіны».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тзленавэла.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Мінічына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастро» настрою».
07.40 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
07.45 «Раніца. Студыя добра гастро» настрою».
08.30 «Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
10.00 «Ільц гісторый».
10.30 «24 гадзіны».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тзленавэла.

- 11.45 «Званая вячэр».
12.35 «Хайданая». Серыял.
13.30 «24 гадзіны».
13.50 «Крокі поспеху».
14.40 «Гаджакіяна». Моладзевы серыял.
15.30 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
15.35 «Уваскрасенне класікі».
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Сталічны футбол».
17.20 «Мінічына».
17.30 «Званая вячэр».
18.30 «Жаданая». Серыял. Заключная серыя.
19.30 «24 гадзіны».
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
20.15 «СТБ-спорт».
20.20 «Добры вечар, маланя».
20.30 «КДБ у смокінгу». Серыял.
21.30 «Атрада». Серыял.
22.30 «24 гадзіны».
22.55 «СТБ-спорт».
23.00 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
23.05 «Аўтапанарама».
00.20 «Надзвычайны гісторый».
00.20 Казанова.

- 06.00 Сёння.
06.05 Канал «Сёння раніца».
08.40 Прэм'ера. «Проста смачна».
09.00 «Дачы адказ».
10.00 Сёння.
10.20 «Чытасардэчнае на пытнанне».
10.45 «Асоба небліспечны».
11.20 Вострасюжэнты сэрыял «Мянтоўскія войны».
12.10 «Сярэдні клас».
13.00 Сёння.
13.35 Дэтэктыўны серыял «Вяртанне Мухтара-2».

- 07.00 Добрай раніцы, Расі!

- 09.15 «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2008 г.
10.05 «Судмедэкспертыза. Без права на памылку». Дакументальны фільм.
11.00 Весткі.
11.30 «Нічога асабістага». Інфармацыйна-сатырычная праграма.
11.45 Тэлесерыял «Правіціцялка». Расія.
13.25 «Гарадок». Дайджэст.
13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.20 Тэлесерыял «Самая прыгожая».
15.10 Прэм'ера. «Адчайнай хатнія гаспадыні».
16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 «Гарадок». Дайджэст.
17.55 Прэм'ера. Тэлесерыял «Адночыні будзе какінне». Расія, 2009 г.
18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 «Формула ўлады».
19.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесериял. Расія, 2008 г.
20.30 Тэлесерыял «Правіціцялка». Расія.
22.30 Тэлесерыял «Самая прыгожая».
23.30 Навіны - Беларусь.
23.40 «Весткі+».
00.00 Прэм'ера. «Аперация «Вайс». Як пачалася Другая сусветная».

- 06.00 Сёння.
06.05 Канал «Сёння раніца».
08.40 Прэм'ера. «Проста смачна».
09.00 «Дачы адказ».
10.00 Сёння.
10.20 «Чытасардэчнае на пытнанне».
10.45 «Асоба небліспечны».
11.20 Вострасюжэнты сэрыял «Мянтоўскія войны».
12.10 «Сярэдні клас».
13.00 Сёння.
13.35 Дэтэктыўны серыял «Вяртанне Мухтара-2».

- 06.00 Сёння.
06.05 Канал «Сёння раніца».
08.40 Прэм'ера. «Проста смачна».
09.00 «Дачы адказ».
10.00 Сёння.
10.20 «Чытасардэчнае на пытнанне».
10.45 «Асоба небліспечны».
11.20 Вострасюжэнты сэрыял «Мянтоўскія войны».
12.10 «Сярэдні клас».
13.00 Сёння.
13.35 Дэтэктыўны серыял «Вяртанне Мухтара-2».

- 19.00 «Раніца Піковая Сямёрка», серыял.
19.30 «Першы дзэн» дак. фільм, 2008 г., Польшча.
19.55 «Побач з намі».
20.15 Акно ў Еўропу.
20.50 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Рагвалод і Рагнеда» (сплазнаваўчая праграма).
21.00 Аб'ектуў (галоўнае выданне).
21.20 «Кансультатыя на ружовым садзе», серыял.
22.10 Еўропа сёння.
22.40 Аб'ектуў.

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №4–5 (32–33)
(ліпень–жнівень)

www.libel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

Анонс	
Асноўныя літаратурна-грамадскія падзеі і наўні канца лета 2–3	
Гутарка славутых украінцаў пра беларускія актуалі 4	
«ПАМЯЦЬ»: паэтычныя прысьвячэнні Васіля ЖУКОВІЧА светлай памяці Ніны МАІЯШ і лісты Васіля БЫКАВА да сбіра Барыса КЛЕЙНА 5	
Эз Генадзя ДЗІМІТРЫЕВА пра Гаўрыла ШУТЕНКУ 6	
«ЛЕКТОРЫЙ»: артыкул Аляксандра РАГУЛІ пра нацыянальную ідэю 7	
Новыя вершы Валерія КУСТАВАЙ 8	
«Кава апоўнчаны» — апавяданне Вінцэса МУДРОВА 9	
«Пераклады»: з сучаснайпольскай паэзіі і фрагменты	
«Дома Бронскіх» Філіпа МАРСДЭНА 10–11	
«Генеральная разлётныца дэйцячай кнігі» Андрэя ХАДАНОВІЧА 12–13	
Мініяцюры Паўла ЛЯХНОВІЧА 14	
«КНІГАЗБОР»: рэцензіі, водгукі 15	
«ДЗЕЯПІС»: Новыя выданні ў анатацыях 16	

► ПАЗІЦІЯ

СЭНС ЛІТАРАТУРЫ

Уладзімір ДАМАШЭВІЧ

Гэтыя развары пра лёс нацыянальнай культуры і роднай мовы, пра сутнасць літаратурнай творчасці ў посткамуністычны час, пра супрацтвіе беларускага пісьменніка і чыноўніка старэйшына нашай літаратуры Уладзіміру Максімавічу Дамашэвічу пакінуў у сваіх дзённіковых нататках яшчэ летам 1992 года. Ці зауважныя якія-небудзь змены ў тык проблемах сёння — мяркуйце самі.

...Сэнс літаратуры. Дарэмна мы не хочам заўважаць ці прызначаюць яе вартасці. Каі не будзе літаратуры, не застанецца, фактычна, нікага следу пра чалавека: чым ён жыв, што думай, за што і з кім змагаўся, як весяліўся і пакутаваў, як быў рабом і панам, высокім і нізкім у сваіх учынках і помыслах.

Іншая реч, што літаратура не складаецца з геніяў, яна ніроўна, як той лес: ёсць дубы, ёсць мачтавыя хвоі, але ёсць і падлесак, ёсць кусты, — усё тое, што стварае асяроддзе. Так і літаратура — выранай яна становіцца толькі тады, як прыходзе ў другую эпоху. Тады видно, што можна адкінуць, а што ўзяць з сабою новым пакаленнем.

Але пісаць трэба — і без аглядкі. Час разбрэзкі. Хай нас друкуюць, хай ідзе са скрыпам, але трэба ўпарты рабіць сваё, бо без гэтага мы прападём як нацыя, як самабытны народ. Трэба больш гістарычных твораў, каб наша гісторыя пайшла ў народ, каб нашы людзі ведалі, адкуль мы і хто мы, каб мы перасталі быць прыдаткам Расіі і не гісторыі.

У Расіі свая гістарычная дарога, а ў нас, беларусаў-ліцьвінаў — свая, і траба як адкрываць людзям, вучням, моладзі, каб яны становіліся свядомымі, відущымі, патрыятычнымі, каб адкінуці свой ранейшы нігілізм, пагарду да ўсяго свайго, — і перш за ёсць — да роднай мовы, роднай маткі.

Літаратура — гэта духоўны, пісіхалагічны і нават фізічны, бытавы партрэт нацыі і познаньня народа. Чым больш пісьменнік, тым пайней, ярчэй будуць выпісаныя грані і адценні характеристараў, рысаў таго ці іншага асобнага чалавека,

асобнага героя — а разам і ўсяго народа. Безумоўна, напісальнік агульны партрэт нарада немагчыма, але асобныя яго рысы, якія выявіліся ў харacterы, у натуры таго ці іншага чалавека, можна і траба передаваць, шукаць, каімы заінклюзіўныя ў тым, каб для наступных пакаленняў застаўся менавіт гэтыя калекцыйныя партрэты нацыі на познім этапе яе развіцця, каб гэта не была белая пляма ўсе гісторыі духоўнай культуры.

Можа, таму чыноўнікі і не любяць нас, літаратараў, што мы ствараюм гэты партрэт з усімі яе радзімымі плямамі, і менавіта яны, чыноўнікі, маюць наибольш гэтых плямай: як і раней, яны прадаваліся рожыму, шанавалі і служылі иму. Яны хадзелі б, каб і пісьменнікі і ўся літаратурарабілі тое ж самае. Але літаратура ў асобе лепшых яе творцаў, падаючы прыклад усім, не прадалася, яна бачыла і пісала жыццё па-свойму, так, як падказвалі ей розум і сумленне (Уладзімір Каракевіч, Васіль Быкаў).

Чыноўнікі па сваёй прастаце мяркуюць, што яны — галубоўная сіла наўні, што гэта яны робяць гісторыю і ўвойдуць у яе як першыя з першых. А хто, як не яны, працагандавалі ўсе горшыя ідэі сваіх правадыроў, якія потым (ідэі і правадыры) аказаліся фальшивыя ад пачатку да канца? Дык чаму чыноўнікі лічачы сябе

сталі сцяною за родную мову, за пачатковую і вышэйшую школу на роднай мове. Но тут і ёсць віна пісьменнікаў, гата так, але, ведаючы наш жорсткі

рэжым, пісьменнікі адны нічога не змянілі б, палітыкі Крамля яны не скіравалі б у патрэбны бок: з голымі рукамі танка не спынішь.

А вось тое, што пісьменнікі не аддалі свае роднае мовы, не перайшлі на «камуністычную» русскую, гэта было якраз і выратавала ўсю мову ў цэльм: Кромль убачыў, што не ўсё сумленне наці ўжо спіць, што ёсць яшчэ людзі, якія не аббалічаны іх пропагандай і яшчэ моцна трымаюцца старых поглядаў на гістарычныя праклес. Што, відаць, лепш трохі пачакаць з канчатковым выкараненiem нацыянальных звычак і традыцый.

І гэтае «трокі» мо якраз было выклікам тым, што нацыя літаратуры яшчэ не настроіла свае пёры на маскоўскі стыль. А каб вынішчылі нас усіх, пісьменнікі, чыноўнікі проста ўваскраслі б — не было б каму тады гаварыць пра сумленне, пра продаж і куплю, пра здраду інтэрэсаў свайго народа. З гэтага часу яны б сталі святыя, і ніхто больш не нагадаў бы ім, што яны прадалі сваю матчыну мову і за яе купілі сабе пасады і ўсёе дабрабыту.

Восі чаму нашы родныя чыноўнікі маюць поўнае права нас, пісьменнікі, не любіць.

► НАВІНКА

«БЛЮЗ ВЯСНА»

Упершыню вядомы бард і шоўмэн Віктар Шалкевич дэбютуе як аўтар паэтычнага зборніка. Яго кніга «Блюз Вясна» з'явілася ў «Бібліятэчны часопіс «Дзяяслоў». Гэта кніга вершай і песняй, якая гарманічна знітавана з лірyczных (цыкл-раздел «За сто кроку ад Вострае Брамы»), грамадзянскіх (цыкл «Стары бальшак») і сатырычных («Што гэта значыць?») мелодый, слоў і вобразаў.

«Блюз Вясна» прысьвячаецца бацькам аўтара.

Дадатак да кнігі, якая выйшла ў класічным правапісе Б. Тарашкевіча, — аўдзіёдэйлик пээта-барда «Іравінцыя»: песьні на змешчаныя ў кнізе вершы з першаснай аўтарскай аранжыроўкай.

Восені плануюцца прэзентацыі «дыхска-кнігі» з удзелам аўтара.

Аб набыцці ўнікальнага выдання можна даведацца па тэл.: (Velcom) 637-66-43; (МТС) 274-85-97.

НАВІНЫ

АДЗНАКІ

ЖЫВЕ «РАКУЦЁУСКАЕ ЛЕТА»!..

2 жніўня ў маладзінчым кутку Маладзечаншчыны адбылося свята беларускай пэзіі і песні «Ракуцёускае лета-2009», якое традыцыйна ладзіцца ў гонар Максіма Багдановіча.

Я вядома, улетку 1911 года паэт правёў тут свае самыя незабытныя ваканцы. А што гэта была самая плённая пастычна-вандрайка ў жыцці Максіма, ні ў каго не выклікае сумненне. Па-першае, сёды, у раздзялнае гнізда Вацлава Лычкоўскага, Багдановіч завітаў адразу пасля доўгачаканага на-ведвання Вільні. Па-другое, угарварыў прыхемахаў у маёнтакі свайго дзядзькі маладога паэта башкы беларускай незалежнасці — Іван і Антон Луцкевічы. Па-трэціе, гэта была першыя (пасля амаль 17-ці гадавага расстаннія) сустрачы з любай Бацькаўшчынай. Таму тия два месяцы, якіх Максім пражыў у Ракуцёўскім фальварку, можна смелле называць ягоным творчым Арапатам. «Слуцкія ткачы», «Вераніка», «У родным краі ёсь крыніца...», віленскі цыкл вершоў — усе гэтыя пастычныя шэ浊оўшчыны. Вось чаму супрацоўнікі музея Максіма Багдановіча ў свой час заклалі прыгожую традыцію ўшанавання самага маладога класіка беларускай пэзіі святам пад назвам «Ракуцёускае лета».

Эдуард Акулін: «Пагоня, ляціць Пагоня!»

І ў гэтым годзе ў адноўлены ракуцёўскі фальварак сабраўся вялікая колькасць прыхільнікаў неўміручай пэзіі Максіма Багдановіча. Шырым паломнікам беларускага слова з Менску,

Маладзечна, Лагойску, Радашковічам, Чысці, Краснага і іншых мясцінаў пашчасціла дакранунца як паэзіі самога Максіма Багдановіча, так і да творчасці ягоных духоўных нашчадкаў. На свяце выступілі знаныя паэты і барды. У іх ліку: Леанід Дранько-Майсюк, Уладзімір Арлоў, Анатоль Бутавіч, Эдуард Акулін, Валянціна Аксак, Анатоль Закаў, Людміла Рублеўская, Віктар Шніп, Алеся Камоцкі... А таксама шмат маладых творцаў: Рагнед Малахоўскі, Аксана Спрынчан, Валірыя Кустава, Віка Трэнз і інш. Вельмі ўрадліва ўсіх прысутных выступленне сябrou патрыятычнай групы «Спадчына», якія падрыхтавалі цэлую пастычную кампазіцыю паводле твораў Максіма Багдановіча і сваіх асабістых. Каб вынесці сваю творчасць на глядацкі суд, юным паэтам і краязнаўцам давялося перададзіць шіліх у 200 кіламетраў, бо жывуць і вучанча юны ў вёсцы Дварот на Наваградчыне...

А гэта значыць, жыве, звонка спявая, абуджася да творчага лёту новых Страніцам «Ракуцёускае лета», дзе крынічнай бруй ёщца пастычнае сэрца Максіма Багдановіча.

Н.К.

Леанід Дранько-Майсюк: «У Беларусь прыходзяць, як у веру...»

ПАМЯЦЬ ПРА ЛАРЫСУ ГЕНІЮШ

На пяцідадні 99-годдзя з дня нараджэння Ларысы Геніюш актыўісты дэмакратычных руху у склалі кветкі на яе марілу.

«У пaeздцы ў Зэльву (Гарадзенская вобласць), дзе пахаваная паэтка, прынялі ўдзел калія 20 чалавек з Менска, — паведаміў палітык, удзельнік уshanавання Вячаслав Січук. — Да іх дадучыліся і жыхары Зэльвы. Мы наведалі царкву, прыбраўлі магілу паэткі, усклалі кветкі і паставілі свечкі».

Паездка была арганізавана гарадзенскім абласным аддзяленнем аргкамітета па стваренні партыі «Беларуская хрысціянская дэмакратыя» і мемарыяльнай секцыяй Беларускага добраахвотнага грамадства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

«Я разглядаю гэтае і падобныя мерапрыемствы як падрыхтоўку

да стогадовага юбілею паэткі, які адбудзеца ў будучым годзе. У мяне ў планах пачаць падрыхтоўку да імпрэзы гэтыя даты ўжо ціпэр. Я і думаю, што ў 2010 годзе будзе шмат мерапрыемстваў, прысвечаных Геніюш, і імпрэза будзе маштабнай і агульнарасплюліканскай», — сказаў В.Січук.

Ён таксама адзначыў, што ўсе лісты па пытанні разрабілітаў Л.Геніюш, якія накіроўваліся ў шматлікіх высокіх інстанцыях, былі прайграваныя. Аднак напярэдадні стогадова юбілею Л.Геніюш мы будзем працягваць спробы яе разрабілітаў», — адзначыў В.Січук.

Ларыса Геніюш нарадзілася 9 жніўня 1910 года ў Ваўкавыскім раёне Гарадзенскай вобласці. Пасля заканчэння Ваўкавыскай гімназіі жыла з мужам-эмігрантам у Празе, дзе з'яўлялася сакратаром прэзідэнта Беларускай

Народнай Рэспублікі ў эміграцыі Васіля Захаркі. Л.Геніюш займалася захаваннем і парадкаваннем прэзідэнціцкага архіву, падрымлівала беларускіх эмігрантаў, палітычных уцекачоў і венанапалонных. У Празе ў 1942 годзе яна выдала сваю першую пастычную кнігу «Ад родных ніў». 5 сакавіка 1948 года, з'яўляючыся грамадзянкай Чахаславакіі, Л.Геніюш была арыштаваная, а ў 1949 годзе ў Мінску асуджана на 25гадову пазбаўлення волі як асоба без грамадзянства. Пакаранне адбывала ў лагерах Комі і Мардові. У 1956 годзе была датэрмінова вызваленая, але дагэтуль не разблігітавана. Пасляліася на раздзіме мужа — у Залъве, дзе фактычна знаходзілася пад хатнім арыштам, нават не маючи магчымасці пабачыць адзінага сына, які жыў у Беластоку (Польшча). Да самай смерці — 7 красавіка 1983 года — паэтка так і не прыняла савецкага грамадзянства.

«Я разглядаю гэтае і падобныя мерапрыемствы як падрыхтоўку

ПАДЗЕІ

ПАЭТЫЧНАЯ ЛЕТУВА

Восенню ў Паланзе на беразе Балтыйскага мора (Літва) пройдзе фестываль беларускай, грузінскай, літоўскай і украінскай паэзіі.

Аб tym паведаміла ў Мінску на паседжанні круглага стола «Беларусістыка ў Летуве сёня». Сумесныя праекты з Беларуссю і далігляды супра-

Бірутė Янушкайтė

цойніцтва» намеснік старшыні Саюза літоўскіх пісьменнікаў Бірутė Янушкайтэ. Гэта будзе міжнародны форум беларускай, грузінскай, літоўскай і украінскай паэзіі.

Паводле яе слоў, гісторыя падобных творчых сустэрэаў пачалася ў 2007 годзе ў Нідзе (балтыйская Куршская каса, Летувы) пасля таго, як у 2006 годзе Саюз беларускіх пісьменнікаў выслілі з мінскага Дома літаратаў. На першы пленэр былі запрошаныя на 10 пастаў і мастакоў з Беларусі, Летувы і Польшчы, якіх на працягу тыдня перакладалі свае творы на мовы народу — суседзяў. Вынікам гэтага супрацоўніцтва стала літаратурна-мастакскі альманах «Слова і фарбы», у якім прадстаўлены практычна ўсіх мастакоў, а таксама 75 пастычных твораў у перакладах на дзве іншыя мовы.

Другі пленэр з узделам патаў і фотографаў з Беларусі, Летувы, Польшчы і Украіны адбыўся ў Друскеніках (Летувы) летася. Вынікам гэтай акцыі стала альманах на чатырох мовах і «Анталогія беларускай паэзіі» на беларускай і летувіскай мовах, у якой прадстаўлена творчасць 24 беларускамоўных пастаў.

<http://naviny.by/>

ГЯРО КЯЛЁ, або Ў ДОБРЫ ШЛЯХ!

Нядыўна ў Мінску адбылася яшчэ адна надзвычайная падзея, якая застаецца пакуль што незаслужана абыўдзенай увагай СМИ: упершыню ў гісторыі суседскіх узаемадачынення Беларусі і Летувы вышайшай «Беларуска-літоўскі размоўнік».

«Ужо колькі гадоў падарожнічы ачыты паміж Вільнюсам і Мінском, якія падаляюць 190 кіламетраў, падумваў: нягледзячы на ўсё больш актыўныя адносіны паміж Літвой і Беларуссю, на сувязі паміж людзьмі навукі, падпрымальнікамі і студэнтамі, мы, літоўцы і беларусы, недастаткова ведам адзін аднаго. Дагэтуль аддаючы перавагу зносінам найчасцей на мове тэзяй краіны, мы слаба ведам мову сваіх суседзяў... З'яўліенне такога размоўніка выглядае асабліва значным у кантэксте тысячагоддзя Літвы. Помнічы супольную величную гісторыю Віліага Княства Літоўскага, мы зможам тварыць і супольную будучыню», — адзначыў у прадмове да выдання Надзвычайны і пайдамоцны пасол Літоўскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Эмінас Багданас, ініцыятар і «апякун» размоўніка.

«Гэты «Беларуска-літоўскі размоўнік» — ці не першая (прынамсі, адна з малаліх) спроба звесці разам дзве мовы, беларускую і літоўскую, паставіць іх «праз працяжнікі», адну побач адрозні — прызначыўшы яго для адукацыйнага цэнтра — літаратората для музыка. І выказаў узячынасць тым, што дапамаглі яму ў працы: Алеся Пашкевічу, Вінццуку Вячорку і Віктару Аўтушку.

У.інф.

Інадзельна ўважыўшы на пасяджэнні круглага стола «Беларусістыка ў Летуве сёня», Бірутė Янушкайтэ падкресліла, што падзея, якая адбылася ў Паланзе, пакуль што незаслужана абыўдзенай увагай СМИ: упершыню ў гісторыі суседскіх узаемадачынення Беларусі і Летувы вышайшай «Беларуска-літоўскі размоўнік».

► РОЗГАЛАС

«СТРАСЦІ» ПА КАРЦІНАХ

Старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў (СБП) Але́с Пашкевіч абверг інфармацыю аб тым, што па віні СБП былі пашкоджаны 84 партрэты ачынных літаратараў.

Некаторыя СМІ распаўсюдзілі інфармацыю аб тым, што з-за нядбайнага захоўвання карцін у Доме творчасці пісьменнікаў «Іслач» партрэты класікаў беларускай, рускай і ўкраінскай літаратуры павымакалі, пакрыліся цвіллю і патрабуюць рэстаўрацыі.

«У старшыні рэвізійнай камісіі нашай арганізацыі сп. Васіля Якавенкі, які займаўся перавозам карцін, быў адпаведны акты: у якім стане карціны быті, у такім яны і засталіся. Казаць пра тое, што «пісьменнікі згнайлі карціны», па меншай меры некаректна», — заяўві Пашкевіч у інтэрв'ю БелаПАН.

(паводле якой з'явіўся «пагром» і ў «Советской Белоруссии»). Здзіўліе найперш тое, што анхіт з «клапатлівых» журналісташы іхніх натхнільнікаў і словам не абазваўся, чаму тыха карціны пісьменнікаў наогул прымусілі вывезіць з мінскага Дома літаратара, дзе яны дзесяцігоддзямі захоўваліся. Зрешты, і словам не абазваліся, чаму і як пісьменнікі Дом творчасці «Іслач» прадалі «з маладкай», — адзначыў старшыня СБП.

Саюз беларускіх пісьменнікаў (СБП) заснаваў кніжна-выдавецкую серыю «Кнігарня пісьменніка».

Як паведаміў БелаПАН старшыня СБП Але́с Пашкевіч, такое рашэнне было прынята на пачатку гэтага года.

«Эта будзе серыя сучаснай беларускай прозы, пазіі, драматургіі. Эта бібліятэка, у якую ўвойдзе лепшыя творы сучасных беларускіх аўтараў, у першую частку найболей вядомых літаратараў не толькі ў краіне, але і за мяжой. Творы тыя літаратараў, якія з розных прычынай ужо не перышы год не могуць апублікавацца ў дзяржаўных выдавецтвах», — адзначыў Пашкевіч.

У серый выйшле ўжо тры кнігі. «Першая — гэта кніга прозы вядомага паста Уладзіміра Някляева «Цэнтр Еўропы». У яе ўключаныя новыя аповесці і апавяданні паста, у якіх ён выявіў сябе яшчэ і як таленавіты празаік. За ёй выйшоў прыгдніцкі раман Кастусі Цвіркі «Воўчая высла». Гэта аповедь аб тым, якую гады з высыпакі біксыць беларус і дабраеца ў сваю вёску. Вельмі здзіўляльны скжэт, які перагукваецца не толькі з «Лю-

Паводле яго слоў, карціны збраліся дзесяцігоддзямі і раней захоўваліся ў складскім падвальным памяшканні Дома літаратара ў Мінску. «Калі з Дома літаратара насыслілі, гэтыя карціны былі перавезены ў «Іслач». Паколькі асаблівай масцакай каштоўнасці тых ілюстрацыйных карціны не мелі, іх не прынялі мінскі музей. І цяпер, калі новы юладальнік «Іслачы» запатрабаваў вывезіць маёмастць з памяшканні, карціны, а таксама шмат кніг перадалі Лідскаму дзяржаўному гісторыка-масцтаваному музею, — сказаў Пашкевіч.

Ліда (Гродзенская вобласць), адзначыў ён, выбраная не выпадкова. «Рэч у тым, што ў Ліду пасля высылienia з Дома літаратара была перададзена значанская частка колішніх бібліятэк СБП — калі 20 тысячай тамоў. Таму мы вырашылі: лагічна, калі партрэты пісьменнікаў будуть захоўвацца ў тым жа горадзе — каб не раскідаць пісьменніцкую спадчыну па разных рэгіонах», — раслумчыў старшыня СБП і выказаў удзічнасць тым людзям, якія дапамагалі ў пагрузцы і перавозе пісьменніцкай маёмастці: предпрымальніку Пітру Герасімовічу, колішнім дырэктары «Іслачы» Святлане Юркевіч, сябрам СБП Васілю Якавенку і Станіславу Судніку.

Сяргей Пульша,
БелаПАН

▼ КАМПАНІЯ

БУДЗЬМА!

У межах грамадскай кампаніі «Будзьма беларусам!» ў жніўні быў наладжаны шэраг літаратурно-культурных мерапрыемстваў. Літаратурныя супстэрэзы з Алай Каражам адбываліся ў Мінску на працу апошніга летніка месяца. Так, з жніўня вітлі маладыя слухачы ў Моладзевым цэнтры «Ранак». 7 жніўня паэтыкі наведала Аб'яднаны летнік Цэнтральная раён. 10 жніўня — СЦ №159. 11 жніўня — Аб'яднаны летнік СЦ №145 і СЦ №67. 17 жніўня яе чакалі ў СЦ №155.

I БУДЗЬМА!

18 жніўня ў вёсцы Зарачаны на аднайменнай аграгарадзібе адбыўся канцэрт вядомага беларускага спевака і пээта Алея Камоцага.

25 жніўня ў Музеі старажытных народных рамёств і тэхнолагіі «Дудуткі» прайшоў навукова-практычны семінар «Ельскія чытанні», прысвечаны спадчыне вядомага ліхачэцкага роду Ельскіх.

28 жніўня на аграгарадзібе «Зарачаны» адбылася творчая супстэрэчадельнікі валацірскага летніка Таварыства аховы помінкаў з акторам і тэлевядучым Юрыем Жыгантом ды пісьменнікамі і бардам Змітром Бартосікам. У праграме былі вершы, апавяданні, песні, а таксама дманстстрацыя фільма «Дудзічы» з тэлевізійнай серыі «Новыя падарожжы дыльтанта».

Літаратурная супстэрэча з пісьменнікам Уладзімірам Някляевым і пээт-кампазитором Калімара Куставай прайшла 19 жніўня ў Нясвіжы. Супстэрэча адбылася ў Цэнтральнай бібліятэцы горада.

Пісьменнік, краязнайца, журналіст Станіслаў Суднік ў жніўні правёў шэраг супстэрэчай на тэму «Захаванне культурна-гістарычнай спадчыны Беларусі».

6 жніўня ён наведаў мястэчка Любча Наваградскага раёну. 13 жніўня — мястэчка Крэва Смаргонскага раёну. 20 жніўня — горад Шчучын Гродзенскай вобласці. Супстэрэча ладзяцца ў межах кампаніі «Будзьма беларусам!»

Нагадаем, што адным з сузаснавальнікаў кампаніі «Будзьма беларусам!» з'яўляецца ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў». Шчыра запрашаем далаучыца да нашага пачынання!

Сайт грамадскай культурніцкай кампаніі «Будзьма беларусам!» — Budzma.org. Гэты сайт пра Беларусь і для беларусаў. Асноўная мэта кампаніі — аб'яднанне беларусаў на глебе таго, што робіць нас націяй і дманструе нашу адметнасць у свеце: гісторыя беларусі, яе культура і традыцыі, беларуская мова і літаратура.

► ПАЛІЦА

«КНІГАРНЯ ПІСЬМЕННІКА»

Саюз беларускіх пісьменнікаў (СБП) заснаваў кніжна-выдавецкую серыю «Кнігарня пісьменніка».

Дэльці на балоне» Ігана Мележа, але і з сюжэтам пра Маўглі Кіллінга. Трэцяя кніга, якая таксама патрапіла ўжо ў кнігарні, — «Дзіке паліванне ліхалеции» Віктара Казько. У яе выйшлі нацэйнікі ўздыстка і вострае публіцыстыка, — паведаміў Пашкевіч.

Знаходзіцца ў друкарні і рыхтуюцца да выхаду «Анталогія» маладога беларускага жаночага апавяданні і гісторычны раман Вольгі Платавай «Знак вялікага магістра», які распавідае аб знаковых падзеях беларускай дзяржаўнасці ў эпоху князя Вітгута.

У наступных планах — выданне твораў не толькі мінскіх аўтараў, але пісьменнікаў з рэгіёнаў. По словам Пашкевіча, кнігі выйдзяць накладам ад 300 да 1 000 асобнікаў і свабодна прадаюцца ў кнігарнях Беларусі.

«Пасля кожнай выдацца раман. — Мінск: «Кнігазбор», 2009. — 248 с. (Бібліятэка Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка»).

Ён спадзяеца, што праект «Кнігарня пісьменнікаў» выйдзе на самаакунасць, «бо гэтыя кнігі не толькі таленавітыя — яны чытальнікі, яны цікавыя», — упэўнены Пашкевіч.

<http://naviny.by>

Уладзімір
Някляев.
Цэнтр Еўропы:
апавяданні,
аповесці.
— Мінск:
«Кнігазбор»,
2009. — 248
с. (Бібліятэка
Саюза беларускіх
пісьменнікаў
«Кнігарня
пісьменніка»).

Проза Уладзіміра Някляева, як і ягона павзія, адметная пісціхалізмам, вастрынёй адчування і глыбіней асансавання часу.

У новую кнігу ўвайшлі напісаныя ў замежжы і па вяртанні з эміграцыі апавяданні «Бомба», «Юзік», «Цмок», «Музей Броўкі...», «Залатая Арда» ды інш., а таксама аповесці «Вежа», «Нях жыве 1 Май», «Прага», «Мірон ды Мірон» і «Вяртанне Веры».

Пры спрэяльных умовах раман мог бы чакаць лёс гісторыка-сэйсацыйнага кінатрылеру. Душшона сплятліся тут

многі сюжэтны лініі ад Маўглі да «Людзей на балоце» — і арганічна скандэнсаваліся ў захапляльнае чытво з нацыянальным пафасам і мастацкім болем за лёс свайго паднівольнага коліс краю і народу... Раскулачаны Гіннас Караленя ўцікае з Сібіры і вяртаецца да жонкі і дзядзяў у забалочаную вёску. Аднаго з синуў-блізнятак укроў і знёс ў лес воўк... Сам гаспадар мусіць уцікаць ад пераследу энкавэдистаў, пасля чаго супстракаеца з сынам.

А ваўкі аказаліся лепшымі з людзей...

Віктар Казько.
Дзіке паліванне
ліхалеция: эс,

публицыстыка.

— Мінск:

«Кнігазбор»,

2009. — 360

с. (Бібліятэка

Саюза беларускіх

пісьменнікаў

«Кнігарня

пісьменніка»).

Новая кніга вядомага беларускага празаіка складзена з эсісткы і публіцыстыкі апошніх гадоў. Вось толькі некаторыя іх назвы, якія яскрава сведчыць і пра змест: «Азярэнне, амаль Крамлёўская гісторыя», «Лікіе паліванне каралёў стаўнішчыны», «Абуджэнне памяці», «Так на Беларусі хаваюць прараку», «Зазірніць у очы свайму Я», «Я нам ніколі не схлусіў» і інш.

Вастрыні і надзённасць, боль за родную зямлю і краіну, мову і культуру — адметнасць кнігі, як і ўсёй творчасці Віктара Казько.

Аб набыцці кніг серыі «Кнігарня пісьменнікаў» можна даведацца па тэл.: (Velcom) 637-66-43; (МТС) 274-85-97.

БРАТЭРСТВА

► ГАЛАСЫ

«СУПОЛЬНАЯ БАРАЦЬБА ЗМАЦУЕ НАШУ ДУХОЎНУЮ Й ПАЛІТЫЧНУЮ ЕДНАСЦЬ»

«Жыве Беларусь!» Пад такім клічам, — упершыно моўленым публічна Янкам Купалам, клічам, які стаў выявай нацыянальнага беларускага аптызізму, а ў апошні гады раздражнільнікам чыноўніцкіх вушэй ды алімпійскага спакою беларускіх спецслужбай, — загалоўкам выйшла ў свет ліпеньская кіеўская «Літаратурна Україна», якая — традыцыйна — змясціла ніжку матэрыялу пра украінска-беларускія культурніцтва стасункі і прапанаваную сέнню (у невялікім скароце) уваже чытачу «Літаратурной Беларусь» гутарку двух найвядомых грамадскіх і творчых дзеяча Украіны: Рамана Лубкіўскага і Дмытра Паўлычкі.

Летасло Саёз беларускіх пісьменнікаў супольна з украінскай дыяспрапай Беларусі вітаў вільможных гасцей у Мінску — наладзіў у арэндаванай зале Палаца мастацтваў запамінальную вечарыну, на якой разам з Паслом Украіны ў Беларусь спадаром Ігарам Ліхавым і кіраўніком украінскага аб'яднання Тацицінай Бей вілі рэй старшыня СВР Альесь Пашкевіч, народны пазэт беларусі Ніл Глевік (які на вечарыне быў уганараны Міжнароднай прэміяй імя Івана Франко), Анатолій Вярінскі ды дзесятак іншых знакавых прадстаўнікоў нацыянальнай культуры.

Чарговае наведванне беларусі натхніла Р.Лубкіўскага і Д.Паўлычку на новыя роздумы, якія і выліліся ў асобную гутарку.

«Літаратурная Беларусь» з удзялечасцю друкуе гэты тэкст, у адказ на «Жыве Беларусь!» прамаўлючы: «героям слова!»

На пытанні

Рамана ЛУБКІЎСКАГА адказвае
Дмытро ПАЎЛЫЧКА.

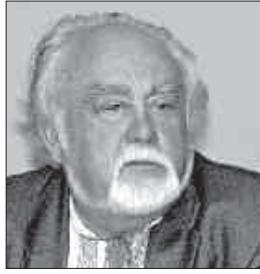
Раман ЛУБКІЎСКИ: — *Мінула некалькі гадоў ад нашай паездкі ў Беларусь і разомы пра яе на старонках «Літаратурнай Украіны». Ці пазначыўся (і якім чынам) той час на украінска-беларускім дыялогу — міждзяржавным і праз мінулае?*

Дмытро ПАЎЛЫЧКА: — Украйну з Беларуссю родніць мова, культура, географія, але над усім — супольная гісторычна-культурная, ментальнасць? Якія знакавыя падзеі і постаті могуць уплываць на нашыя юзаемні, «высвечаваючыся» праз мінулае?

Дмытро ПАЎЛЫЧКА: — За шэсць гадоў, што мінулі з часу нашага візіту ў Мінск, у міждзяржавным украінска-беларускім дыялогу нічога асаблівага не адбылося. Пэўныя надзеі на паляпшэнне нашых міждзяржавных адносін дае сустэречна Прэзідэнт Украіны І. Беларусь ў Чарнігаве, якая адбылася ў 2008 годзе. Лукашэнка, які, здавалася, ніколі не адступіць ад праграмскай палітыкі, выявіўся дыламатам з неадназначнаю арыентызаціяй. Яго сустроча з Віктаром Юшчанкам — знак пубнага набліжэння не толькі да Украіны, а й да Еўрапейскага Саюза.

У 2006 годзе ў Магілёве над дніпром усталівалі помнік Тарасу Шаўчэнку. Чацвёрты помнік Кабзару на беларускай зямлі. Я быў на адкрыцці таго помніка, сустракаўся з творчай беларускай інтэлігенцыяй. На жаль, не было Ніла Гілевіча, Генадзія Бураўкіна, Рыгора Барадуліна, Сяргея Законнікава, Сяргея Панізініка да іншых нашых сяброў. Не любіць беларускую ўладу пісьменнікі, якія змагаюцца за ўздзенне беларускіх мовы ў ўсіх узроўнях дзяржаўнага жыцця. Але народ так масава сабраўся на адкрыцці помніка, так хосцелені вітаў Тараса Шаўчэнку ў Магілёве, што называе паводзіны беларусу не можна было інакш як дэманстрацый патрыятычных пачуццяў, вялікай любові да сваёй мовы і

культуры, зрэшты, выявы нязгоды з дзяржаўнымі чыноўнікамі, якія прынцыпова размаўлююць толькі па-расійску...

Раман ЛУБКІЎСКІ

Дмытро ПАЎЛЫЧКА

апынуліся разам, у адным гурце, які змагаўся за зберажэнне нацыянальнай ідэнтычнасці, найперш мовы. Гэта супольная нашая барацьба, у якой вылучаюцца беларускі і украінскі патріятычны ген, падтрымлівае нашу духоўную і палітычную юнітасць. Но пагроза сцранціцаў да дзяржаўнасці для Украінцаў і для Беларусу не зникла.

А знакавымі падзеямі, здольнымі ўпілаваць на забліжэнне Украіны і Беларусі, ёсць аднайвленне Украінскай і беларускай дзяржаўнасці 1918 года, развал чырвонай імперыі напрыканцы XX ст., стварэнне незалежных Украіны і Беларусі. Незалежнасць Беларусі ад Расіі дзе-нідзе ўмоўная, але не прызнанні мінскай улады Пайдніцай Асції да Абхазіі як самастойніх дзяржав — знак того, што прэзідэнт Лукашэнка здатны выяўліць непаслухініць Маскве. Маскоўскі палітолаг Дмітрый Фурман нядынаў заявіў, што хоць прэзідэнт Лукашэнку нельга ўяўвіць дэмакратам, які дазволіць апазіцыі дзеяნіць да абраціса зімінаўшы новага лідэра Беларусі, аднак яго можна ўяўвіць на чале нацыянальных беларускіх сіл. Гэта, мабыць, праўда.

Акрамя вялікіх украінскіх і беларускіх пэтаў Тараса Шаўчэнкі, Івана Франка, Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, памятнімі постатіямі, якія дзейнічаюць як вечныя чыніні нашага украінска-беларускага братэрства, ёсць Францыск Скарыны і Піліп Орлік. Скарына — выдатны асветнік, еўропейскай славы вучоны, філософ... А Піліп Орлік, гетман Украіны, — тварэц першай у свеце дэмакратычнай канстытуцыі. Ён нарадзіўся ў вёсцы Косута, размешчанай у 70 кіламетрах ад Мінска, 11 кастрычніка 1672 года.

Канстытуцыя Піліпа Орліка ўпершыню ў сусветнай юрдычнай практицы співерджвала падзел улады на кананадаўчую, выканаўчую і судовую... Беларусы ганарацца Піліпам Орлікам як сваім земляком, выхадцам з шляхецкага асяроддзя. Ён — найвыдатнай, геніяльнай постасць, якая ёсць сімвалам украінскіх беларускага братэрства.

кага цэнтралізму і прыгнёту тэрыторыяльных становіщца ўстократ агресіўнай. Яна, нібы жывая і жорсткая істота, намагаеца забіць вызваленую з турмы кволову нацыянальную мову пераследаванага народа.

У Беларусі, так, як і ва Украіне, за стагодзіцца царскай і камунамаскоўскай акупациі стварылася племя манкутру, якія прагнучы давесці, што сітуацыя змяніць нельга. Маўляў, большасць народу размудрале па-расійску, гэта факт, а таму беларуская (як і украінская) мова павінна адціць сваю тэрыторыю мове макнейшай... Яны забываюць, што тая «сіла» расійскай мовы прынесена ва Украіну і Беларусь на штыках імперыі, што перавага той мовы замацоўвалася турмамі і сібірамі, што тую мову накінулі паняволеным нацыям з мэтай знішчэння іхніх моў і культур...

На прыкладзе Беларусі мы бачым, што «другая» дзяржаўная мова — гэта смерць першай, мовы роднай. Да гэтага нас зацікаюць нашыя «рэгіяналы» і камуністы. Барацьба супраць другой дзяржаўнай мовы ва Украіне — гэта не барацьба супраць расійскай мовы як такой, наадварот, гэта намаганне пазбавіць расійскую мову ад яе агресіўнай, каланізаторскай, забойчай функцыі. Кожны чалавек павінен валодаць апрош роднай язічнікі на калікімі мовамі. Шматмоўнасць становіща ціпер прыкметай кожнага разыўтага народа. Але ўдначас развітыя ёўрапейскія нацыі берагуць свае мовы, а ў шматмоўных супольнасцях і краінах адна дзяржаўная мова (як у ЗША) є ўсім базавы юнітарнага развіцця.

Беларуская мова ў цяжкай сітуацыі, але яна не памрэ. Беларуская творчая і навуковая інтэлігенцыя, беларускі вёскі і пэўная частка гарадскога насельніцтва — жывуць гэты мовай. Адраджэнне беларускай мовы можа адбыцца ўнікальна, як толькі залунае яна ўверсе, з парламенту, з ураду, з вуснаў прэзідэнта.

Раман ЛУБКІЎСКИ: — Якія Вашыя прапазіцыі ўкраінскай уладзе нааконі паліпашэння Украінска-беларускага дыялогу на ўсіх узроўнях?

Дмытро ПАЎЛЫЧКА: — Мне сорамна за тое, што ва Украіне ніяма ніводнага мемарыяльнага знаку па ўшанаванні беларускай нацыі. У Беларусі — некалькі манументаў Тарасу Шаўчэнку. Рэч не ў тым, каб «выроўніваць» ягонае атачэнне размудраць па-расійску, Ўшчанку і ягонае атачэнне — па-Украінску. Другая ўзаконеная дзяржаўная мова — узаконеная русіфікацыя ў Беларусі...

Змяніць трагічны статус беларускай мовы можа толькі ўлада патріятычных сілаў, найперш апазіцыйных і пераследаваных. Сілаў, якія змогуць ліквідаць дзяржаўную двухмоўнасць, занкам на адзінную дзяржаўную мову. Расійская мова ў Беларусі гэта не зашкодзіць, наадварот, яе перастаць упрымляць як інструмент прыцяснення і забойства беларускай нацыі. Найстрашнейшая, што магло адбыцца з беларускай мовай, сталася ў 1995 годзе, калі адбыўся роферэндум пра статус расійскай мовы... Расійская мова на вызваленых ад расійс-

кам землях, дзеячам, якія ішлі разам з Украінцамі на заклік Шаўчэнкі да сваёй свабоды і думаті, дый ціпер думачы, што Украіна — іх наўбільшая падмога і налізэ. Я даслаў ліст прэзідэнту Віктару Юшчанку аб неабходнасці ўсталявання ў Кіеве помніка Францыску Скарыне ды пра пабудову (разам з беларускім бокам) помніка Піліпу Орліку ў Мінску. Было добра, каб з дапамогай нашай улады адбывацца штогадовыя сустэречы навуковай і творчай інтэлігенцыі Украіны і Беларусі. Гэта маюць быць не аграмаднай формулі, а стылі на некалькі асобаў: тут — пісменнікі, там — фізікі, але там і там можа весціся гаворка пра Чарнобыльскую трагедыю і пра долі нашых моў і культур...

Пераклад з украінскай А.І.

▶ ВЯНОК

ЖУРБОТНЫ ЦЫКЛ

Васіль ЖУКОВІЧ

Гаючая пакутніца

Светлай памяці
Ніны Мацяш

Ты стала святою

нас, грэшнікаў, дзеля,
Планеце сібру ў азонах была,
Надзеяй, падзеяй, у будніх нядзеляй,
Была цеплынёю, палётам была.

Твой голас і слова твае далаўталаі —
Жывілі ў няквальых, і духам слабых,
Якія — з любоюю к табе — не ўяўлялі
Усіх невымерных пакутаў тваих.

Стамілася, а на спачын нечакана
Пайшла перад золкім
нахмурыстым днём,
Забрала ўсе мукі, сардичныя раны,
Зямлю адараўшы гаючым святылом.

9.01.2009

Самых гарачых пытанняў
Болей не вырашаць.

Як жа адвыкнуць ад болю
І без турбот векаваць?
Та м а па зямной цілскай долі
Верней души сумаваць?

13. 03. 2009

Разумею: спакой і маўчанне
Завалодзі лёсам твайм.
На зямным мае хваляванні
Адгукніца не можа нічым.
Скрушина! Пуста!..
Ах, столькі спаткання!
Празылі скроп летаў і зім!

04. 03. 2009

Хоць жууліў жураўкай,
Ты з'явіся у сенні маім.
Снег бела-блакітны,
На лапах ялін —
Не адвесці мне воч!
Я очы адбёў —

дарунак нябесны,

да журубы невыноснай:
Няўжо ў цябе чорная-чорная ноц?

Услухаўшы ў цішу — твой голас здалёку
Ласкаўых слоў рэха да сэрца данёс.
Твой голас анёльскі
Прынес міне палёгкую:

Пляшчотна праліўся
З прасветлых нябес.

20. 02. 2009

Ніна, мілагра Ніна!
Дух нейкі быў тут злы:

* * *

* * *

З добрай тваёй сябрыны
Свараца два арлы.
Смешна сказаць: як у пеўняў,
Натапырыліся хвасты.
Слаўных арлоў, напэўна,
Хутка змірыла б ты.

Чысты адказ на пытанне
Мне без цябе ё не прынесь:
Прыкрою ў нашым стане
Як непрыязнансць спыніц?

13. 03. 2009

* * *

Ты мысль, ты сон.

To, что лежит в могиле, разве ты?

Іван Бунін

Не, ты не сон, ды і не прах —
Выява пачуць, якое
Не знае скону, трапляюкое;
Вясны дыханне на мой шлях;

Суладзія і плашчоты цвет,
Які не знае завядання..
І ты не кропля ў акіяне,
Ты — ў кроплі акіянскі свет.

16. 04. 2009

Вясна ў разгары, ды — халодная.
Адкуль жа ѡцілай быць вясне,
Як цеплыні тваёй природнае
Ў яе не стала і ў мяне!

* * *

Так нявесту выглядаў шторання
І гукаў яе песняю шпак!
Не забылося у птаха спатканне...
Мне птушына драма кахання
Пра людскую нагадвае так!

Ніна Мацяш.

Прапоры сон

Гразкае, слізкае поле.
За гэтым няветлым горадам —
Усе з найблізкайшага роду.
Мусова і мне туды...

Дотык рукі, малін голас:
— Ступай у мае сляды.
Ніна Мацяш

Выйшла з гракага поля.
Ты ў іншасвেце ў ціши.
Вызвалена ад боляу
Цела —

Палёгка душы.

З горкіх расчараванняў
Выйшла на волю душа.

да журубы невыноснай:
Няўжо ў цябе чорная-чорная ноц?

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

ЭС

ДУША, АЗОРАНАЯ СВЯТЛОМ

Генадзь ДЗМІТРЫЕУ

**Відаць, так заўгодна было
Таму, хто вершыць нашыя
лёсы на гэтай зямлі...**

На пачатку жніўня 1943 года ў баі за сяло Багародзічна на паўночным беразе Данца быў цікка парапенны франтавы разведчык, дзеяўтніцацігадовы юнак са Стойрапольшчыны Гаўрыл Шутэнка. Фашысцкая граната не абарвала маладое жыццё, але скрамсалы асколкамі ўёс цела і назаўсёды патушыла ў ягоных вачах сонца: ён страціў зрок.

А праз колькі дзён, у жніўні таго ж жахлівага 43-га, не па-людску — у хаце ці ў радзільні — а на вісковых могілках у яшчэ гарачай, дымнай варонцы ад снарада першэйнічыў убачыў сонца.

Магчыма, менавіта гэты збег абстравіваў і звёў пасля на жыццёвых пущынінах паэта з Наваградка Гаўрылі Шутэнкі і маладога літаратара-пачаткоўца, настаўніка з суседніх Каралічыні Генадзь Дзмітрыева.

Упершыню мы сустрэліся з ім у двухмесных — на нас двох — гатэльнымі нумарамі ў Гародні. Перад тым, на чарговы зборы літаратараў Гарадзенскіх, якія адбываліся пад «партанажам» Аляксея Карпюка ў Доме Ажэшкі, быў свядом паваловому прынішыновага выступлення невідущага рускамоўнага наваградскага паэта. Хтосьці з да гэтага знаёмы «калегаў па порку» падказаў:

— Вось табе, калі чытаў, жывы прататып галоўнага героя кнігі Мікалая Кругавых «Звёзды во мгле»...

Ну, вядома, чытаў. Чытаў і захапляўся вырыткай і мужнасцю зневечанай вайной чалавека. Хоць пры гэтым разумеў, што пісьменнік мусіў іздзіліваць гэтыя вобразы: таго наўгяду патрабаваў «метад сацыялістычнага реалізму». А тут перад табой — сам, што ні наёсць, прататып... Жывая легенда. Жывая прафадаў вайне, якую не прычытаеш ні ў адной кнізе, аprop, хіба што, апoвessiцi трапішага ў няміласць да савецкіх ідзялгічных цэрбераў апальнага Васіля Быкава.

Бясконная ноч у гатэлі — пры чарцы, пад горкую споведзь былога разведчыка — нібыта парадніца нашыя душы больш як на два наступных дзесцігоддзя. Ажно да таго журбонтага дня, калі «братаўка» (так ён па-салдацку прыязна называў ўсіх сваіх сяброў, а мы паміж сабою — яго) пакінуў такі неспагаданы да яго свет і навечна прапаісаў ў сваёй гвардзейскай разведзроце між заўсімі баявых пабрацімі...

А недзе праз месяцы пасля таго памятнага знаёмства ў Гародні Гаўрылі Карніеўч звятаў у наша Варанчанскае жытло.

— Понимаеш, братишка, по-частливілосі мне побываць на БАМе, у Тынде, даже на Дальтым Востоке. Чудесная поездка! Не могу не поделітися впечатленіямі. Стихи из меня так и прут! Вот, послушай (Тут і далей у

гэтым аповедзе вершы Гаўрыла Шутэнкі падающа ў май перакладзе. — Аўт.):

*Вось я стаю на трасе БАМа,
пуль рэк чую пад рукой.
Над Тындан — горды сияг!
Той самы,
з якім і мы хадзілі ў бой!*

Вершы пра модны тады БАМ было прычытаны ім багата. Усе яны дыхалі такім патрыятызмам, такім захапленнем ад нібыта бачанага, што паэта можна было прыніяць за маладзёжную камсомольца, які толькі-толькі прыехаў на пабытку з «будоўлі веку». Нават не хадзеліся даваць веры, што гэты чалавек амаль тры дзесяцігоддзі не відушчы, і было няўчым, на чым грунтуюцца ягоны такі наўгяду патрыятызм...

Мая жонка-настаўніца, якая раней ведала пра суровы лёс гэтага жунглі чалавека толькі з маіх расказаў да па той жа кнізе М. Кругавых, блізка да сэрца ўспрыняла ўёс пачту на гэты раз з вуснай самога Гаўрыла Карніеўчы. Змыслия Зоі Юльянічыя не прымінула назаўгтра запрасіць яго на сустраку са сваім выхаванцамі-дзеяўцікласнікамі...

Так на дзёнгі гады завязалася шчырае сяброўства паміж ветэрнамі вайны, пастам Гаўрылам Шутэнкам і вучнямі Варанчанскае сяродняшняй школы. Па некалькі разоў на год ён наведаў школу, выступаў перад старшакласнікамі з вершамі і ўспісінімі пра вайну, пра сваіх аднапалтчан. ...І засціліся тужліві смутком юныя вачаніці, калі Гаўрылі Карніеўч, папрасіўшы папярэдне дазвол, далікатна дакранаўся рукою да дзівочкі касы, прамаўляючы:

«Как давно в свой жизни я не видел прекрасных девичьих кошечек!» Часта вучні выводзілі яго на прыроду: да маленькой азарыны на ўскрайку Варончы, да так званага дуба Адама Міцкевіча на высокім пагорку, у ліпавую алею вакол разбуранага касцёла, у чаромхавую сцену непадалёку ад школы. Для іх заўсёды было загадкай, як, якім неверагодным чуцём ён так тонка адчувае замкнутую прыгажосьць. Асабліва вабіла яго чаромха, якія многа было ў Варончы, і якай ў пары цвіціння на падвягіла сцвігустым водарамі ўсё наваколле. Адчуўшы асаблівую

веснаю наведалі ў Наваградку Гаўрылі Карніеўчі і пасадзілі на яго сядзібе маладую чаромху. Пазтавай падзякай быў вершы.

*За акном
чаромхавы бутончык
Мне кіуне вітальна ў ранні час...
адразу ўспоміно ѹ Варончу,
канешне ж, ваш десты клас.
І крану бялоткія суквеці...
Абліціц плястэка западзіме...
Не шукайце скарбай ўні на свеце,
А садзіце закаханым сад!*

Хай п'яніц, чаромхавая заміць,

Каб агонь у душах не пагас.

А мнине цыплом сагре паміць

Пра Варончу вашу

і та вас...

На пачатку вясімідзесятых розныя неспрыяльныя абставіны змусілі мяне змяніць месца працы. Саюз пісьменнікаў, сібрам якога я ўжо быў на той час, пранаванаў мne месца пазаштатнага карпостніцтва-арганізаціара Бюро прафаграндзісткі літаратуры па Гродзенскай вобласці. У мае новыя авабязякі ўваходзіла арганізацыя пісьменніцкіх выступленняў у самых розных працоўных калектывах, культурных і навучальных установах.

Добра ведаючы наўриміслівы

характар «брацінкі» — свайго старэйшага сібра-паэта, — я ўсімі праўдамі і ніярэдамі стараўся

выцягнуць яго ў камандзіроўку.

Часта, слухаючы ягоныя працненкі, а таму вельмі дахолі

і зразуміўшы азарыну, якія

споведзі, спагадлівія жанчыны

прикладвалі да вачей хусцінкі...

Я ніколі не быў свядом пад

ніцкага настрою паэта, нягледзі

із дзясяткі на тое, што іншым разам

яго падсцерагала нават чыясяць

подласіцы.

Пасля вяртання з чарговай

паэздкі мы разыліліся з Гаўрылі

Карніеўчам на аўтостанцы ў Наваградку. Мне неяк трэба

было яшчэ дабрацца ў са

прастыднай кілеметраў

зіклі. Міліцыянты добра ведалі ветэрана, нават часта апекаваліся ім, таму гэты здзек вылез бы балбесам «бокам». Вядома, калі б злапіў...

Тым не менш, Гаўрыл Карніеўчі ніколі не губляў аптымізму, нават у самых складаных жыццёвых мітэрнагах, бо спрадвідаў лічыў, што добрых людзей на свеце значна больш. І быў заўсёды шчыра ім удзячны.

*Не, не скрутобна мне ў знямозе —
Спрыяйце людзі мне ў бідзе:
Адзін падхопіць па дарозе,
Другі дадому давядзе.*

*Сустрэчны чуласцю надзеліць,
Калі сяжынкаю іду.
Слагадай хтосьці абнядзеліць,
Рассее чорную байду.*

Камандзіровак не бояся,

Хоць у пачэмках кружык вір.

Да мэты, зеру, дабяруся:

Дабро — наўлепши павадыр!

сябрамі. Да таго часу мы з жонкай таксама перарабліся ў сталіцу і зноў сталі для яго хоць нейкі часовым адхланненем. На жаль, нашыца сустрэчы з ім быў кароткі і нерэгулярны — не часцей, як раз на тыдзен. Мы частавалі яго хатнімі стравамі, свежай зелянінай з лещіца, выводзілі на прагулку ў лес, знаёмлі з апошнім пісьменніцкім (і не толькі) навінамі. Не маючы свайго нерэзлучнага памочніка магнітафону, ён надыктаваў нам карошэнкі вершаніты, якія з цяжкасцю ўдавалася яму ўтрымліваць у памяці.

* * *

*У Законнікава ўнучка!
Сонца шар трымае ў ручках.
Сонца шар, што дзеткам свеціц,
я згублі ў сорак трэцім...*

Адарваны ад актыўнага жыцця, ён нібыта зноў вярнуўся ў першыя гады пасля цяжкага ранення, калі вобмашкам, з дапамогай, бадай што, адной кульбы даводзілася намацваць грунт пад ногамі.

Аднойнай ў інтэрн на жонага жыцця, якія нібыта зноў вярнуўся ў Беларусь. Яна прыняла да сябе і прытуліла на дзоўті гады церскага казака па нахождзанні, які на той жахлівай вайне і за яе рзыкаўваў сваім маладым жыццём. Тут ён сустрэчіў пакахаўшы беларусачку Шуру, Аляксандру Рыгораўну Гранчык, якая стала для яго не толькі жонкаю, але і вернай, надзейнай пашанчніцай на ягонай наўгядкай жыццёвай пущыні. Ён часта згадваў яе ў камандзіроўках, авабязяківіца, чытаяў на літаратурных сустранах прысвечаныя ёй вершы. Я ведаў гэту цудоўную жанчынку і заўсёды пры сустрэчах даўвіўся яе самаахвярасці, вытрымцы, унутранай прыгажоскі, душызной щодрасці і шыцрасці. У іх не было сумесных дзеянь, аднак Шурапачкіні дзетак ад першага мужа — Светкі з Ларысу — Гаўрылі Карніеўч любіў, як сваіх. Ён быў побач з імі з іхняга маладзецтва, і, ідзець, менавіта гэта натхніла паэта на вершы, прысвечаныя дзеянь...

На схіле жыцця паэта чакала новая выпрабаванне: цяжкая хвароба на дзёнгі часікі паклала ў ложак Аляксандру Рыгораўну. Яна так і не здолела акрыпіц пасля цікжкоў гінсульту. Нічым, на жаль, не мог ей дамагамі і Гаўрылі Карніеўч. Пазбаўлены жончынкі апекі, не знайшоўшы адпаведнай супружніцы, якія скончыліся пакахаўшы на іншых, паклала ў трапезніцу. Расчараваны прыйшло вельмі хутка. Завочная прыхильніца аказалася зусім не той добраў фейі, за якую выдавала сябе ў лістах. Неўзабаве выявілася, што яна «паклала вока» на спраўную хату. Гэтая вычварнай жаночнай подласіцы паставіла апошнюю крокпуну ў трапезным і адначасна ствітным лёсе паста...

Наіўны Гаўрыл Карніеўч! Амаль да скону ён шчыра верыў у людскую добраўніцу, якая больш як піцца дзесяткі гадоў вяла яго пакрачтвімі жыццёвымі сцежкамі... Расчараваны прыйшло вельмі хутка. Завочная прыхильніца аказалася зусім не той добраў фейі, за якую выдавала сябе ў лістах. Неўзабаве выявілася, што яна «паклала вока» на спраўную хату. Гэтая вычварнай жаночнай подласіцы паставіла апошнюю крокпуну ў трапезніцу...

Відушчы ніколі не ўявіў і не адчуве ў поўнай меры трагедыі невідущага. А, здавалася б, што прасцей: заплышы вочы, працягні перед сабою руки і паспраўляць аблісцісі без Боскага святла...

Гаўрыл Карніеўч Шутэнка здолеў праждыкі ўпомікамі больш як паўвека. Цяжкая францавая рана не выбіла яго з жыцця. Ён годна праждыкі наканаванае яму на лілітасцівым лесам. Боскі святло ён ніц не ўсё ў сваіх душах. Сведчаннем таму — яго шчырыя паэтычныя радкі:

*Ісці ў пачэмках цяжка мін...
Ды цешу я сябе бісконца,
Што страціў зрок я на вайне,
Каб вам заўжды свяціла сонца!*

ІДЭЯ

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА І НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ДАКТРЫНА

Аляксей РАГУЛЯ

Адраджэнне єўрапейскіх
этнасau XVIII ст. у якасці
суб'ектаў культуры
суправаджалася з'яўленнем
вялікіх філософскіх нарацыяў
— адкрыццём креатыўнага
патэнцыялу чалавека не толькі
у галіне навуковай творчасці,
але і ў сферы сацыяльнага
канструйвання свету паводле
нормы «свабода, роўнасць
і братэрства». Рэальным
вынікам гэтай арыентацыі
стала адкрытае грамадства —
нацыянальна-дэмакратычныя
дзяржавы — рэспублікі.
Нацыянальна-дэмакратычны
тып культуры стаў сацыяльнай
рэальнасцю, як і тып
індустрыйна-гандлёвы...

Φοταρείς

Аднак не менш істотною ролю ў сучасним свеце адаги грають, що спустилися з ніглісцікі дэнцы. У Беларусі ніглісам упіраніться ў сферы моўнай дзейнасці. З гэтай прычыны нацыянальны вербальна-мастацкі волыт застасці пераважна паза-сфера філасофскіх інтерасаў нацыянальнай аналітыкі. І гэта — у сітуацыі, калі беларускамоўны здабытак у галіне вербальна-мастацкай фенаменалогіі атрымаў шырокасце прызнаньня ў свеце.

Абисцэннане духоўных капітойнасцяў пад націскам прагматыцыкса палітыўным замакнамерам прысьвядзіць і да абіасцэннавання метафізікі. На ўзроўні практикі гэта правялілася ў абіасцэнненых адносінах да Іздзяналогу. У такой сітуацыі трансформацыя нацыянальнай ідэі ў нацыянальную дактрину застаецца няવырашанай проблемай. Гэта ставіць суверэнітэт краіны пад пагрозу яго абіасцэннавання. Нациянальная дактрина адлюстроўвае ўзровень разумення і сутнасць калектывных сучэв'ек культуры. Гэткімі

з'яўляюца нацы — этнасы, абыяннны ў супольнасці адзінства чалавечага інтарэсу ў працсе твароння свай культуры. Філасофская дынаміка на гэтым напрамку ў XX-м стагоддзі была больш інтэнсіўнай у народу, духоўная энергія якіх была засяроджана на праблеме нацыянальна-культурнай самараалізацыі: ім, пагарджаным век, сліпым, глухім, будучым людзімі, захаплесцая яшчэ і людзьмі звашца. У Беларусі на гэтым жа напрамку фарміравалася і нацыянальная тэорыя пазнання, выказаная ў формах ліра-эпасу і лірычнай мініяцюры накшталт рубай сярэднявяковага ўсходняга ренесансу.

Універсал націоналізм разглядаєща ї літературы переважна па-за реальним культурним вопльем національнага Адраджэння, што дае магчымасце шырокага збложываньнё — аж да фальсификациі на манер вілька-дзяржаўна гашвінізму. Адсутнасць абагульночых антагоністичных даследаваній па праблеме національнага адраджэння стварыла мэртвую зону ў культурфілософскай прасторы. Там, дзе павінна быць ніва для новай канцепціялігайчай творчасці, для ўзгадавання новай і абаўлення класічнай метафізікі, — там ляжыць «уздзірванельны курган векавечны», плодзіцца новая від інтэлектуальнага пустазеля: рызома, сімулакр, эпістамалагічна пустка, воля да пустаты, інтэрэкст, безгісторычна гісторыя, смерць аўтара, зінкненне суб'екта. Затым ідзе адпівання нації. «Пахавальным звонам» Ж.Дарыда (1930–2004) лагчна завяшчаеща «апатафігнай» стадыя «канца Еўропы».

У арсенале сродкай «культурнага» агрэсара важнае значэнне мае адсутнісць разумення такой катэгорыі, як нацыянальны каштоўнасці, — незалежна ад таго, свае яны ці чужбыя. У публіцыстычных артыкулах «Немцы» з'яўляюцца беларускую культуру

Знішчаньем беларускую культуру” (1942) К. Чорны́ ў самым пачатку зазначаў: «Увесь свет даўно і добра ведае, што фашисты — гэтагуны, самыя пачварныя дзікуны, якіх не ведала самая старажытная першыбытная гісторыя... Фашисты пачалі крывававы расправы над усімі тымі, хто не схіліў свае галавы перад рэжымам тэрору, здзекаў і катавання».

української культури, звернути да сансау, якія заспирдовані у комплексах-сімвалах Медеї, Гефеста, Машакі. У XVIII стагодзьді українські мысліцьлі Г. Скаварада праблему чалавечага быцьства паставіў у цесную сувязь з феноменам зроднаці. Мастацкае развіццё гэтых матыў шаноўшы ў творчасці М.Гоголя («Тарас Бульба») і Т.Шаўчэнкі. Л.Талстой, М.Лісъко, Ф.Дастаеўскі, І.Рэпін даследавалі духоўны патэнцыял Расіі, яе здольнасць выка兑现 перад єўрапейскім чалавецтвам свайго маналогу канцы другога тысячагодзія.

Прауда веку ўзяла верх. Карапатеўскае круглае, роўнае самому народнае, на палих крываючых імперскіх разборах не мae шансаў на будучынno без падтрымкі з боку інтэлектуальнай эліты. У гэтым, байдз, ці не галоўны філасофскі сэнс рамана Л. Талстога «Вайна і мір»: пазбадзелены пачуцця роднаці свец будзе жывіцца вайною. Ф. Дастаеўскі паказаў, што далякай ад народа інтэлігэнцыя пакуль што здольная на бясконцыя манагог-скаргі. Яна яшчэ не ўзыялася на вышынню агульнацяньніальна-га рускага інтэрса, ачышчанага ад імперскіх амбіцый. Вышыяе дасягненне сучаснай расійскай мастацкай культуры ў філасофскім спасціжэнні быцця нале-жыць сімвалізму. Сімбіёз сілы і бясцілля выязнанае сутнасці замест гэтага напрамку ад У. Гаршына і М. Врублеля да С. Канеўскага і А. Твардоўскага. У філасофскім быў прарыў да спасціжэння сапраўдай, чалавечай роднасці ў не запаронных славяніфільствам еўразійцоў. Асаблівай увагі заслугоўвае культурфіласофскі вопыт М. Трубіцкага (1890-1935). Гэты мысліцель на агульнym фоне рускага інтэлектуалізму вылучаеца незалежнасцю ад стэрэотыпаў самасці і месіянства. Зыходзічы з імператыў «пазнай

самога сабе» і «будзь самім сабой», М.Трубицкай адмаўляе абстрагаваную ад канкрэтнага нацыянальнага зместу «агульначалавечую цывілізацыю», што мае немала-важнае значенне сёня ў ўмовах нарастаючага прэсінгу з боку адзінгі абсалютнай глабалізацыі. «Наадварот, — гаворыцца ў ягоным артыкуле «Пра сапраўдны і ільжывы нацыяналізм», — імкненне кожнага нарада стварыць сваю нацыянальную культуру заходзіць сабе поўнае маральнае апрауданне. Усялікі культуры касмаполітызм ці інтэрнацыяналізм заслугоўвае рапшучага асуздэння».

М. Трубицкай азначае, што у Расіі спарадыўны нацыяналізм як грамадскі рух «яшчэ не існаваў», што «ў будучым яго траба стварыць». Задача застаецца актуальнай і сёняні, калі Расіі назіраваюцца паварот да самадзяржаўя, афіцыйнага праваслаўя і афіцыйнай народнасці — аналагу рэлігіі рабства. Руская інтэлігенцыя, на думку М.Трубицкага, павінна праадолецца боязь спарадынага нацыяналізму і вызваліцца ад чарап'яў лілікандаўржжаўніцтва.

Характэрным з'яўліце шлях ад пангерманізму да нацыянальнай культуры «філосафа вішчарбленага часу» М.Хайдэгера — праз філософскую культуру Альтычнасці. У сваёй галоўнай працы «Быццё і час» (1927) ён адлюстраваў сутнасць эпохи — часу без ісціны быцця. Ва ўмовах фашызмскіх рэжыму ў Германіі, нарастаючага валу белатыні і пустаслоўя, арганізаванай фашысты-мі сусветнай бойні М.Хайдэгер імкнуўся вызваліць філософскую маджу ад грузу выпустаншай кары, віленскіх драматычных.

метафізікі. Їн твару́ є канцептологію аббуленан метафізікі, здольний передаць сенс усяго «магчымага попуты». Ядром яго сэнсатворной сферы стаў канцепт *dasein*, тутбыш, патрэба ў паузаційным чалавечым існаванні вось тут і чаплев.

малой плошчы вілікага волыту складвалася ў народнай культуре. Да нашага часу яна дайша ў выглядзе сімвалікі штырхаванай і амнайчай керамікі, геаметрычнага арнаменту і народнай канцэнтрацый. Высокай канцэнтрацыяй анталаічных сінсай вылучаеца беларускі рушнік — нацыянальны беларускі сімвал шляху жыцьця. У гэтым жа семантычным радзе знаходзяцца і сусветна відомасць слуцкія плясы — жывое ўласаблешце ў эстэтыцы побыту таго адзінства непрасадніці і рачыянализму, пра якое ў Германіі XVIII — пач. XIX стагодзія заклапочана пісані Гётэ і рамантыхі. М.Хайдэгера з гэтай крыніцай біяўфільства звязаў пазіцыю Ф.Гэрдріпіна (1770—1843) і памяць пра мечтакове маленств'ё Мескірху. Гэті і буй тый компас, з дапамогай якога мысліцель пераадольваў паласу часу без чалавечага біцця ва ўмовах абніштвяння — ператварэння існасці ў лагерны пыль...

Нацыянальна-адраджэнскі рух у Еўропе ўжо ў XIX стагоддзі адкрыў новыя рэсурсы і стымулы спасціцься анталагічнай сутнасці быцця. Феноменам, як след не асансаваным да гэтага часу, з'яўляецца сацыяльная дынаміка італьянскага адраджэння другой паловы XIX ст. і нацыянальная інтэрпратацыя агульначалавечага сенсу гэтага працэсу, які ў Італіі быў расцігнуты на тисячу дзвесце гадоў. Нацыянальнае адраджэнне Навейшага часу паклікала да жыцця волатай сацыяльнага дзеяння і духу не меншай величыні за волатай Рэнесансу ў XV—XVI стст. — краітароў нацві ў якасці калектыўнага суб'екта культуры.

Беларуская філасофія нацыянальнага Адраджэння складавася падобна да нямецкай і італьянскай — в ўмовах існавання націі на мяккіх зінкеннях. Невыпрадкова М.Дабралюбай, адказаючы на ініцыятыву паклённікаў, у 1860 г. супаступіў становішча беларусаў са становішчам італьянцаў: «Гэта гэтак жа, як італьянцаў забілі, расслабілі, пазабілі любові да раздымі і да свабоды!.. А паглядзіце ціпер на іх... Вы ўсялякім выпадку пытніце пра характар беларусаў павінна быць хуткага распрамашчанага місцовымі пісьменнікамі. Паглядзім, што яшчэ скажуць самі беларусы» [Добролюбов Н.А. Сборнік сочиненій ў трох томах. — М.: Госуд. изд-во худож. Літературы, 1950—1952; Т.3].

Чарговae беларускае выказванне прагучала на прасцягах еўрапейскага свету ў 1863 годзе. Спачатку К.Каліноўскі, а потым Ф.Багушэвіч вызнанчылі часавыя і прасторавыя параметры бела-

рускай ідоі, акрэслілі як каштоў-
насны сэнс. Яны, героі 1863 года,
з'яўляючыся крэаторамі беларус-
кай ідэі. Абапіраючыся на запавет
пачынальнікаў, новыя пакаленні
адраджэнскага руху сфарміравалі
нацыянальную дактрину — бела-
рускія Навукавуччанія. Алюзія
на І.Фіхтэ тут не будзе лішніяй:
абсалютнае, самарацілаваное Я
не існуе па той бок нацыянальной
незалежнасці.

У асноўу беларускай адраджэнскай аксіялгіі навейшага часу былі пакладзены эстэтычныя крытэрыі. Такі погляд можна упрыманы як эпатахт устойлівай даследчыцкай парадыгмы, якая пачынае размову з сацыяльнай проблематыкай: «няма хлеба, няма солі, чужому рабі». Адна жа сацыяльная проблематыка і тым больш «пытанні толькі дабраўбыту, дзе ўсё прыводзіцца к карыбту» (Я. Колас), пры ўсей і значнасці, не з'яўлюючыся самамэтай і падпрадкараньем вышэйшай мыслью — людскасці ў ёму эстэтычным выміранні.

Абагульничыя сусветны і нацыяналныя вопыт філософскага і эстэтычнага становлення чалавечтва, У.Самойла («Гэтым пераможаш!...» — 1924) вызначае мэтавую ўстаноўку ў адраджэнскім руху чалавечтва — «ператварыць усенкавы «сыр’ё» сусветнага зла ў патрэбныя чалавеку ціннасці і дабро». Прапанаваным ім шлях складаецца з двух этапаў. Першы — гэта духоўнае вызваленне ад розных формаў рабства і ачумурэння і дасканаленне «духу вольнага гарада». У актуальнай ситуацыі галоўным злом, на думку У.Самойлы, быў «алпакаголь» бальшавіцкага папулізму. Беларуская культура, сцвярджаючы эстэтыку раздольнасці, адначасова раскрывала дзеяйны патэнцыйныя гаспадарскія парадыгмы і адмірала методы крываўшых рэвалюцыі...

Актуальная задача беларускай культуралогіі — фарміраванне нацыянальнай школы тэарэтычнай культурфілософіі. Існуючыя

най культивируется. Используя ключевые идеи цыцильной канонизмы яно, лад, спадчына, скарб, шлях, людаскісль, родны кут, радиась існавання, крътычны аптымізм, адраджанізм, абвостраная цвёрдасць, свой чалавек і многія іншыя, насычаныя реальным духоўным і сацыяльным зместам, — ужо сёняння могуць быць асновай па-філософску аформленай нацыянальнай дактрины. Акрамя таго, вялікія рэсурсы аздаравлення філософскага дыскурсу закладзены ў змесце нацыянальнай хранатопу, у якім вельмі цесна ўзаемазвязаныя канштот-насынны сэнсы з касмалогіі, тэорыі пазнання і аксіялогіі. Пастаулене М.Гарэцкім пытанне: «Адкуль ўсё ішто яно?» зафіксавала наўгунасць духоўных рэсурсаў, дастатковых для таго, каб узняцца з калодзежнай прадлонія родуцкай і Адзінае, адкрываючы «ў нязмерных глыбінях нязмерных выся», рушыць «адвечнымі шляхам» «да сонца, да зор» у сацыяльнальнай творчасці.

► узлёт

PIN-КОД ДА СЭРЦА

ВАЛЕРЫЯ КУСТАВА

**Апошняе танга ў Менску,
альбо Беларускі «Тытанік»**

Давайце скрыстае шанец,
што выпадае толькі раз.
Мой незнаёмец, мой абаранец—
утерад, вы мой Цінта Брас!

Наша любоў не бодура ці бзік.
Мы не такія, як усе навокал.
У вас, як кажуць дзеўкі, вострае вока.
А ў мене, як кажуць мужыкі, вострыя языкі.

Дастаньце ваш пісталет—
і стралайце!
Туф! — І ля вашага вуснау.
Дастаньце ваш арбалет.
Дэжыў! — І ля вашага вушка!
Вашая здабыча,
вамі падстрэленая птушка.

Давайце стачым, беларускі Брандо,
астатнюю полечку ў Менску!..
А потым, пасля ўсго,
я дашию вам эсэмэску,
маўляю, стоп, дзетачка, до!..

І белая лебедзь, нібы толькі з муки,
будзе, што закадавана, гайдайць ставок.
І не возыме хлеб з вашай здраднай руکі.
І наўрат не падумае паўплыси
да вашых здрадніцкіх ног.

О, капітан, мой капітан!
Вы клюнулі не на той станік.
Мой капітанік!
Мой беларускі «Тытанік»,
мая Ладдза распачы,
што затанула...
Ды ну, ды ну вас...

Вам бы што паменей, без проблем.
Не, не тое, пра што пісаў у «Салірыйсе» Лем.
І не тое, што ў «Бар'еры» Вежынава.
Вам бы якую тупеніцкую, хамаватую,
свежсанкую,
дурку залежную.
Ці селмачкамі гандляваць. Ці мо ахоўнікам
у школку.

Разумееце, дзетачка, такія ашаленныя
крапі —
якіх на вагу смаргадаў у Еўропе бралі! —
яны без толку,
кали іх толькі прыгубіць.
Аб іх трэба сцри раздібіць,
як аў Карадаў ці аў Чылі.
(Ці што там яничэ пафаснае ды паэтычнае
мы вучылі?)
Яны скараюцца толькі тым, хто іх ду́ога
і безадказна...

Да страты прытомнасці, да маразіма.

А вы мяне прасачылі,
праляпілі, працыркалі, прафукалі.
І зэта вашая памылка. І зэта вашая труна
бамбукавая.

Ды што ж. Усё ідзе, змяняеца.
І прэзідэнты часам бяруць самаадвод.
І каралевы нахіляюца.

Шуміць вісна — аж дрэвы гнуцца!..
Чаму б нам не ўсміхнуцца?...

PIN-код да сэрца

...Я смактала
выключна чакаляду.
І не пераносіла
пафасных мужыкоў.
Я кідала белых коней
на ѥладу.
І з жарсцю назірала
байкоў.

Гэта ўсё было
да цябе.
А потым
скончылася вясна.
І я прытамілася
гойсаць аона,
нібы феміністка,
што гуляе сама на сабе.

Ах, як мянэ торкнула
твал сівіна!
Відаць, я дакладна
прытамілася
гоісаць адна.

...Слухаочы, толькі нам чутнью,
весялкова-смутнью
музыку
з нябесных прыгравальнікаў,
мы танчылі пасярод шашы,
дзе не было нікога —
ні нуды, ні души! —
апароч віскату колаў
і тармазоў машин.
Мы танчылі пасярод шашы
пад дажджком, як шалёнія,
як скончаныя самагубцы.
А потым пасядзілі цалаваціся,
ад сліны салёнія,
пакіданыя свае мокрыя адбіткі
і ў пад'ездзе
на цёплай грубцы.

Ты знайшоў PIN-код
да майго сэрца —
і я забаніла
іншых карыстальнікаў!
І ўжо ў хаце
мы з імпраўізавалі
ў два цэлы скерца —
і дзесяці за жырандолю
зачапілася тое,
што звычайна
называюць станікам.

А пасля мы пілі
на брудзірафт абсэнт —
і ў этым буйшым сенсі:
крыху «зялёнае д'яблі»
на кокснае
зёлкавае дзвярооче вока.
Было ўтульна, як у прарэзе Бога.

Як у Бога за шчакой — такі бўй спакой!

...Я смактала выключна чакаляду —
эта было да цябе.
Ты знайшоў PIN-код да майго сэрца —
і мы танчылі под дажджком пасярод шашы...

Ты цалаваў мяне ўзасмок,
так пышчотна, як толькі мог.

Паэт і пракурор

Паэт і пракурор
(абедзье дзеўкі)
салодкі Куантро
цадзілі ў цемеры.

Міжземны спа-курорт,
шыкоўны вельмі.
Салодкі Куантро —
да рыту ў бельмах.

Паэт і пракурор
лавілі зоры
глыбока ў поўні
і глыбока ў моры.

У самы запад
плылі, як сненні,
дзеўкі ў вадаспад
у белай пене.

Кіп

На эміграцыю

Штука не ў тым, каб з'ехаць.
Штука ў тым, каб застасацца.
Каб з жыццём барукаца
і ў выніку — быць зверху.

Калі ж хрэнова, то й боль
наедзе разам з табой
наўдзягон
сто про,
так і ведай —
на цягніку,
летаку
ўсёй планетай.
Узімку і летам.

Ён забраніруе месца
якіх да таго,
як ты патеўліш у касу.
Ты думаў, што будзе класна.
Ты верый, што ўсё ого-го.
Калі эўрэсіўным ранкам
выпала
стаць эмігрантам.

Рана
ўзрадаваўся
рампам
новых гарадоў і сцен.
Усё будзе без змен.
Рана,
рана ўзрадаваўся
непаўнагадовым каханкам
і свежым вершам.
Ты ў Радзімы не перыш,
што ж казаць пра дзялчын...
Трэба найноўшыя чын,
пластычную хірургію
ці нейкую інну халеру,
каб аднавіць веру,
каб падлатыць давер.

Ты на самоце
і табе хрэнова,
як ні дурэй,
не ўратуе
ні пазм Вова,
ні перакладнік Андрэй,
ні філософ Валянцін.
Ік ні круці —
ты ўсё адно адзін.

Хоць усе троє хфайнія мужчынкі —
так бы іх спакі ўсіх за ашынікі
і ўніхаюць па самую душу.
І крычыў бы ў чужой душы,
што з маленства ты пах «Жыванішы»,
што ты любіш мужчын і жанчын,
што па нязелях
на ўскрайку Менску
(калі Бог табе шле эсэмэску
складанага зместу),

у Сухараўа — у самай сталічнай глуши,
саскрабаюць боскія каўшы
души самагубаці ад шашы,
што шалеюць слёзна ў час імши.

З самай раніцы а 12-й.

Цяпер эса ты на эміграцыі
ў эты час у Лазенках
Шапаніа
ўыхвахаеш на поўнью грудзі.
І здаецца, зарубіваці вены.
І ўжо побіг: як будзе — так будзе.
І, здаецца, што ты ў злымі раі,
і, здаецца, анёлам раіш,
каб на Авељі не забыўся Каін...

Ты ўмееш вясёлым быць,
нават калі не спаў тroe сутак,
нават калі наіхараўшай з прастыту-
так
сказала табе ў камплемент,
што ў цябе няпружна душа
і кульнула нагбом твой абсэнт,
пакуль ты ў WC —
у Варшаве Цэнтральнай
ці ў прыбалтні —
пудрыў свой носік
ці чыесці мазгі.
Жыццё ўдаюся.
Курва, згінь.

Ты набыў сабе фінскі ножык,
не адыхаючы да лека,
тут, на вакзале
(табе галасы так раілі,
табе так чэрці казалі),
з думкай, што ціпрака ўсё будзе лёгка,
што ціп ўжо і так разразлі...

Але камізэлька-паскуда
была на гайздрасць сімпотнай.
А руки дрыжэлі па-здрадніцу потныя.
І востра расхмелася ў тое Нікіды.

І ты застасі, беларускі лузэр,
міснародны біндо, каканы балда,
свою беларускую рачаіснасць юзаці,
бо сябе стала шакада.

Ты выкінуў адрасы ўсіх быльых
нават з памыніц.
Пайшоў, намыліўся,
вяхоткай нацерся — памыў ніз.
І быцікам бы лепей стала.
Гарэлка. Грузды. Сала.
Свежанька так жыць.

Души скажаши: «Не памірала!...» —
і яна болей не забагаць.

Хоць цяпер ты часцей усміхашся,
хоць ціп ты радзей хакашся,
ды цвёрдае ў цябе толькі, бадай, відно
веданне засталося адно:

аніякім замежным грантам
ты не ўладзіш лёс эмігранта.

Валянціну Акудовічу

Вышук пільнуе ў Менску ў Парыжы,
у Бога, у кодах карцін...
Ды гострыйці разфлекскі ѹсіні лыжы
нязлоўны спадар Валянцін!

На досвітку панна, збіраючы рэчи,
прамовіць: «Ну дзе ж ты, мой любы?!» —
і на мацце ў лојску Гайдэгера плечы
ды Заратустравы губы!!!

Змітру Плаксу

Чаго яничэ болей трэба:
Дзеўка. Паэт. Неба.
Дзеўка-пазм. Неба.
Дзеўка-пазм-неба.
Чаго яничэ болей трэба?
Дзеўка Неба — пазм.

Пінск

▶ АПАВІДАННЯ

КАВА АПОЎНАЧЫ

Вінцэс МУДРОУ

Рыгор Мікалаевіч — малады, з большага неігушы кандыдат науку — выбег з ваннага пакою і, пакідаючы на падлозе сляды мокрых ног, набізіўся да шафы. Адсунуўшы шуфляду, дзе ляжала ніжняя бялізна, ён выцінкну адтуль трыватажныя трусы фірмы «Ritcha», нацягнуў на жылістыйя клубы і заклопочана спахмурнеў: жоўтая пляма так і не адмылася. Памацаўшы яе дрогкім пальцам, кандыдат перакрываўся і ўжо без ранейшага імплюту стаў насуваць праз галаву выхадную кащуло. У галаве тым часам віравалі лічбы: чатыры тысячи трэба будзе аддаць за шампан, дзве звязы тысячи за ружы, якіх тысячу «нацягнуць» новыя шкарпеткі: стары ўсе скроў прадзэрпіця. Агулам — чатырынаццаць тысячаў. Шостая частка выкладніцкага заробку. Як для яго — вялікія гроши.

— Уф! — выдыхнуў Рыгор і туут же застыў, зачараўаны. Яму ўвільіса важкі дзівочыя грудзі, прымроўліся гладкія, шырокія рассунутыя калені, вуха крануўся гарачы Зінчын шэпт, — і кандыдат, забыўшыся на гроши, захоплены пашёр спацелья далоні.

Рыгор быў старым кавалерам і ўжо не першы год марыў аб жаніцьбе. Знайсці ў стальм веку годную жонку нааугл пияжка, а туут яшчэ прыроднай сцілазы,

ніярб'яненасць у сабе, кволяў заробкі... Карацей, злядашчыў Рыгор без жонкі. І вось, акурат сёня, з халасіцкай слязінай у сэрцы, сустракаў кандыдат сваё трывцацігодзінне. Адранку — была такая інштытуццкая заядзёнка — прынес на кафедру дзве пляшкі гаралкі, кілі памаранчу, яшчэ нейкую закусь і, пад час сібровскай бяседы, пачуў ад калегаў шмат добрых словаў і, яны развіталіся на свой адрес. «Адно кепска, Рыгор Мікалаевіч, — выгукнула напрыканцы бяседы загадчыца кафедры Еўдакея Ферапонтаўна, — не маеш ты спадарожніцы жыцця». Распалаўшы памаранчу, загадчыца выцерла рукі аб насаку і жартам прамовіла: «А вунь, Зінчика Якуніна... чым на пары? Малада, энергічна... кандыдацкую піша...»

Жанічна з гатовай радасцю кінула, і яны развіталіся на дзве гадзіны.

А восьмай вечара, пад гуки музичнай застаўкі тэлепраграмы «Час» — у адной з кватэраў тэлебачар працаўнай на поўную гучнасць, — кандыдат выцінкнуў у прыцемны пад'езд, паднёсся на другі паверх і застыў перад браніраванымі дзвярыма. Перакінушы з левай рукі ў правую букет жоўтых ружаў (хацеў узяць чырвоных, ды не было ў продажы), Рыгор з шумам перавёў дых, памкнусці націнчыў гузік званка, дзе дзвёры знянацку адчыніліся, і на парозе паўсталі гаспаднікі кватэраў. Была яна ў белай празрыстай сукнені і з чырвонымі бантамі на валасах.

— А вось і мы! — гукнуў кандыдат, злавіўшы вокаам смокі грудзей, што прабіваліся скроў сукненку, і элегантным рухам дзвіума рукамі — перадаў даме кветкі.

— Ой, Рыгор Мікалаевіч... ну навостра такія выдаткі? — інтаццай лёгкай панікі прамовіла жанічна і да таго ж — пра гэта яму гучным шэлтам паведаміла Еўдакея Ферапонтаўна — мae ўласную двухпакаўную кватэру.

Рыгор праводзіў Зінчыку дахахты. Яны ішлі па шумных вуліцах, бязладна гаманілі, і з кожным кроком у душы Рыгоравай рас-

ло, убіралася ў сілу пачуццё хмелнай радасці з дамешкам восеньскага суму. Сум навівалася бязважкай павучынка, што трымала ў ладках спадарожніцы. Павучынка спрабавала зляицець у свайі недалёкі вырай, але здолела гэта зрабіць толькі на парозе Зінчынага дому. Рыгор трапяцілі вязніце... пісціў на ветры, Зінчыка, ачараўаны такім абыходжаннем, ледзя чутна пралепталі: «Дык можа зойдзім да мяне? Пачастую Вас кавай...»

Прапанава прагучала знянацьку, і ў Рыгера ад неікансці наўважаў закружылася галава. «Грусы падзверты... памыца трэба... кветку якую ўзяць...», — завіравалі ў галаве бязладныя думкі, і кандыдат, пералічыўшы квадраты вонкай у Зінчынім пад'езду, у свою чаргу шапляў прамарыштву: «А можна... увечары?»

Жанічна з гатовай радасцю кінула, і яны развіталіся на дзве гадзіны.

А восьмай вечара, пад гуки музичнай застаўкі тэлепраграмы «Час» — у адной з кватэраў тэлебачар працаўнай на поўную гучнасць, — кандыдат выцінкнуў у прыцемны пад'езд, паднёсся на другі паверх і застыў перад браніраванымі дзвярыма. Перакінушы з левай рукі ў правую букет жоўтых ружаў (хацеў узяць чырвоных, ды не было ў продажы), Рыгор з шумам перавёў дых, памкнусці націнчыў гузік званка, дзе дзвёры знянацку адчыніліся, і на парозе паўсталі гаспаднікі кватэраў. Была яна ў белай празрыстай сукнені і з чырвонымі бантамі на валасах.

— А вось і мы! — гукнуў кандыдат, злавіўшы вокаам смокі грудзей, што прабіваліся скроў сукненку, і элегантным рухам дзвіума рукамі — перадаў даме кветкі.

— Ой, Рыгор Мікалаевіч... ну навостра такія выдаткі? — інтаццай лёгкай панікі прамовіла жанічна, прыціснула да твару бутоны і, увадраўшы носам па-ветра, прашантала: — Божухна, які пах!

Рыгор Мікалаевіч пераступіў парог, другім разам перавёў дых, і толькі тады згадаў, што пры-

шоў на спатканне з жанчынай у туфлях на босую ногу. Шкарпеткі ён набыў па дарозе, дзе забыўся нацягнучы — і цяпер застыў ля дзвіграй, чакаючы, калі гаспадніца сыйдзе з калідору. Тая, аднак, не сыходзіла.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьце як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Ну што ж Вы, Рыгор Мікалаевіч, не саромпеся. Будзьте як дома. Восі Вам тапкі, — гаспадніца кватэры нагнулася, яшчэ раз прашантала: — Які пах! — падсунула да Рыгоравых ног мяккія жаночнацца тощи.

— Засталося стылістыку паправіць... — адказала Зінчыка, і Рыгор падскукоў у красле.

— Стылістыку? Ды я је ўжо траім праві! — кандыдат памкнусці зараз жа гаспадніца за справу, але гаспадніца яго спыніла.

— Ну што вы, Рыгор Мікалаевіч... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

Польмі ўсіх трох свечак гайданулася, твар гаспадніцы дзіўным чынам засцяўшыся знутры, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

— Зінчыка... у нас наперадзе цэлае... — ён не дагаворыў: захлынуўся ад хмелнага пашыні, і душу Рыгораву працяу нервовы халадок.

► З СУЧАСНЫЙ ПОЛЬСКАЙ ПАЭЗІІ

Павел ШЫДЭЛЬ**Не мой час**

людзі не чуюць
слоў вымаўленых шэптом

тут трэба крычаць

этага не мой час
месца таксама не має

прамаўляю толькі да цябе
і для цябе
а можа яшчэ да некага
каго нават не ведаю

баяся
што калі надыходзе мой час
у далоні будзе толькі дробязь
толькі адна манета
якую атрымай на пачатку

для чаго тады змясцілі мяне
у тым часе
у якім рухавікі перакрываюць птаха
і заглушылі шум ветру
у кронах дрэў

Веру**Бацьку**

ты зусім не глядзіш
на нас
з неба
веру: па-ранейшаму прыходзіш
у хату
а я заняты
нагрувашчваннем рэчаў
і словаў
родка маю час
для шчырай размовы
тады ты сядаш
на край стала
і сваёй вострай іголкай
шиваеш мой разарваны

лес
здымаеш з нас
меркі
і журышыся
за заутрашні дзень
хочу бы ўсё было добра
пасярод ночы
будзіць мяне Твой стары
гадзінник
і тады размаўляем
з Табой

вясна
заміж лютага

з маты надвор'я
хтось забыўся
зняць зорачкі
снегу

цэлесадзельныя вербы
раздзелтыя

толькі я
апрануты ў цэллы швэдэр
хутчэй веру календару
чым паўдэннаму ветру

ptaxi
з шэрай патеры
ніколі не хацелі
выгняці за межы падворка
аднак
мы скроў прасілі
нашага зграбнага дзядулю
каб ён зрабіў чарговага

да сёння
праклінаю закон прыцягнення
і хоць раней не прызнаваўся
бачу часам
шэрых патяровых птахаў

Варшава. Помнік Адаму Міцкевічу. Фота «Ў».

на тле
яснага неба

Eve

калі ты так маўчиш
зноў веру
што ёсьць надзея на вяртанне
што ўсё залежыць толькі ад нас
што маўчанне —
этая музыка растайнага пагляда
маўчанне ўтварыла вуснах
нашмат цішай
за маўчанне травы
за крокі начнога анёла
за якім пачынаецца самота
заплюшчава вочы
і бачу каляровыя
мроі

Эротык

толькі цяпер
калі ты як вясновая рэчка
цяпер запавой свой крок
затрымлілася на хвілю
як хвільі янініса назад
каб адчук
на ўсю моц
сапраудны смак
нарастаючага прибою
каб нават кропелька
не магла знікнуць
у неспазнаным сэнсе
бессаромных целаў
каб яшчэ на подых
затрымліца прыміченне
каб апошні выхук
аглушыў
і ўзняў
на дыбу
і доўга яшчэ
ў непрытомным целе
звінеў

**Марыя Магдалена
ПАЦГАЙ****Стакротка**

Сарві мяне на тым сонным лузে
у плыні сонца
колькі ўжко можна чакаць
у белай, як снег, сукні

толькі не думай
што я сама ўмкнуся ў руки
сарві мяне вуснамі

Жаўранкі

Ад вясны да восені
мы жывем па-суседску
праз сцяну таўшчынай у дзве цагліны

увесь дзень лятаем па кругу
занятый справамі
вечарамі шчабечам
свае малітвы

і этаксама як мошак у лёце
ловім сваё шчасце

Мае радасці

Мае радасці як малыя дзеци
уцякаюць з пад крылаў
выбігаюць без шэздраў
за золкі падворак

і знаходжу іх пасля ссінельмі
з дрыжасчымі вуснамі

калі я іх прытуляю
яны ўжо не належаць сабе

Аброзак

Лямпа замільгагела над столом
камень слова адбіўся
ад кухоннай сцяны
і не здолеў прайсці
праз шыліну вусцішнай цішы

з пад пякельных павекаў
бачна вузкая лінія
апалай тынкоўкі

сцены сэрца аднак
больш трывалыя

Мур

Вырас незадаважна
цагліна за цаглінай дзень за днём
падзяліў падворак іх вачі і рук
адгарадзіў сцежкі па якіх раней
яны белгі настустрach затайшы Ѹых

з году ў год яшчэ болей
захінаў іхнюю прышиласць
і яднаў толькі іх агульную мяксу

аднойчы яна павыша зусім блізка
пртыгнула шчаку да халоднай сцяны
і праз цагліную вусціш
начула як беца яго сэрца

сплоханае
яно адразу ўцякло

Вальдэмар МІХАЛЬСКІ**Верш пра маці**

На шыбах свягла
белы эскіз ледзянай цывілізацыі

аднойчы ў сакавіку
выправілася маці ў вандройку між гор

на каменных гета адчада

з жалезам на вуснах і бяростай
на грудзях

што ты ведаеш аб маёй маці
цемра

Мадонна

Мне ўсё яшчэ мала і ўсё вяртаюся
да пачатку
вакол кожнай зморышыны
я праводжу слова

вучу ціфу на памяць
як вучань табліцу множэння

Дзе напісаны што я без цябе
змагу пражыць адзін дзень
Бога не абражу — у калодзежк не наплюю
Не патрэбны мне слова калі сэрца
груюча ў горле
а ў скронях звініца п'яны калаупром

Мусіш быць маёю як змия і лебедзь
я нахіляюся над табою спачай
і дакрачаныя вуснамі
усе мадонны як бязважская воблакі

Старонка са старога альбому

У садзе квітнёе яблыня
яшчэ чвачаў аддалены спеў
хлебны дух з напаленай печы
струменем дыму зніка ў небе

Мой першы школыні год бацька і маці
чакаюць на парозе ў старых вершах
што я складаў на даху ў сполахах
дрыжачных хвалі Свіцязі

Верасень у гарах — зноў Чорная плынь
і apoшні запіс на крышталінай вадзе
хто бы не быў — хто я ні ёсць
будзь са мной і ўва мне

Казімеж БУРНАТ**Паварот**

Вяртающа ўспаміны
статкі думак
праходзіць праз разум
слова
сплютаюць гняздо ў цішы
на дрэве
укаранёным у месцы
перасячнія часоў

Перамены

Гукі прыглушаныя вільгацию
робіца матавымі
дождзі распрыскае
людскія гісторыі
струмені глізваюць з асфальту
карамельныя сукні

вочкі ў віскозных швэдрах
не пранікаюць
праз тоўшчу выпарэння
да існаці сушы

эта не страшна
урэшце рэшт памерлае ажывае

праз смерць
да хакання

Амін

Мінулае эта заўтра

паслизаўтра
вярнула пазаўчора
а ўчора
усё яшчэ доўжыцца сёння

сціскаеца твой адрэзак часу
на карысць вечнасці

яшчэ паўхвілі

і...

Пачатак

Пераклад з польскай
Эдуарда Акуліна

▶ ФРАГМЕНТЫ

Дом Бронскіх: ПАДАРОЖЖА НАЗАД

...У 1939 годзе падчас нападу немцаў на Польшчу Соф'я (Зося) Бронская пакінула родную вёску пад Наваградкам і знайшла прыстанішча ў Англіі. Гадамі яна марыла наведаць раздзіму і убачыць свой дом. Пасля таго, як маци Гэлена адыхаўці на той свет, яна прыме цвёрдае раашэнне убачыць Беларусь. Соф'я просьці сібра Філіпа паехаць разам.

Філіп Марсден, книгу якога «Дом Бронскіх» (*The Bronski House*) многія англоўмутыя чытачы лічыць лепшай з прачытаных за апошнія гады, распавядзе пра падарожжа Соф'і з вілкімі пачуццем, але без сантиментаў. А калі Соф'я «аддае» яму лісты і дзённікі маци, аповед пераносіцца на пакаленне назад.

Кранальны, запаміналы, спакойна-ўрачысты «Дом Бронскіх», апублікаваны ў Вялікабрытаніі (1995 г.) і ў ЗША (1997), працягну чытачамі гісторыю краіны, шчыльна звязаную з асаўбістым лесам.

«Трагічная, узёнслая элегія пра сям'ю, — адзначыў рэцензэнт на книгу «Тайм». — Прэца Філіпа Марсдэна ажывіц пітаратуру пра падарожжы і дапаможа нам перанесціся праз мяжу ў невядому краіну».

А краіна тая — Беларусь...

Дазвол на пераклад уркуйкай атрыманы ад аўтара. Адам Мальдзіс ведае яго і рэкамендаваў мне перакладцы книгу. Калі чытала не першы раз, дык плакала. Студэнты пішуць па ёй дыпломы па перакладзе і таксама перакладаюць...

Алена ТАБОЛІЧ

Філіп МАРСДЕН

мы хадзілі ў нядзелью на гарбату, быў сухі, як пустыня.

...Я ўжо ведаў, якім будзе замежжа. Эта яя Браганза. Там уё было іншым: гукі, еха, водар. Галасы, што чуліся з лесвічнай плюцоўкі, з-за напалову адчыненых дзвярой, быўт замежны. На сценах віслей незвычайнай рочы: воўчыя і мядзведжыя скуры, шаблі, мушкеты з аксамітавымі стваламі ды іконы. Пазаду ў лесвіцы быў смешныя малонкі, дзіўнатвята драўляныя шаўкы за працаю і жніве за жнівам, а высока на мармуровых плюцісах стаялі срэбныя самавары, падобныя да пеўнікаў.

Соф'я была полькай. Па-ангельску яна гаварыла з моцным акцэнтам, ад якога яна ніколі не падабавілася. Мяне яна зvalа «Філіп» і выгаворвала імя з такой мілай інтанацыяй, што часам, слухаючы яе, я забываў, што яна гаварыла, а проста гледзіш на яе, дзваліячы словам дзейнічальну мяне як бальзам. Мне падабаліся як гісторыі і яе адсунты погляд, я светлыя з бляскам очы. Мне падабалася аўра, што акружала яе. Мне падабаўся ўсё.

У тым годзе, калі я нарадзіўся, Соф'я адзначыла свае сорак гадоў. Яе мух меў два гатзлі ля гавані, недалёка з дном. Ён набраў на працу хлошацца ў Паўднёвой Галії, якія паднімалі бойкі і рабілі дзяцей мясцовым дзігутам. Калі мне было пяць, Соф'я схілілася над мной і прашанціла: «Філіп, ты будзеш маім сябрам, блізкім сібрам?»

— Так, калі ласка!

— У мяне ўжо чатыры сібры: мой муж, мой сын і два сабакі. Але ты, Філіп, ты таксама павінен быць маім сябрам. Як табе гэта падабаецца?

Пасля гэтага ніводныя Каляды не праходзілі без падарунка па пошце: оніксавая яйка, старая паштоўка Вільні, польская банкнота, ручка...

У Соф'я была невялікая лодка пад назваю «Памяць» з нумарам 17 на галоўным ветразі. Сямна-

цаць — узрост, калі яна ўцякала, сямнаццаць — дата: 17 верасня 1939 года.

Яна была самым кепскім «мараком», якога калі-небудзь я сустракаў. Зусім не магла зразумець, як мяняць курс, як адыхаўці лодкі, як рабіць паварот... Марскія тэрміны таксама збівалі яе зпантальку...

Мне было дзевяць з паловай, калі аднойчы жнівеньскім вечарам Соф'я патэлефанавала нам і прапасла паклікаць мяне.

— Філіп, — сказала яна глыбокім голасам, прыхаваным для прыгодаў. — Я бяру «Памяць» уверх на бухту, каб пабачыць лебядзей. Ты падэш?

Дубы падступалі да вады. Водарасці звісалі з галінаў, як вала-сы вязьміараў. Зрабіўшы перны аб'езд, мы знайшлі парэшткі пакінутага карабля, адлеўшай дзіўнатае. А калі мы зрабілі другі аб'езд, вечар спусціўся над пустельнай бухтай... Вельмі кутка здарыўся невялікі штуршок, і «Памяць» мнона засела ў граз.

Сцямнела. Узышоў месяц. У водмежді кричалі краиншчыны. Ноч поўлілася лёгкімі гукамі.

Час ляцеў, і яна пусцілася ў доўгі рytмічны маналог (знакі прыпынку расстаўлілі галасы начных птушак) пра былога жыццё на ўсходзе Польшчи — вёскі і паливанне на вадзку: аслікаў, большых за жыццё. Кацінай за кацінай пльыні над нашай ўсімі-бардовай лодкай — пахавальныя фургоні ў снезе, мертвыя пельні ў рага, сумны прывід, які сядзеў на ложкі і скадзіўся: дракон, які скакаў на беразе ракі, голы, але ў скрубліх берасціх.

А пасля самі ўцякі: рускія танкі, што паўзлі прац лес, пашэшліў ад'езд на вазах, атрута, якую матуля насліла ў шкільной бутлезчыкі апошняя сіэнна на літоўскай мяжы з кулямі, якія са скрублімі прыліткамі каля вуши.

Але з усіго, што яна расказала мне ў той вечар, менавіта аповед пра срэбра засёгрунтоўна ў маёй хлапчуковай галаве. Сапраўдны скарб — яго занеслі ў кошыках для грыбоў у лес перед аўгустам, схавалі глыбокі на новай пасадцы і пакінулі там з надзеяй... Рабілі тое ў час, калі дзве самыя разбу́ральныя арміі грымелі прац лес адна наступіць другой.

— Яно яшчэ там, Зося?

— Магчыма.

— Чаму ты не едзеш паглядзець?

— Мне не дазволяць.

— Але ж калі-небудзь дазволіць, ці не так, Зося?

— Так.

Ішлі гады, і мы больш не на-ведвалі Корнуэл. Я развязаўся з зацягнутай адукацыяй, перебраўся ў Лондан, а Соф'я з яе Польшчай адышлі ў паўднёвый склад маёй памяці. Але лісты ад яе яшчэ атрымліваў — роздумы з Іспаніі на тэму гарачыні і апаты, таксама званкі. Апошні быў пра падарожжа ў Аўстралію на шэсць

Фото з боку

месяцаў — і пытанне, ці не прыеду праводзіць яе.

— Відома, — адказаў я.

— Я адпраўляўся ў нядзельку.

Апоўдні.

— З Хітроу?

— Не! З Тыльбрэры.

Яна села на польскі грузавы карабель. Я паднёс дзве валізы да трапу. У адной было адзенне (джэрсі для Біскайскай залива, баваўнянныя сукенкі для тропікі), а ў другім — кнігі. Яна адчыніла дзвёры каюты і села на лаўку. На трапе пачуціла крэвікі каманды, польскай каманды, і Соф'я сумна паглядзела на мяне, пасля ўсіхнуклася — ўсё нагадвало яе пра дром.

Я пакінуў яе на борце і сачуў, як шэры корпус карабля скончыўся ўніз на Тэмзі. Я ўяўілі, як яна распакоўвае кнігі ў каюце, і падумала першы раз, што яе выгнанне насамроч для яе значыла: вечная адсутніця каранёў, пастаяннае пачуццё прыналежнасці нікому, барацьба з горкімі думкамі.

У наступныя месяцы праз дзве зверніці ўпала некалькі тоўстых канвертаў — з Генуі, Александры, Дубай. У іх былі вершы Соф'і пра мора. Эта пераканала мяне, што выгнанне, доўгія марскія падарожжы, паставіла зінкненне месца мелі свой сакрэт для раскрыція таінніць.

Праз год я напісаў Соф'і, што пакідаю Лондан. Я пераехаў жыць у Корнуэл. Прыйшоў адказ: «Так, бяруся, што фурні канчатково дабрабіцца да цябе!» Але была здравленій.

У вёску я прыехаў у прычэмкі аднаго марктнага зімовага дня. Дзыму ў монцы вецер. Мора падымалася нечакана, як віхуі бомбы над сіянью прычала, пасля падала хвалімі на дарогу і аблівіала адгардзанія булынкі. Я адамкніў дром, укінуў рочы, пасля пайшоў на ўзгорак пабачыць Соф'ю.

...Яна была адна. Седзячы ў фатэлі з высокай спінкай, яна чытала. Калі я ўйшоў, адклала газету, скончыла на нос акулья.

— Філіп, як цудоўна бачыць цябе!

Яна аўдавала. Даўка жыла ў Францыі. «Памяць» яна прадала на аукцыоне. Сінімі савінкамі судзі. Змянілася некалькі пакаленняў сабак. Не было шуму ясцяй — іх стачылі да смерці чарвякі. На каміне стаяў

сцяг «Салідарнасць» — быў час венчанага становіща ў Польшчы.

Але нічога не сапсавала настрой Соф'і. Яна здавалася не засмучанай, вечнай, моцнай і здоровай. Усе размове гучалі толькі самыя мільныя ноткі, яе прысутніцца замагнічала. Прайшло столькі часу, а яна засталася гарэзлівай, працягавала пісці і была акуражана славянскай ўйрай — і трыма сабакамі, якія, як анёлы, спалі ли яе ногі...

Аднойчы я пайшоў у Браганзу і убачыў Соф'ю — укленчыла на падлозе сірод сыштаку і течак.

— Панеры маёй матулі, — уздыхнула яна, а пасля пачала расказваць мне пра яе першы раз, дарэчы. Яна ажыўлася, польскі акцэнт яшчэ больш лез з яе вуснай. Яна падымала руки, калі ўспамінала пра старыя беды. Яна скардзілася на немагчымыя паграбаванні, якія не маці часам рабілі.

— Яна была самая незвычайная жанчына, якіх я толькі ведала.

— У чым?

— Ва ўсім. Яна магла зачараць ястраба і сагнаць яго з дрэва. Яе мова была цудоўнай. У нечым яна была амаль святая. Але, Божа, якія рэчы здараліся вакол яе!

— Якія?

Соф'я павярнулася да мяне. Маўчала, бо пытанне было занадта вялікім для адказу.

— Войны... нашчасці... заўжды цякалі...

Затым яна пасунула панеры на дыване.

— Але ўсё вось тут! Усё тут!

Чым б не прачыцьца іх?

Я ўзяў панеры ў мой катэдж — сыштакі, аркушы, дзённікі, нават некалькі кароткіх апавяданняў. Многія былі на англійскай мове, іншыя пераклады Соф'і. Я чытаў і перачытаў тая панеры чатыры дні, не, цэлы тыдзень. Цымяны свет перадваенна гісторыя Соф'і ажыўіўся. Сцэны, якія яна малаўіла мною раней, набываілі новыя формы, ажыўілі ў соннях старонак я матчынскіх выцівілых блакітных літарах.

Ад сыштаку пахла сырым лесам, ад іх патыхала жарсці і здрадамі. Старую Еўропу злавілі ямухі і заінсцілі паміж тымі жаўтаватымі старонкамі...

Пераклад з ангельскай
Алены Таболіч

► ВЕРШАНЯТЫ

НАТАТКІ ТАТКІ

ГЕНЕРАЛЬНАЯ РЭПЕТЫЦЫЯ ДЗІЦЯЧАЙ КНІЖКІ

Андрэй ХАДАНОВІЧ

Мастак Юрэк Якубаў (Харкаў).

Каштаны

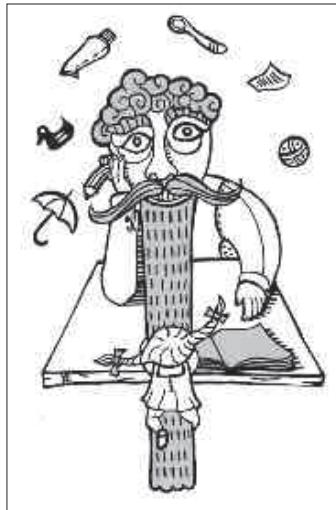
З вышыні на лісці кучы
Падаюць каштаны.
Кожны круглы і бліскучы –
Абмінуць складана!

Кожны разаб'е аб сцежску
Летні свой капитанік.
Скінь калючую адзежску,
Вылязай, каштанік!

У мяне іх многа-многа,
Болей, чым у таты.
Набіру — і з перамогай
Вернемся дахаты.

Дома сумаваць не стану,
Будзе суцишэнне:
У мяне цяпер каштанаў
Поўныя кішэні!

Хто не ўлез, у жменьку возьмем –
І сабрана рэшта:
Два ў зубах, у ручках восем,
І ў вазочку нешта.

Нататкі таткі

Татка сёў пісаць нататку,
А малая — скок на татку.

Цап яго за бараду:
Беражысь — я іду!

Татка, хто спаймае мячык?
Татка, я хачу да качак!

Паглядзець на ліхтары,
Пакатаца на шары!

Пагайдыца ў парасоне,
Рыца лыжкай у вазоне!

Палянец, як Віні Пух!
Лепей, татачка, увеху!

Татка, дай зубную щотку!
Пакажы вунь тую фотку!

А цяпер здымі з каня
І съпявай пра зубранія!

Ой, пареаўся мой блакноцік!
Што за лужына? Кампоцік!

Зъела на вячэру блін,
Крэйдú, фарбу і пластилін...

Карацей, замест нататак –
Вэрхал. З вершамі ў дадатак:
Для дзяцей, іх мам і татак.

Вершык для маленькіх модніцаў

Міма смецеавага бака
Бей на павадку сабака.
Прычасаны быў старанна.
Павадок ад Сэн-Ларана.
Хвост угору, як антона,
І ашыйнік ад Кардэна.
І наморднік ад Вэрсачэ,
Бо сабака быў кусачы.

Каплялюш

Дзяўчынка вырасла з пляюшак –
Дзяўчынцы трэба каплялюшык!

Бяру штаны – іду да таткі:
«Хутчэй кідай усе заняткі!»

Пасля бяру за палец маму:

Чаму агуркі калочыя?

Прыходзіць Аленка і мучае:

«Чаму агуркі калочыя?
Чаму люстэрка бліскучая?
Чаму парфума пахучая,
А госці прыходзяць кучаю?»

Чаму такая трывідзючая
Ў наўінах тлвеядачая,
А мамка на татку зложачая,
Як посуд мыє анучаю?

Чаму казюрка паўзучая?
Чаму крапіва пахучая?
А дзвёры — такія рыпучыя?
А ўколы — такія балочыя?
ЧАМУ АГУРКІ КАЛОЧЫЯ?

Таму што ты даставучая!

Шарык

У мене ёсьць шарык –
Жоуты, як ліхтары.

На яго з усіх бакоў
Шмат сідае матылькоў.

Хочуць сесці на мой шарык
Цёця муха і камары.

Сяду на яго сама...
Бах! — і шарыка няма.

Грыбы

Мчыць машина, дым з трубы –
З дзедам едзем у грыбы.

Шмат грыбоў, што ёсьць у лесе,
У маё вядзёрка ўлезе.

Адыходжу крок ад сцежскі,
Мне насустрач — сыраежскі.

Я бяру аону і дзве,
І яичэ адна ў траве.

Назбіраю шмат грыбоў,
У мяне да іх любоў.

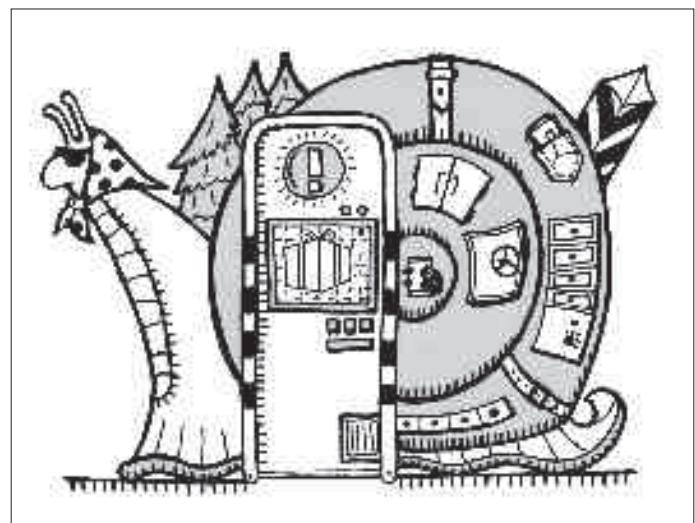
Можка — сто, а можка — дзвесце,
Каб і татка мог пад'есci.

А яичэ грыбоў на ўзгорак
Пакладу я — для вавёрак,

Каб і тут было каму
Харчавацца ўсю зіму.

Кантрабандысты

Покуль цёмна, покуль ціха,

21 (13)

Па траве паўзе смаўжыха,
З падарункамі смаўжу,
Праз дзяржацайную мяжу.
Тут — памежнік: «Вось сустрэча!
Што вазеи? Якія рачы?»
А яна яму: «Каўбой,
Ўсё свае нашу з сабой».
Паглядзеў ён на валікі:
Рачау шмат і шлях няблізі,
І смаўжыху ўсім на зэзі
Без агляду пратрасці.
І назад да бабы Ванды
З поўным мехам кантратанды
Пратрасці на мяжы...
Ну, чаму мы не смаўжы?!

Як правільна шукаць пальчаткі

Элементарна. Для пачатку
Знаходжу першую пальчатку.

Пасля мяркую, ці змагу я
У шафе адшукаць другую.

Ой, нешта маю прадчуванне...
Ну, так і ёсць — няма. А ў ванне?

Шукаю ў кухні. Ёсць? Няма.
У прыбіральні. Зноў дарма.

Ў вялікім і малым пако.
Нідзе няма. Да што такое?!

Пальчатка, адгукніся, дзе ты?
Я без цябе — як неадзеты.

Пальчаткі, хто гуляць са мной?
Другой няма — іду ў адной.

Мянлю рукі па чарзе:
Ўсё не шкарпэтка на наез!

Сабе ўнушаю: «Не халодна!»
Хай думаюць, што эста модна.

Хай мне зайдзросцяць маладеткі,
Руку хаваючы ў кішэні!

А прастуджуся — п'ю таблеткі,
Гарбату з мёдам і жэнышэні.

Цукерка

Шакаладную цукерку
Смачную хачу!
За яе аддам талерку,
Поўную баричку.

З'ем цукерку да сняданку,
І пасля — айну,
І айну — за прагулінку,
І айну — для сну.

А калі даем заначку
(Там штук п'ять янич),
Ў краме цёсю прадавачку
Знайдзем — не ўячі!

Мую рот каля лютэрка...
Я магу і больш,
Толькі мама на цукеркі
Не мяніяе борич!

Шкарпяткі

«Чаму шкарпэтка —

не шкарпятка?» —

Пытаеца ў бацькоў дзіцятка.

А мама кажа вінавата:
«Ня ведаю, спытай у таты».
Пытае ў таты: «Слухай, татка,
Чаму шкарпэтка — не шкарпятка?»
І тата афакаў таксама:
«Ня ведаю, хай скажа мама».
Ідзе да хлопчака і дзяўчачкам:
Шкарпэткі ёсць — няма шкарпятак!
Няма шкарпятак —

ёсць шкарпэткі!

Маўчача сяброўкі і суседкі...

А я скажу: каб быў занітак

І ў татак, і ў дзіцячых пятах,
Каб мелі чым заніца дзеткі,
Пакуль ім надзяляем шкарпэткі!

Фантан

Міма шыльдаў, міма крамаў,
Міма ровараў без рамаў,

Міма лавак, міма клумбаў,
Міма тэатральных тумбаў,

Міма рынку, міма парку,
Паўз машыну-іншамарку,

Міма кветак у вазонах,
Па сцяжынках, па газонах

Кроучу да фантана, дзе
Буду плескацца ў вадзе!

За руку прыводжу мату:
Ён хацеў у пункта пракату,

Але трапіў пад струмень —
У яго няўдалы дзень.

Бо дарослыя не ўстане
Мокнучы радасна ў фантане.

Задача

Караблі выхадзяць з порта,
Але ўсе ідуць у порт,
Хто самотна, хто з экспортам.
Гэта іх любімы спорт.

А на пірсах дзеткі ў шортах
Просіца да іх на борт,
Каб даведацца, хто — з порта,
Хто, нааварот, — у порт.

А яны плыўвуть упётра
У напрамку злойт і норд,
Роўна паўдарогі з порта,
Потым паўдарогі ў порт.

Аддаляюца, пакуль
Не закончыцыца «адсюль» —
Ўнейкай кропцы —
і тады

Пачынаеца «сюды».

Хто за некалькі секунд
Адшукае этыя пункты?

Хто жыве на дне ракі?

Хто жыве на дне ракі?

Акуні і шчупакі,
Краснапёрка, ёрш і карп.

Каб не патанулы разам
Усе тыя, хто дармна
Лічыць, што тануць прыемна!

Паляванне ў ванне

Я іду на паляванне:

Паляванне будзе ў ванне.

Там жывуць гумовы морэж,
Рыба-кіт і рыба-ёри.

Есьць кальмары і дэльфіны,
І пінгвіны быць павінны!

Чарапах, вядома ж, трыв.
І бабры, мае сабры.

Эй вы там, хавайце пыскі!
Будзе мокра, будзець пыскі!

Хто са мной? Аддаць канцы!
Мы — цудоўныя ныцы!

Мышка тулыца да коткі —
Не ўячэць з падводнай лодкі!

Разгайдаем ванну ўшчэнт,
Хто гайдай — таму празэнт!

Накармлю маржка і крабіка
Кавай мамінай «Арабіка».

Напаю бабра і выдру
З татавай бутэлькі сідуру.

Хто прайграе падводны бой,
Прыбірае за сабой!

Чаму рыпяць арэлі?

Чаму рыпяць арэлі?

Бо вельмі пастарэлі,

Не змазаны год так двацац пяць.

Пагодвоянца ў парку

З варонамі на карку

І на ўесь свет пакрыўджана рыпяць.

А тут бацькі з малою,

Што ўчпіцца смалою

І просьці: «Пакатай! Яшчэ! Вышэй!»

З усмешка на твары

Ляціць амаль за хмары,

І толькі вечер свіча між вушэй.

Хіснула дошку ўправа,

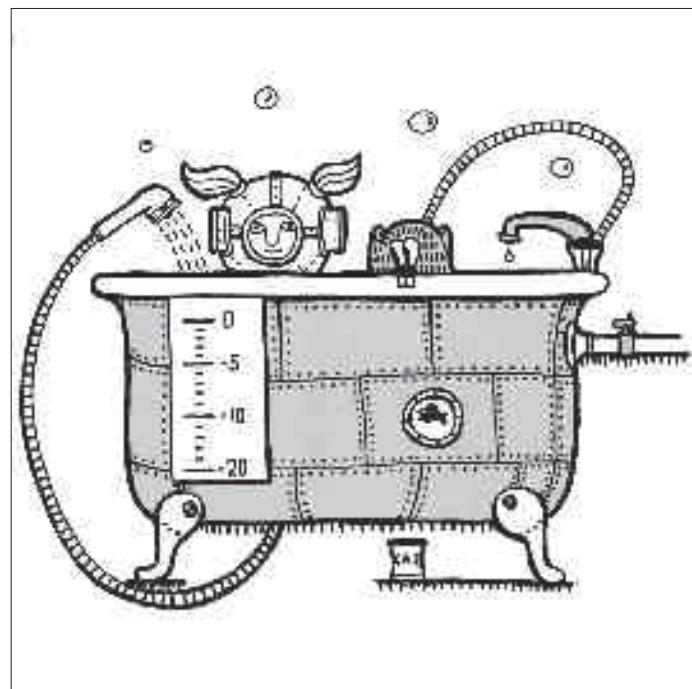
Як раптам рып: «Разывы!

Пільнуйце, бо не зловіце дачкі!»

Чаму рыпіць арэлі?

Каб дзеци не дурэлі

І каб не расслабляліся бацькі.

МІНІЯЦЮРЫ

ПАВАЛ ЛЯХНОВІЧ

Спёка

Чэрвень. Спёка. Штыль. Па бакінскай бухце манеўруюць трывелья катэры. То ідуць кільватэрам, то перашытоўваюцца фронтам, пеленгам, уступам... Гэта курсанты-каспійцы-трецякурснікі-штурманы, практикующыя...

Тры катэры — гэта як быцькама карабельнае злучэнне. Курсанты выконваюць ролю галубонага каманднага пункту. Мініячуюцца, кожны працуе нейкі час вахценным афіцэрам, штурманам, рулявым, сігналішчыкам. За працэсам міява назірае выкладчык тактыкі, стары марскі воўк, каптар.

Рулюе цяпер Юрка Крук. Учапіўся потнымі рукамі за «рогі» штурвалом і мітусіліві пеклакладаў руль з борта на борт, марна спрабуючы супакоіць ашалелую картушку кампаса на зададзеным дзяленні. Картушка звар'яла кручіца то ў адзін бок, то ў другі. Адпаведна рыскае па вадзяному лютстэрку, і катэт.

— Рулявы! Ты што ёрзаеш як... жопай па патэльні! — Не вытрымлівае капраз. — Не перекладай руль памону. Спакайней! Па два-тры градусы...

З Юркі, і так потнага ад бакінскай спёкі, пачынае цячы. Ён спыняе руль недзе па дыметральнай плоскасці. Спынінецца і кампас. Толькі не на зададзенай лічбе. Катэр больш не рыхсае, але рухаецца напарэрэ суседу. Пару хвілінаў гэтым кірункам, і можна «папалаўца».

— На румбе?! — пытается капраз, спрабуя гэтым статутным пытаннем-камандай падказаць рулявому, што ён трыймае не той курс, якім ідзе «карабельнае злучэнне».

— На румбе курсант Крук! — Рапартура потны Юрка — замест таго, каб назваць курс з кампаса. Ну — бывае. «Перамкнула».

— Ч-чувыр-рла ш-шызая! К-кур-р які?!

— Трэці курс... — здаўлена співае Юрка, і ў ягоных валошках вялікія свеціцца паблажливая ўсмешка, — маўляў зусім здзяцінней стары, забыўся, які курс практикуеца...

Час ідзе

Раніца. Цэнтральны пост падводнага ракетаносца, што аб'емітай постасцю прытуліўся да прычала судабудаўнічага завода. У камандніцкім крэсле старпом. Кічуць Барыс Фёдаравіч. Але гота дазволена толькі афіцэрам ад каптэя, і зусім старжытным мічманам. Мне, дарэчы, так звяртцаца было дазволена ўпершы раз: ж лётнанцкі год — як дапамог яму здаць экзамен па «штурмані». Барыс Фёдаравіч вырас на старпомы з мінеру, і што датычыць усялякіх там артадромій, дэвіяцій і квазікаардынаты — па ватэрліні драўляны. І калі экзамен у штабі флоту быў паспяхова здадзены, а мы забраліся ў кубрык «Яраслаўца», каб рушыць у родную базу, старпом выцягнуў з «дыпламата» паўлітра спірту, кавалак сёмгі, блишанку чыронай ікры і загадаў наліць. Потым піstryкніў па шклянцы і сказаў: «Распещ, лейтэнант... Старпомам п'еш... Можаш зваць мяне Фёдаравічам».

Але я не аб тым... У крэсле, значыць, ён. Рэзка вішчыць «Каштан»: «Цэнтральны — верхняе вахценнаму!» — «Есць цэнтральны!»

— На борт прыбылы рабочыя завода.

— Прапусціці!

Хутка з шахты рубачнага люка з'ўляючыся дзве маладыя кабеты. Паказаваюць дзяляжурнаму па караблю пропускі. Барыс Фёдаравіч тым часам забаўляеца: шчоўкае тумблерамі «Каштана» — і ў цэнтральні пост урывашыца гукі з розных адсекаў, — стукі, галасы, гудзенне ме-ханізмаў. І сярод гэтага — гуч-

на так, выразна, перакрыты ўсё астматніе, аднекуль адтуль даносіцца слова ««уй!». Кабеты спачатку робяць выгляд збліжання, потым абураны. У тых, здаецца не такі ўж і далекія часы, мужчыны не міацоўліся ў прысутнасці жанчын, прынасім флоцкі мужчыны, гэта лічылася нечыстым.

Барыс Фёдаравіч — халерык: «На май караблі! Пры жанчынах! Гланьблі!» — імгненна намілавалася на расчырваннем твары. Шчоўкае тумблером «Цыркуляр», і па падводным крейсеры з нарастаннем напругі грыміць: «Увага на караблі! Гаворыць старпом! Хто сказаў ««уй!»?». Вахцэнны з адсекаў, захоўваючы чаргу, высокарганізавана, як і мусіць быць на элітнай адзінцы стратэгічных сілаў краіны:

— У першым ««уй» не вымаўлялі!

— Есць, першы!

— В другім ««уй» не вымаўлялі!

— Есць, другі!

— У трэцім...

Каб вызваліцца ад аўтаномкі па медыцынскіх паказаннях, трэба было мець (паводле распаўсюджанага «чорнага» жарту) рак маткі альбо трупныя плямы

Усяго на той стратэгічнай адзінцы адліцацца адсекаў. Сёння гэта не ваеннае таімніцтва. А нядайна я даведаўся, што Фёдаравіча ўжо німа...

Ах, як ляціць час!

Жарт

«Увага! Гаворыць старпом!» — разнёс па адсеках «Каштан». «Афіцэрам і мічманам згутра а сёмы гадзіне прыбыць у санчансці для здачы аналізу. Не занятым на дзяляжурстве і вахце сход з карабля дазвалія!».

Пад ніжнім рубачным люкам імгненна вырас на топ і даволі хутка ўсмактаўся ў яго — спяшутліса да сем'яў.

Падводны ракетаносец хтываўся да аўтаномкі. Падрыхтоўка гэтая складаецца з велізарнай колькасці патробных, не вельмі патробных і зусім непатробных мерапрыемстваў, запаўнення масы папераў, а больш за ўсё з мітусі, хранічнага недасыпання, нерваў і мапкоў.

Чарговым дзянянем быў медыцынскі агляд экіпажа. Не вельмі патробным, бо каб вызваліцца ад аўтаномкі па медыцынскіх паказаннях, трэба было мець (паводле распаўсюджанага «чорнага» жарту) рак маткі альбо трупныя плямы.

...Сярод пакінушных чэрава падводнага волата быў і начхім Валодзя Сымончык. Ягоныя жонка з дзесяці гасцілі ў святоў, але тыраць на абрыйдлым «жалезе» вельмі не хацелася. Тому карыстаўся нячастай магчымасцю пакінучы падлодку, Валодзя закінуў у «дыпламат» дзве пляшки спірту-рэктывіфіката, якім на флоце прымываюць контакты ўсіяго электрычнага, і, выбраўшыся на бераг, пакрочыў у вядомым яму накірунку. Вечар абыцай быў удалым...

...Накрэмзаўшы на паперцы нумар часці і прозвішча, падводнікі сарамліваюць ў дэвярную амбразуру слоікі з падмянізму і паспешна выходзяць на ганак санчансці. Каці табе паміж дэвіяціці і трышаццю гадамі, а лабарантка гожая і сэксапільная, працяц здачы выдзяленняў арганізма не зусім ёмкі. Там, на ганку, палілі цыгарэты, чакалі.

...З пакутліва-бледным тварам прысунуўся Сымончык. Гледзячы па ўсім, учараці вечар атрымалі. Крыху аддыхаўшыся, выцягнуў з кішэні шыняля бутэльку піва. Павалтузіўся, адкаркаваў аў парэнчу ганка, працяц далоні рильсы, уставіў у рот. Некалькі разоў бульхнучу. Не пайшло. Здрыгнуўся ўсім целам, закашляўся. Не реагуючы на паднічакі, пасунуўся ў санчансці. Там сунуў на лабараторыю свою пачатую бутэльку.

— Вы біяцца трохлітровы слой прынеслі, — абурилася лабарантка (піва ў бутэльцы было каля трах чвэрцяў).

— А што? Замнога?

— Натуральна, замнога! Трэба каля ста грамаў...

— Без пытанняў... — і, перакуціўшы ёмкасць, Валодзя вя-

брывы над пераносіцай перапытаваў камандзіра.

— Упэўнены... — няўпэўнена пашыніў плячыма Зміцер.

— Та-ак... Эй, вы там! Запісцаў у журнале ўліку падзеяў: «Аперація па выдаленні апенданцыту ў капітан-лейтэнанта Бушчэнка начальніку медыцынскай службы лейтэнанту Грому дазваляю». Дайце распішы. Ну, глядзі, доктар...

Справа адбываўся на падводным ракетаносцы, які ўжо больш за месяц круціўся ў Грэнландскіх моры на мяжы пакавых ільдоў паўночнай архіпелага Шпіцберген. У Колі Бушчэнка забалеў жывот. І чым далей, тым мацней. Карабельны доктар, учараці выпускнік ваенна-медыцынскай акадэміі лейтэнант Зміцер Грэм, абмажаўшы таўстатае Міколава пузу, задумені, не зважаючы на пратэсты, без чаргі прайшоў у курылку пітага «біс» і выпаліў там пачак «Беламору». Потым перайшоў у цэнтральны пост і паведаміў камандзіру, што ў Міколы апенданцыт і трэба рабіць аперацию.

Адразу ўзнікла праблема з асістэнтам. Медбрана лодачны штат не прадугледжваў. Урэшце замалілі угледжадаў, што нехта з афіцэраў экіпажа да ваенна-марской вучэльні ці скончыў ветэрынарны тэхнікум, ці то выягналі... Гэты факт цымёна адкліаўся ў ягонай памяці, калі ён, каб прабавіц час, гартаў асабовых справы афіцэраў. Кінулі покліч па «Каштане». Чалавекам, які змяніў мірныя клізму і фанендакс на балістычныя ракеты, як выявілася, быў каплій з бэзэ-два Паша Нычка. І як толькі Павелека не адбіўся, быць асістэнтам загадалі, матывуючы тым, што ён хоць ведае, ці прынасім павінен ведаць назывы хірургічных інструменту.

Колю паклалі на адкідны стол у лазарэце, прывязалі руکі ў ногі, і Паша пагалі ўмку жывот. Аж да... ну, нікій «лініі бікіні». Зміцер намазаў жывот ёдам. Зрабіў надрэз. Паказала ся жоўтас, друзлае сала. Паша казаў — пальцы на чатыры. Потым Пашу стала крыху млюсона, і ён стараўся туды, у крывавую дзірку не глядзець. Падаваў інструменты і выціціраваў Зміцеру лоб.

Вахту ў гэты час не мянілі. Праходзілі праз пятны «біс» адсек, у якім лазарэт, забаранілі. Экіпаж нёс вахту і чакаў. Прайшло дзеўдзе дзіні.

— Доктар, сука! Здзімка, падла ты такай! Паша, скажы яму! Зашыўайце ўсё назад! — млява заскуголіў Мікола, калі доктар скказаў, што вельмі стаміўся — і загадаў асістэнту шукці сядор Міколавых кішак апенданых, папярэдне на словах апісаваўшы яго выгляд. Паша пачаў корпача, а Мікола са словамі: «Лепей я з першынкамі пахаджу», парваў прывязаў левай руки. За гэты атрымаў у лоб, рука была нахана прывязаная — і далей ён толькі ціха стагнаў і будна абзываўся.

...Прайшло восем гадзін. Штурман упойтав пачаў разлічваць найкарацеўшыя шляхі у базу. Нікому нічога не было вядома. Колю шкадавалі ўсе.

...Дзевяць гадзін. «Трэцій змене падрыхтавацца на вахту!» Уф-ф! Жывы. Апенданык Зміцер знайшоў недзе аж ля нырак.

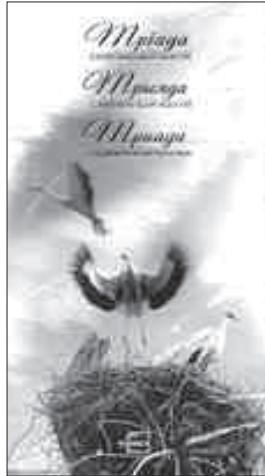
РЕЦЕНЗІЯ

ТРОХМОЎНАЕ СУГУЧЧА

(Зборнік перакладаў Валерыя Страко
«Трыяды славянскай пазіі»)

Кніга «Трыяды славянскай пазіі» (2008 г.) выклікае яскравы ўражанні.
Выштальцою выдадзеная, яна пралануе чытачу храстаматыўныя вершы ўкраінскіх, беларускіх і расійскіх класікіў у перакладах на ўсходнеславянскія мовы, выкананых Валерыем Страко. Слова «трыяды» ў назве зборніка апраўданае і тым, што дзяячы наватарскім і пленным намаганням перакладчыка творы гучыць у трайных сумоі, і тым, што ад кожнай з літаратур тут прадстаўленыя па трох аўтары.

У такім трактаванні падзеяльнасць вядуць гутарку паміж сабой і нагадваюць нам аб непадзельнай братэрскай народнаёй. Тарас Шаўчэнка, Лэся Украінка, Іван Франко, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Аляксандар Пушкін, Міхаіл Лермантаў, Аляксандар Блок... Пастаўленыя побач, іх імёны і творы абуджаюць насюю гістарычную памянь, да-

насці братэрскіх народнаёй. Тарас Шаўчэнка, Лэся Украінка, Іван Франко, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Аляксандар Пушкін, Міхаіл Лермантаў, Аляксандар Блок... Пастаўленыя побач, іх імёны і творы абуджаюць насюю гістарычную памянь, да-

памагаюць выявіць агульныя карапі трох моваў і трох культур.

Але разам з тым праца В. Страко пераканаўчы сведчыць пра то, што гэтыя мовы і культуры вельмі розныя, і кожная з іх мае сваё непаўторнае аблічча, якое нікому не дазволена унифікацыя. Бы гэта — гісторыя, таксама гістарычныя памяці кожнага з трох народаў. І як не парадаксальна, але менавіта адзінства аздынага ўсходнеславянскіх народаў узбагачае іх агульную мову.

Мы мацнейшыя, калі мы розныя; мы мацнейшыя, таму што мы розныя. І наша ўнікальнасць служыць галубонай гарантыйнай напаша духоднага ѹднання. Да такай высновы падводзіць чытачу кнігі «Трыяды славянскай пазіі».

Аднаку ёўшчы яшчэ больш глыбокая думка. Кацапцяя зборніка дазволіла перакладчыку размеркаваць матэрыяльныя так, каб сутучча пастоў переходзіла ў сутуччу моваў і выклікала трывалае ўражанне іх роўнасці. Такім чынам, напрошавацца выснова ўсходнеславянскіх братэрства немагчыма без спалучzenia непаўторнасці па роўнасці ягоным творчымі шляхамі.

кожнай з трох моваў і культур, кожнага з трох народаў.

В. Страко — першы і пакуль што адзіны, хторобіць трохмоўныя пераклады. Грабіць іх прафесійна, прычым у такія часы, калі перакладчыцкая дзеянасць заходзіцца ў відавочным заняпадзе. Але нават безадносно да сучасных умоваў праца гэтага чалавека з'яўляецца падвіжніцтвам.

Каб ацаніць ягоны талент, кнігу «Трыяды славянскай пазіі» трэба чытаць цалкам, ад верша да верша, ад аўтара да аўтара. Безумоўна, беларусу асабліва цікавіць айчынныя класікі. Творы Купалы, Коласа і Багдановіча не аднойчы перакладаліся на ўкраінскую і расійскую мовы, але ніколі раней гэтэ не было зроблены адным чалавекам.

Для такому справы лёс абраў В. Страко невыпадкова. Будучы перакладчык нарадзіўся на Чарнігавшчыне ў мястэчне, якое міжус з нашай Гомельскай вобласцю, а таксама з Бранскай вобласцю (Расія). Напоўна, зямля князя Гіара, якія калісьці хадзілі на Лермантава, і знамітая шырэя славянскай душы спагадліва адгуквается ў нашых сэрцах.

Для беларусаў надзвычай важным з'яўляецца тое, што ў «Трыяды славянскай пазіі» ўвайшлі паўкрайнік і па-расійску пераклады тых, калі ўзбрэшы Янкі Купалы, Якуба Коласа і Максіма Багдановіча, у якіх яскрава ўласцівая нашая нацыянальная свядомасць: «А хто там ідзе?», «Магі малітва», «За сеё», «Беларусам», «Родныя вобразы», «Водгудле», «Народ Беларускі Народ!», «Слуцкі ткачыкі», «Пагоня». Выбар менавіта гэтых твораў робіць гонар перакладчыку і сведчыць пра яго максімальна сур'ёзнае стаўленне да свайго працы. Адразу бачна, што В. Страко выдатна адчувае ўласцівасці нашай менталітету і яго ўнікальнасць.

І яшчэ адна акаличнасць. Добра знаёмая чытачамі па арыгіналах украінскія і расійскія вершы гучыць на нашай мове нібыту ў перакладзе яшчэ і на беларускі менталітэт. У выніку раднайшым становішчы радкі Шаўчэнкі, змянчаеца адметная расійская катэгорычнасць Лермантава, і знамітая шырэя славянскай душы спагадліва адгуквается ў нашых сэрцах.

Беларусы ўдзячны В. Страко за выкананы ўпершыню пераклад на ўкраінскую мову шэдэўру айчыннай літаратуры — пазмы Якуба Коласа «Новая зямля». А ціпер у насёць яшчэ і «Трыяды славянскай пазіі», у якой беларускія класікі годна выглядаюць у шэрагу літаратурных геніяў Украіны і Расіі...

Аляксандар Гарбачоў

ВОДГУК

НОВЫЯ КНІГІ КАСТУСЯ ЖМІНЬКО

Пры падтрымкы Таварыства аховы краівіду ў Гайнаўцы (Польшча) выйшлі ў свет дзве кнігі берасцейца, сібра Саюза беларускіх пісьменнікаў Кастуся Жмінъко: зборнік вершаў «Наканаваны неспакой» і кніга афарыстычных выслоўяў «Кастусь казаў...».

Кастусь Жмінъко нарадзіўся 17 лютага 1941 года ў вёсцы Пугачова (з 1979 года ў межах Бреста). Пасля заканчэння сярдзінскай школы працаўшы электрамантажнікам, служыў у ваенна-марскім флоте. Дэмабілізаваны электрык-пайдвонднік быў прынтын на працу мастаком гарадскіх кінатэатраў, некаторыя час служыў мытнікам, адначасова вучыўся на філалагічным факультэце Брестскага педінстытута. Перспектывічна галадага спецыяліста накіроўваюць на працу ў праваахоўныя органы. У звоні палкоўніка з пасады начальніка аддзела абласнога ўпраўлення ўнутраных спраў у пістанціадзе 1994 года выйшаў на пенсію.

Мае дзяржаўныя ўзнагароды, яго імя занесена ў «Кнігу Гонару» МУС БССР.

Імя Кастуся Жмінъко вядома прыхільнікамі паэтычнага слова з сямідзесятых гадоў па публікацыйнаў першыядычным друку, але першыя кнігі пазіі «Міх вамі...» з'яўляюцца толькі ў канцы дзесяцілетияў, што засведчыла патрагічнасць, што развалінамі.

Не проста і не хутка рыхтаваўся і пазытычны зборнік «Наканаваны неспакой». Многія вершы

былі створаны ў ту пару, калі пачыналася нашая дзяржаўная незалежнасць, таму і нисціць яны адзінку часу, адметную публістычнасць, узінёсласць. Але ў той час яштarker не зрываеца на крк, не пераходзіць на пустую роты.

«Наканаваны неспакой» — зборнік сталага, багатага праўжнымі творы пра галоўнае: чалавечую і грамадзінскую пазіцию нашага сучасніка, яго месца на «планете людзей». Добра сказала пра гэтага Ніна Маціч: «Яго чіхіяны, вычулены, шчымліва-роздумныя паэтычныя голасы ўсёдэдзя адметны не толькі жывой інтэнцыйнай адданай любові да роднай зямлі, мовы і духуўнай спадчыны беларускага народа, але й сыноўнай адказнасцю за яго будучынні».

Любімая паэтычная форма аўтара — кароткі (чатель-весом) радкоў) верш з выразнай, лаканічнай, неразмытаю думкай:

Стайць на юціумна на памосце
Самотны гаспадар сям'ілы:
Прышлі напрошаныя госі —
Няма куды слызе скацица.
(«Пахаванне ў Выверах»)

Кастусь Жмінъко ведае жыццё, як кажуць, і на смак (вайсковая спецыялінасць: электрык-пайдвонднік пра многое гаворыць), і на колер (сам наўбага малое). А ўжо колькі лёсаў судакранулася з чалавечым «Я» былога палкоўніка МУС!. Гэтая па-мастак-ку перададзеная праўда жыцця з'яўляецца тым грунтам, што лёт на аснову новага зборніка вершаў Кастуся Жмінъко. Лірчычнаму герою вершы у любых abstavінах: ці то разваражае ён над проблемамі быцця, ці то іранізуе з уедлівых

аднагодкаў, ці то прызнаеца ў каханні...

Вершы згаданай кнігі вызначаюцца разнастайнасцю рытмічнага малюнку і рыфмоўкі, у іх, асабліва пейзажных, чытач адчуе замілаванне ад меладычнасці радкі, недакуціўага гукапісу:

На беразе, дзе ніца вярба
Губіле слёзы над лістэркам
плёсу,
Зібера сіратлівая журба
Лісты ўспамінаў на лазовы
кошик.

А між радкоў «Палівання зграі» зтаялася трывога. Ашчадна адбірае аўтар мўёныя сродкі, каб намаляваць асцярожную і бязлітансную воўчую граю, што, спрагнена віжуочы па баках, ступае след у след за мацёрым. Хвіліна — і апошнім выхаджаннем устрывожыць цішыню маладыя ален, а белы свет замніне яшчэ на адно жыццё.

Упўнены, што зборнік Кастуся Жмінъко «Наканаваны неспакой» знойдзе водгук у душы ўзідчынага, і мудрага чытача. Вершы з гэтага і са пасады:

Усё ж стараюся, імкнуся
Вам не слыхаці палітар, веришам.
Няхай сабе не буду першым,
І застануся.

Ёсць кніга, якія нельга напісаць на маладосці: на іх мае права толькі мудраясталасць. Такой кнігай, на маю думку, з'яўляецца зборнік афарыстычных выслоўяў «Кастусь казаў...».

Перагротаваючы старонкі дэбютнага паэтычнага зборніка Кастуся Жмінъко «Міх вамі» (1999 г.), можна было заўважыць, асаблівую прывабнасць, лагіч-

ную завершанасць надаючую творам менавіта афарыстычныя канцоўкі, якія атрымаліся з часам права на самастойнае жыццё. Дарэчы тут будзе ўспомніць радкі паэта (на той, перабудовачы, час высокапастаўленага кіраўніка, якому здравыя духуўны стрыжаньне не дазволіў сесіі «на ланцуг спакусы на чырвоным сцінтым двары»): «Твой шлях ёсць пошук шляху», «А сабры гарашы, бы зінчкі, — пападнёшы Млечны Шлях», «Эунукам гадзіннай новыя пра што павядзе размовы?», ці зноў жа, пра сабя самога: «Жмінъко не браў пашыроткай жмени, ды нац у чыпчы не хапаў». А хапалі і хапалі. З прайдзісветамі і капутамі змагаўся па авалязку службы (не шкаду едзякі слово і цыпляр) Кастусь Фёдаравіч. На мой погляд, яго выказванні на адрес чыноўнай і нанемклівай набрыдзі — найблізкі мосціна звяза і ў першым раздзеле кнігі, «Сабе ды іншым», і ў другім. Чаго вартае толькі «Загада на злодзею шапка — выдалі папаху?»! Вообразна і дакладна.

Афарызымы другой часткі надзвычай разнастайнай тэматычнай. Іх пры ўсім жаданні, цікава было «убіць» наўтраныя раздзелы, і давялося збіраць у апошнім, аднайменным з назвай кнігі. Аўтар разваражае над праблемамі добра і зла, беднасці і багацці, розуму і дурноты, народа і ўлады, жыцця і смерці...

Але не ёсць так змрочна. Несумненна, узідчыны чытач не адночы шчыра засміяне, а то і соладка прымок, чытаючы досціпі, аўяднаныя пад назвай «Дазволь, маладзіца...». Прыяду, грэшны, некалкі націрэння, з якім можа не пагадзіцца хіба што «адметы» жанчынанавіснік. Восі: «І пад удавай салома трэця», «Не хваліявы з паненкай на лаве», «Калена аб калена трэцца» — душа саграеца»...

Шчыра жадаю Кастусю Жмінъко новых кніг пазії (ведаю, што рыхтуеца яшчэ адзін зборнік), прозы (думаю, такая кніга абавязкова напішацца), а таксама творчых поспехаў у выяўленчым мастацтве. Ніхай ніколі не будзе перанасычана пастаянствам і творчыя Музы з'яўледы спадарожнікаючы на шляху «у свет за добрымі людзьмі».

Мікола Сянкевіч

ПАЛІЦА

СУМА НЕМАГЧЫМАСЦЯЙ...

НОВЫЯ ВЫДАННІ Ў АНАТАЦЫЯХ РЭДАКЦЫІ ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА ЧАСОПІСА «ДЗЕЯСЛОЎ»

Асоба і час. Беларускі біяграфічны альманах. Выпуск 1.— Мінск: «Лімарыу», 2009. — 500 с.: іл. — Наклад 300 ас.

Мэты, задачы і запал новага выдання грунтоўна выказаны ў рэдакцыйнай прадамове: ««Асоба і час» плануецца яго ствараль-

нікамі як незалежнае наўкуковое выданне, у якім без адхілення ў ідэалагічную бакі ... спецыялісты моглі з публікацыі вынікі сваіх рошшукаў у галіне беларускай біяграфісткі». Аднак гэта і маства-культурніцкі альманах, бо ў ім строгі наўкуковыя артыкулы расквеченны літаратурнымі нарысамі, партрэтамі, згадкамі. А да ўсяго — архіўнымі эпістолярнымі ды якасцямі фотаальбомам. Абрысы вобразаў Жылімонта І Старога, Дамініка Квяткоўскага, Зоські Верас, Янкі Брыля, Алеся Саладу, Васілія Быкава, Пятра Машэрава, Івана Мележа і іншых «асобаў у часе» малююць лепшыя наўкуковыя і літаратурныя пёры, а «сышы» сабранае ў адзіны альманах яго настыомнік-укладальнік Аляксандар Фядута.

Грыцкевіч Анатоль. Старонкі нашай мінуўшчыны. — Мінск: «Кнігазбор», 2009. — 468 с. — Наклад 500 ас.

Грунтоўны зборнік унікальных артыкулаў пра знакавыя асобы і падзеі нашай гісторыі становішча яшчэ адным помнікам нацыя-

нальнай дзяржаўнасці беларусаў у абсягі стагоддзяў. Па сутнасці, гэта книга — плен 80-гадовага жыцця наўкутоў, і грамадзяніна, у якой выпісаны сонм беларускіх славутасцяў (Вітаўт Ялікі, Жылімонт Аўгуст, Алеўка, Іван Сапега, Мікалай Радзівіл Руды, Страфан Баторый, Жылімонт, Уладзіслаў і Ян Вазы, Піліп Орлік, Тадуш Касцюшко, Булак-Булаховіч...), у якой з грамадзянскай адказнасцю апісаныя найбольш значныя гісторычныя бітвы і даты (ад бітвы на Сініх Водах 1362 г. да Слуцкага падстання 1920-га), а таксама — на заканчэнне — сплескеныя віноў з артыкуламі пра сваіх калегаў-гісторыкоў. Выданне книгі апекаваліся МГА «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына» і Дабрачынны фонд «Этнічны голас Амерыкі» (ЗША).

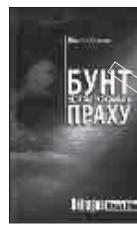
Дзмітрыёў Генадзь.
На скразняках лёсу. — Мінск, 2009. — 356 с. — Наклад 299 ас.

Можна спасыцца прайдзіцца праз былое роднымі ці святарамі. Можна перапісаць перажытые нуднымі радкамі ў тойсці шыткі, якія тойсці з блізкіх, можа, і пагартае. А можна перанітаць ўсё тое ў кранальную книгу — пад адной вокладкай і з біографіёй (сваю, свайго пакалення і свайго часу), і мемуары, і ўспаміны, і аповесць-летапіс, і раман-сведчанне. На тое хапае і частковы выдуманага, і амаль рэальнага лёсу Рыгора Аўласёнка, абытим — яго венеанская дзіцінства, філфакаўскае студэнцтва, настаўніцкае сталенне, узвеўная творчасць-пэзія, сталічная праца — ажно да звышразлістъчнага заходу менскага Дома літаратарады ліквідавання незалежных літчасціў. Многія пазнаюць у тэксле сябе: і светлыя героі, і героі шэршы.

Кніга адметная і яшчэ адной амаль забытай сенія рысай: годнай аўтарскай спілосаці ў самападачы.

Казько Віктар. Бунт незапатрабаванага праку. — Мінск: Выдавец I.П.Логвінаў, 2009. — 340 с. — Наклад 300 ас. (Кнігарня «Наша Ніва»).

Гэта раман-боль, так і не названы ў кніжным выданні раманам. Бо анікі традыцыйны раман не здоле ём змясціць у сваіх зазвычай лагічнай форме аўтарскага непакоя, спадзевак, нараканняў, перажыванняў, заліўагаў да традыцыйнага нашага лёсу, быццёв-рэчаісна-сучаснай дурноты, жаху, туласці, хамлоты. А найперш — аўтарскіх прадбачанняў, папярэдкаванняў і прароцтваў. Асадка Віктора Казько — не толькі бязлітасці молат, кулак, але і панаціны маства-коўскі скалыпель; раманныя героі — асістэнты ды паненты ў хірургічным пакоі, празаічныя стыль — ці як запавольная кропельніца над галавой, ці як нервовая пульсаванне прабітай вены. А пафас і сімвалізм, як трапіна заўважыў у паслюючымі да книгі Міхась Тычына — «нагадвае знакамітую карынту Эдварда Мунка «Кры»... што чакае людзей на пачатку XX стагоддзя,

яму (мастаку) невядома, а нам добра вядома. І пра гэта раман Віктора Казько».

Капусцінскі Рышард.

Падарожжы з Герадотам: выбраныя творы / пер. з польскай Алеся Пяткевіча і Алены Пятровіч. — Мінск: Выдавец I.П.Логвінаў; Вроцлаў: Калегіюм Усходняй Еўропы, 2009. — 392 с. — Наклад 1000 (1 завод 1 — 500 ас.) — (Кнігарня «Наша Ніва»).

Два тэксты — «Імператар» і «Падарожжа з Герадотам» — польскага журналіста стагоддзя, народнага ў Пінску, — як два творчыя пашар'і, як два бакі аднаго маства-коўскага медаля. Аўтар дэмантруе не-звычайнае пераўтворэнне вандзорых записаў па экзатычных краінах на насычаную настроемі, пахамі і колерамі маства-коўской прозы, пераўтворэнне асабістых успамінў у аўтабіографічную паэму ў прозе. А можа, і наадварот: праз аўтабіографічную проза-паэму і маства-коўскую прозу вяртаецца ў сваё мінулае да блукае па колісіх наведаных краінах?

Лыч Леанід. Міжнацыянальныя дачыненні на Беларусі (верасень 1943 — кастрчынкі 1964 г.). — Мінск: «Галіяфы», 2009. — 284 с. — Наклад 300 ас.

Навуковы і фактаграфічны фаліянт пра вынікі правядзення савецкай палітыкі і «бліжэння» да зліцца нацыі, культуры і мовы». Навуковая сага пра задушонне беларускай нацыянальной ідэі. Расповед пра энданцынализацию духоўнага, палітычнага і эканомічнага жыцця Беларусі ды фармату асамясядомасці народа. У аснове расповеду — цікавыя факты і матэматычныя факты — і згадкі пра канкрэтныя «гутэйшыя» асобаў, чымі рукамі ён праводзіўся: у наўкузы, асвеце, грамадскім жыцці. У агульнацыянальным контэксте дбайна разглядаеца і культурна-грамадскія жыццё беларускага замежжа.

Ляхновіч Павел. Золата князёў: апавяданні, байкі.

— Мінск: «Поліфакт», 2008. — 196 с. — Наклад 300 ас.

Чытачу

экспресіўна-кароткую прозу Паўла Ляхновіча здабываеш веру не толькі ў прыгажосць маства-коўскага беларускага

словаў, але й упэўненасць у ягонай моцы, у патэнцыяле традыцыйнай белетрыстыкі з «пярчынкай», гумарыніяй, «збокуроніяй». Пачынаеш думаль, што сцнарнае кінафачанне назаўсёдна адстала ад літаратуры, а то й нават не набліжалася да яе... Сцяльальная показка-анекдот у форме апавядання ці празічнай байкі, з психалагічным ургунтаваннем, з сюжэтным дапаўненнем, з аўтарскім імпазам-вітам і захапляльной апантанасцю — тое, чым можна ахарактарызаваць знойдзеное чытаем «Золата князёў».

Разанай Альесь.

Сума немагчымасцяў: зномы. — Мінск: Выдавец I.П.Логвінаў, 2009. — 122 с. — Наклад 500 ас.

З гука ў вырастаяць словаў і думкі, са словаў і думак — усё астатніе. З радкоў Алеся Разанава — і лірыка, і матэматыка, і блокі, і зямля. Спалучысь усё тое, звязаць немагчымасце і дапамагаюць иму сабраныя ў кнізе зномы: як маланкі, як візмо сцяблінаў дажджу. І сама анататыя да кнігі пагражае пераліца ў асобны зном: ««Пазэй — асабіўная веда», — зазначаеца ў адным са зномаў. Што тычыцца саміх зномаў, то гэта веда, у якой пазыя крышталізуецца ў высновы і, кришталізуясь, набывае адмысловы кшталт».

Які? Аб тым даводзіцца ў кожным радку і паміж імі.

Сучаснае швэдскае

апавяданье: проза / Уклад. Вольга Цвірка. — Мінск: «Галіяфы», 2009. — 176 с. — Наклад 300 ас.

Лепш за

аўтара прад

мовы да г

а

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

и

т

а

4 ВЕРАСНЯ, ПЯТНІЦА

- 05.35** Камедыны серыял «Як сказаў Дэйкым» (ЗША).
06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, беларусы!», 06.45, 07.45 Зона X.
07.30, 11.50 Дзелавое жыццё.
08.35 Сфера інтарэсау.
09.05 Дэтактыўны серыял «Ланцуг» (Расія).
12.10 Моладзеўны серыял «Начная агні птніці» (ЗША).
13.05 Дэтактыўны серыял «Вероніка Марс» (ЗША). 3-я серыя.
13.45 Моладзеўны камедыны серыял «Клініка» (ЗША).
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
15.25 Відэофільм АТН «Шведскі стол з модным меню... у фестывалі».
15.55 Авантурна-прыгодніцкі серыял «Карапі голіў» (Расія).
16.50 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыцце».
17.55 Крымінальная меладрама «Зайсёды жакі «зайсёды»-3» (Расія).
19.30 Відэофільм АТН.
19.55 Дэтактыўны серыял «Ланцуг» (Расія). 3-я серыя.
21.00 Панарама.
21.50 Фантастычны серыял «Зорныя крэйсер «Галактыка» (ЗША - Вялікабрытанія).
23.35 Трылер «Нягоднік» (Вялікабрытанія).
01.25 Дзень спорту.

- 11.10** «Кантрольны закуп».
11.40 «Ералаш».
12.00 «Малахай+».
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Разумець. Прабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.40 «Дэтактыў».
15.10 «Гарачы лёд» - Шматсерыйны фільм.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Прынцеса цырку». Шматсерыйны фільм.
17.10 «Хай кажуць».
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 АНТ прадстаўляе: «Звароты адлік».
19.00 «Поле цудаў».
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 «Квіліна славы». Новы сезон.
23.15 Фільм «Жанчына без правіл».
01.15 Нашы навіны.
01.30 Навіны спорту.

- 19.30** «24 гадзіны».
20.00 «Сталічны падрабязніца».
20.10 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
20.15 «СТБ-спорт».
20.20 «Добры вечар, маланя».
20.35 Фільм «Прачнушысь ў Рыне». ЗША, 2002 г.
22.30 «24 гадзіны».
22.55 «СТБ-спорт».
23.00 Жывы Журнал «Міс Мінск 2009».
23.05 «Відъзмо-невідъзмо». Агляд міжнароднага шоў-бізнесу.
23.50 Фільм «Поле бітвы: Зямля». ЗША, 2000 г.

01.40 «Уцекі». Серыял.

- 22.50** Дэтактыўны трэйлер «Добры злодзея» (Францыя-Вялікабрытанія).

- ROSSIA**
07.00 Добрай раніцы, Расія!
09.15 «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2008 г.
10.05 «Мой срэбны шар».
11.00 Весткі.
11.30 Тэлесерыял «Правінцыялка». Расія, 2008 г.

- 13.10** «Гарадко». Дайджэст. Забаўляльная праграма.
13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.20 Тэлесерыял «Самая прыгожая».
15.10 Прэм'ера. «Адчайнайя хатнія гаспадыні».
16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 «Гарадко». Дайджэст. Забаўляльная праграма.
17.55 Прэм'ера. Тэлесерыял «Адночы будзе хаканне». Расія, 2009 г.

18.00 Навіны - Беларусь.

- 18.45** Весткі.
19.30 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2008 г.
20.30 Фільм «Дурная зорка». Расія, 2007 г.
22.25 Фільм «Прахіндайдыя-2».

00.15 Навіны - беларусь.

- 00.25** Фільм «Кошт скрабаў».

00.20 Заканчэнне эфіру.

- NB**
06.00 Сёння.
06.05 Інфармацыйны канал «Сёння раніцай».
06.35 «Кухары і кухікі».
09.05 «Масква-Лята-транзіт».
10.00 Сёння.
10.25 «Рэларцёр А. Лашак». Лепшыя фільмы.
10.50 «Аконнае жыццё».
11.20 Вострасюжэнты серыял «Мянтоўскія войны».
12.05 «Сірэдні клас».
13.00 Сёння.
13.35 Дэтактыўны серыял «Вяртанне Мухтара-2».
15.10 Серыял «Аэрапорт-2».
16.00 Сёння.

19.00 Аб'ектыў.

- 19.05** «Гастарбайтэр», рэпартаж, рэж. Сіргей Ісаакаў, 2009 г., Беларусь.

19.35 Макрафон: Канцэрт Змітра Вайноўскага.

- 20.05** Еўрапейскі Саюз без сакратуа, 9 серыя: «Расея, ч. 1».

20.30 «Бульбаны», мультсерыйял.

20.35 Госць «Белсату».

20.50 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Крыпа Тураўскія» (спланаваная праграма).

21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне).

21.20 «Чарда пачуцця», меладраматычная камедыя, 1993 г., Польшча.

22.40 Аб'ектыў.

23.00 Аб'ектыў.

23.35 Дэтактыўны серыял «Зямянка» (Расія).

00.00 Аб'ектыў.

00.35 «Казкі Бажэнава».

00.40 Аб'ектыў.

00.45 «Анфас».

00.50 «Фірмовая гісторыя». Камедыны серыял.

00.55 Фільм «Цхія троенчікі». СССР, 1980 г.

01.00 Аб'ектыў.

01.30 Аб'ектыў.

01.40 «Уцекі». Серыял.

01.45 Документальна-пазнавальны серыял «Сардечна запрашаем у маю краіну» (Францыя).

01.50 Серыял для дзяцей «Філ з будучыні».

02.00 Свая кампанія.

02.05 Таемні густ.

02.30 Школа рамонты.

02.45 Невытумачальная, але факт.

02.55 «Лабірінты: Грыгорый Цамблак - мітраполіт Кіеўскі».

03.00 Запал па культуры. Ток-шоу.

03.00 Меладрама «Бомж» (Украіна). 1-я і 2-я серыі.

03.15 Гандбол. Плэй-офф чэмпіянату свету.

Жанчыны, беларусы - Румынія. Прямая трансляцыя.

03.30 Дэтактыў «Я - целаахоўнік» (Расія). 1-4 серыі, заключная.

03.50 Жанчона ліга.

04.00 Хакей. НХЛ. Кубак Стенлі. Фінал. 1-ы матч.

04.30 Казанова.

04.45 Фільм «Месца супрэчэй змяніц нельга». СССР, 1979г. 1-я серыя.

04.50 «Рэпэрцэр СТБ». Лепшыя.

05.00 Крымінальны серыял «Вуліцы пабітых ліхтароў».

05.30 «Агліяд. Надзвычайнае здарэнне».

19.00 Сёння.

19.35 Дэтактыўны серыял «Лушэц».

20.40 Містычны трэйлер «Вяшчунства чалавека-матылька».

00.50 Крымінальная драма «Крэйзі».

04.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

08.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

08.00 Ралі. Чэмпіянат свету. Аўстралія.

12.00 Дзен 1.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).

12.00 Дзен 4.

10.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

12.00 Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША).</p

6 ВЕРАСНЯ, НЯДЗЕЛЯ

07.35 Документальна-пазнавальны серыял «Скарбы сусветнай спадчыны» (Францыя).

08.30 Альманах вандраванняў.

09.00 Навіны.

09.05 Арсенал.

09.35 Камедыяны серыял «Як сказаў Дым» (ЗША).

10.05 Культурныя людзі.

10.35 Документальна-біографічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).

11.25 У свеце матараў.

12.00 Навіны.

12.10 Сатирычная камедыя «Хто смяецца апошнім» («беларусьфільм»).

14.05 Відэафіlm АТН.

14.30 Хранікальна-документальны цыкл «Іябачны фронт» (Беларусь).

15.00 Навіны.

15.10 Навіны рэгіёна.

15.30Nota Вене.

15.55 Сяміны фільм «Вечна малады» (ЗША).

17.45 Суперлато.

18.44 Іранічная камедыя «Квартэт для двай» (Украіна).

20.35 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоу.

21.00 «Панарама тыдня».

21.20 Футбал. Ліга чэмпіёнаў УЕФА.

Відчансоніс.

22.40 Драма «Пойнае дыханне» (Расія).

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раніца».

08.00 Нашы навіны.

09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 Камедыяны серыял «Хто ў хаме гаспадар?» (Расія), 2005 год.

09.50 «Шалапутныя нататкі».

10.10 Пакуль усе дома.

11.00 Фазэнда.

11.35 Анимацийны фільм «Шчаўкунок: прынц архакаў».

12.30 «Аляксандр Піліпенка. Няўрумсплыў».

13.30 Фільм «Карона Расійскай імперыі, або Зноў наўгуноўня».

16.00 Нашы навіны.

16.15 Навіны спорту.

16.20 Нядзельны «Брапаш».

16.50 Прэм'ера. «Аляксандр Піліпенка. Сустрэча з гладчачамі».

18.20 Фільм «Фота маёй дзяўчыны».

20.00 Контуры.

21.05 Прэм'ера сезону. «Здабытак Рэспублікі».

00.05 Фільм «8 мільёнаў спосабу памер-ци».

06.25 «Праверана на сабе».

07.10 «Фірмовая гісторыя». Камедыяны серыял.

08.00 Фільм «Прачнушыся ў Рыне».

2002г.

09.30 «Добры дзень, доктар!».

10.00 «Відавочнік прадстаўляе: самае смешнае».

10.55 «Вялікі сняданак».

11.30 «Аўтапанарама».

12.00 «Салдаты. Залатыя серыі».

14.45 «Культурнае жыццё».

15.15 «Этраманія».

16.30 «24 гадзіны».

16.50 Жывы Журнал «Mіc Мінск 2009».

17.20 «Асадысты інтарэсы».

17.45 Фільм «Месца сустрэчі змяніць нельга», ССРР, 1979г. 2-я серыя.

19.00 «Аўтапанарама».

19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітичная праграма.

20.30 Фільм «Паглядзі на мяне».

Францыя-Італія, 2004г.

22.30 «Спартыўныя тыдзень».

22.50 СТБ прадстаўляе: канцэрт Беларускага дзяржаўнага ансамбля «Пясняры».

00.55 «Уёкі». Серыял.

07.25 Документальна-пазнавальны серыял «Новыя храмы дзікай прыроды» (Францыя). Заключны серыі.

08.20 Дабравест.

08.50 Мір вашай хаце.

09.00 Фантастичны серыял «Паверхня» (ЗША).

10.30 Прыводнік фільм «Пра цмока на балконе, пры хлапцу і самакат» («беларусьфільм»).

11.30 Медычныя таемніцы.

12.10 Пасоўнанет.

12.25 «Пасяня з нарачанскага краю». Документальны фільм аб народным пазе Беларусі Максіме Танку («белізд-ацэнтры»).

12.50 Канцэрт майстроў мастацтваў Беларусі.

14.50 Меладрама «Ураўненне з усімі вядомымі» (Расія). 1-я і 2-я серыі.

18.10 Меладрама «Пасланне ў бутэльцы» (ЗША).

20.35 «Правы чалавека».

23.35 Свая музыка.

07.00 «Хто ў хаце гаспадар».

07.30 Мультыфільм.

07.45 Прыводнік фільм «Жоўты цмок».

Расія, 2007 г.

11.00 Весткі.

11.15 «Сам сабе рэжысёр».

12.05 Гарадок.

12.15 Музычны фільм «Трэмбіта».

14.00 Весткі.

14.15 Тэлесерыял «Каменская».

15.15 «Смехапаранаў яўгун Петрасяня».

15.50 Фільм «Шукайце жанчыну». 2-я серыя.

17.20 Прэм'ера. «Смияца дазвялецца».

19.00 Весткі тыдня.

20.05 «Сумленны дзялктык».

20.40 Рамантычная камедыя «Вялікае хаканне». Расія, 2005 г.

22.40 Камедыя «Ключ ад спальні».

01.15 Заканчэнне эфіру.

07.40 Мультыфільм.

08.00 Сέння.

08.15 «Дзікі свет».

08.45 «Іх нормы».

09.20 «Ямі дома!».

10.00 Сέння.

10.20 «Выратавальнікі».

10.50 «Барацьба за ўласнасць».

11.20 «Жаночы погляд».

11.55 «Дачны адказ».

13.00 Сέння.

13.20 Документальны фільм «Чапаева лікідаваць».

14.10 Прыводнік баявік «Бібліятэк-3: Праклён чашы луды».

16.00 Сέння.

16.20 «Рэпарцэр А. Лашак». Лепшыя фільмы.

17.10 Дэлэтктыбны серыял «Закон і парадак. Злачыны намер».

19.00 Сέння.

19.30 «Чыстасардчнае признанне».

20.00 Вострасюжэтны серыял «Павуцінне: кодэкс лідзейскага гонару».

23.40 «Аўтарты».

00.10 «Пакаранне. Руская турма ўчора і сёння».

04.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 6.

08.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 6.

10.15 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету ў класе Турнір. Warm-Up. Ошэрслебен (Германія).

10.45 Супрабайк. Чэмпіянат свету. Суперпул. Траса Нюрбургринг (Германія).

11.15 Ралі. Чэмпіянат свету. Аўстралія. Дзень 3.

11.45 Аўтаспорт. Міжнародная формула мастэрс. Ошэрслебен (Германія). Гонка 2.

12.45 Супрабайк. Чэмпіянат свету. Траса Нюрбургринг (Германія). Гаезд 1.

13.45 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету ў класе Турнір. Ошэрслебен (Германія). Гонка 1.

14.30 Аўтаспорт. Формула 2. Чэмпіянат свету. Ошэрслебен (Германія). Гонка 2.

15.30 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету ў класе Турнір. Ошэрслебен (Германія). Гонка 2.

16.45 Мотаспарты. Часопіс.

17.00 Веласпорт. Нацыянальны тур. Тур Іспаніі. Этап 8.

18.30 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Жанчыны. Групавы этап. 1/2 фіналу. Тамперэ (Фінляндія).

21.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 7.

19.00 Прэ-экспрэс (агляд медыя).

19.15 «Элі Макбі», тэлесерыял.

20.00 Блізкая гісторыя. Іншы погляд: «Урок беларускай мовы». дак. фільм, 2006 г., Польша.

21.00 Аб'ектыў (вынікі тыдня).

21.20 Акно ў Еўропу (інфарматычная праграма).

21.45 Фільматка майстроў: «Ад-магілы-да-магілы», маст. фільм, 2005 г., Славенія.

21.00 Тэніс. Турнір Вялікага Шалома.

Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Ёрк (ЗША). Дзень 7.

Падпіска на «Новы час» праз банк

Падпіска на «Новы час» праз банк

1. Выразаем купон.

2. Пішам прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас.

3. Указываем суму аплаты.

4. Ідзем у адзяленне банка і здзяйсняем пералік грошай.

5. Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіски і адрасам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.

6. Кошт падпіски за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месяц — 2000 рублёў).

ІЗВЕЩЕНИЕ

ЧИУП «Час навінаў»

(получатель платежа)

МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск

(наименование банка)

Счет получателя

3012211080010

Лицевой счет

Код 764

УНП*

190790926

КВИТАЦІЯ

ЧИУП «Час навінаў»

(получатель платежа)

МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск

(наименование банка)

Счет получателя

3012211080010

Лицевой счет

Код 764

УНП*

190790926

ПРИЕМ

ПРЕДОПЛАТА ЗА ДОСТАВКУ Г-ТЫ «НОВЫ ЧАС»

ПРЕДОПЛАТА ЗА ДОСТАВКУ Г-ТЫ «НОВЫ ЧАС»

ПОЧТОВЫЙ ПЕРЕВОД на _____ руб.

(сумма прописью)

Кому Г-та «Новы час», р/с 3012211080010 філ. МГДОАО «Белинвестбанк»,

Куда код 153001764, УНН 190790926 г. Мінск, ул. Коллекторная, 11

От кого _____

Адрес _____

(почтовы индекс и подробный адрес)

ІСПРАВЛЕНИЯ
НЕ ДОПУСКАЮТСЯ

ПАДРАБІЯЗНАСЦІ

Чарльз Мэнсан: Я НЕ ШКАДУЮ І НЕ МАЮ СОРАМУ

Іван БІЧ

**40 гадоў таму адбылося
самае жудаснае забойства
у гісторыі ЗША.**

Першым забілі васемнаццацігадовага хлопца, які выпадкова пад'ехаў да варот вілы. Затым надышла чарга тых, хто знаходзіўся ў пакоях. Забойцы выкарыстоўвалі халодную і агнястрэльную збрюю. У адной з ахвяраў знайшли некалькі дзесяткі агнястрэльных рапененняў у спіну, трыванцаў праломаў у чэрепе і пяцьдзесят адну нажавану рану. Жанчына, якая была на восъмых месяцах цяжарнасці, маліла захаваць жыццё ў дзіцяці, на што забойца адказала: «Мне ніяма да цябе справы, і мне ніяма справы даго, што ты цяжарная. Лепши рыхтуйся. Ты памрэш, і мне гэта папросту абыякава». Пасля забойца прызначалася, што думала пра тое, каб выразаць дзіці і прынесці яго Чарлі: «Як бы Чарлі ўзрадаваўся, калі я прынесла яму дзіці, выразанае з улоння», — казала яна.

Чарлі — гэта Чарльз Мэнсан. У яго не вельмі чаславая біяграфія. Чарльз Мэнсан нарадзіўся ў 1934 годзе. Яго маці было толькі 16 гадоў, і яна ўжо паспела стаць алкалітчкай. Пазней Мэнсан згадваў, што яна нават хадзела прадаць яго ўладальніку растарана на пляшку піва. Калі Чарлі было 6 гадоў, маці пасадзіла за ўзброены напад. Чарльз выўшану быў жыць у родзінку, якія былі не менш дзіўнымі за маці асобамі. Калі маці выйшла з-за крату, Чарльзу не стала лепш: яна аддала

яго ў інтэрнат. Адтуль малады Чарльз неаднаразова збегаў. Падчас аднаго з таких ўцёкаў ён скрая аўтамабіль. Злодзея злавілі і адправілі на тры гады ў турму для падлёткі.

У 1955-м Чарльз заключыў шлюб з 17-гадовай Разалі Жан Уітіс. Пара адправілася ў Каліфорнію, дзе Чарльз працаваў трох месецоў арыштаваўшы за чарговы ўгон машины. Дзякуючы тому, што Разалі была юніярна, яе муж атрымаў толькі ўмоўны тэрмін. Пасля нараджэння дзіцяці Разалі кінула мужа. Між тым, Чарлі падаўся ў бізнес, звязаны з нелегальнай прастытуцыяй. Хутка ён трапіў у турму за падробку чэкай. Гэта мела для яго фатальны характар. У камеры ён зацікавіўся саенталогій акульнымі наўкумі. Пасля выхаду Мэнсан стаў сібрам субкультуры хілі. Назваў сібру гуру і пачаў працаваць заходнюю філософію.

У той жа час ён пазнаёміўся з Мэры Бранер і працаваў ёй стаць першым сібрам яго на камуну. Хутка групоўка атрымала назыву «Сям'я Мэнсана». «Сям'я» вандравала па Каліфорніі, збираючы ўсіх маргіналаў. Звычайна камуна займала які-небудзь пусты дом, дзе жыла нейкі час. Фонам іх жыцця былі групавы секс, наркотыкі. З часам «Сям'я» стала займацца

момант не было даказана, і гэта заява ледзь не прывяла да парушэння судовага пракэсу. Мэнсан пракаментаваў гэтую ситуацію наступным чынам: «Вось чалавек, якога вінаватаць у забойстве сотняў тысяч чалавек у В'етнаме, і ён авбінавачвае мяне ў тым, што я здзейсніў вeson забойства». У выніку Мэнсан альянсуўся на вокладках часопісаў «Life» і «Rolling Stone». Такім чынам, гэта справа атрымала яшчэ і палітычны аспект. Праз нейкі час гісторыя «Сям'і Мэнсана» для многіх стала знакам непахіснага жадання шынчыць тагачасны палітычны рэжым.

Між тым, аднак Мэнсана быў знойдзены забітым (яго рассечаны адушкулі толькі праз пяць месяцаў). Лічыцца, што за забойствам стаялі члены сібры «Сям'і». Падчас пракэсу ўсе авбінавачаныя

У жніўні 1970 прэзідэнт ЗША Рычард Ніксан заявіў, што Мэнсан вінаваты. Ніводнае з авбінавачванняў яшчэ на той момант не было даказана, і гэта заява ледзь не прывяла да парушэння судовага пракэсу

выразалі сабе на лбу крыжы — знак того, што яны пакінулі свет істотлівіменту.

Суд, які цягнуўся два гады, закончыўся тым, што забойцам вынеслі смяротны вердыкт. Аднак у 1972 годзе Вярховы суд Мэнсану і кампаніі даў пажыццёві тэрмін.

У 1975 годзе Лінэт Фром — адна з актыўісткаў «Сям'і» — спрабавала забіць прэзідэнта Форда, за што атрымала пазней 30 гадоў. Другая фракцыя «Сям'і» падалася ў радыкаль-

ныя эколагі. Яны пасылалі карпарацым лісты з пагрозамі.

Сам Мэнсан знаходзіцца ў турме. Яго тримаюць у адзіночнай камеры. За амаль сорак гадоў турмы ён двойчы быў аўтактам нападу іншых вязняў. Адзін раз яго спрабаваў забіць фашыст, другі — крышнайт. Прычым апошні абліці яго рэзваралінкам і падпаліў, у выніку чаго больш за палову скірды Мэнсан атрымала апекі 2-й і 3-й ступені. Сам Мэнсан рэгулярна просіць адпаведныя структуры даць яму амністію (апошні раз год таму).

Як ні парадаксальна, але Мэнсан кажа, што на забойства яго падштурхнулі песні «The Beatles», а менавіта песня з таго званага «Белага альбому» «Helter Skelter». Чамусыць ён трактаваў яе як пасланне пра будучую вайну паміж чорнай і белай расай. У той час Мэнсан

У жніўні 1970 прэзідэнт ЗША Рычард Ніксан заявіў, што Мэнсан вінаваты. Ніводнае з авбінавочванняў яшчэ на той момант не было даказана, і гэта заява ледзь не прывяла да парушэння судовага пракэсу

быў не адзіним, хто верыў у гэта: у шматлікіх раёнах ЗША адбываліся чорныя бунты, экстремісты рух «Чорныя Пантэр» дамагаўся ўлады чорных: «Але гэта (вайна) не пашкодзіць нікому з нас, таму што мы будзем жыць у выдатнай краіне, і толькі мы ведаем, як выжыць у гэтай катасці». Забойства Мэнсан разглядаўся як падрыхтоўка да «Helter Skelter», як пачатак Суднага дня, які наблізіць ягоны трыумф.

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Абаязковая дэмакратызація, пра якую ка��уць у ЗША, з'яўляецца абмежаваннем асабістай улады Аляксандра Лукашэнкі, што з самага пачатку было для яго супяречнасцю. Менавіта тому расійскія ўлады фактычна пакідалі без увагі слова Лукашэнкі пра сяброўства Беларусі і Захаду і рабілі старту на тое, што ўжэ ж Бацьку рана ці позна нічога не застаецца, як зноў вірніца да Расіі, якая будзе патрабаваць выканання сваіх патрабаванін, да яшчэ ў прыдчу горшы дасць. Хутчэй за ёсць, расійскія патрабаванні з'яўляюцца для Мінска найменшым злом. Аднак нават пры спрятаным выхадзе перамоў Дзмітрыя Мядзведзеў і Аляксандра Лукашэнкі расійскому кіраўніцтву не варта па інёры працягваць старую логіку адносін, якая прывяла да двухбаковага кризысу.

«Політком» (Расія)

Нягледзячы на адметнасць постапіці Лукашэнкі на фоне іншых вышэйшых чыноў Беларусі, немагчыма адмаяці яго фатальному запекнасці ад уласнай наменклатуры. Рэспубліка, якая жыве па штодзённых указах і распаряджэннях Лукашэнкі, па сутнасці, існуе ў рэжыме ручнога кіравання. Пры адсутнасці ўніверсальнаі за- канадаўчай базы, трактаваннем усяго багацца

падзаконных норматyўных актаў і праверкай іх выкананняў займаецца прамерна раздзялумуты апарат чыноўнікаў. Забеспячэнне апарату ўтваряе ў капітэйку, але гэта неад'емны механизам існуючай у Беларусі сістэмы. Крызіс заспеў Аляксандру Лукашэнку зняцку. Краіна практична не мела колкі-небудзь сур'ёзных фінансовых рэзерваў. Не маючи магчымасці зацікавіць наменклатуру перыкам, Лукашэнка вырашыў дзеянічны пугай. У краіне працягваецца беспрацдзяднай кампанія астравакі і арыштаў высокосакастаўленых супрацоўнікаў пракуратуры, КДБ, прадстаўнікоў выкананіяў улады на месцах і дырэктараў дзяржаўных прадпрыемстваў. У атмасферы набіраючага силу «тэрору» нервы могуць здаць і ў самых блізкіх да цела патрона.

«Сегодня» (Расія)

Паколькі Лукашэнка ніколі не імкнуўся да Захаду, а Захад называў яго «апошнім єўрапейскім дыктатаром», наяднай занавы прэзідэнта сталі сарадніцы сенсацыйны. Па меркаванні палітологаў, Аляксандра Лукашэнка не настолькі дурны, каб не бачыць бесперспектывнай супрацоўніцтва з Расійскай Федэрацией, з прычынай чого Захадам лепш «сібраўца», чым «вяяваца».

ІСРА (Ізраіль)

Правілы Сусветнай гандлёвой організацыі (WTO) не дазваляюць дадзеную дзяячнісць да яе Мітынга саюзу ў задуманым Расіі, Беларуссю і Казахстанам выглядзе. Сібрам WTO можа стаць толькі фармаванне, якое валадаў поўным сувэрэнітэтам у зневіні гандлі. А Мітынга саюз у лепшым выпадку будзе ртугіляваць гандаль таварам, а не, напрыклад, паслугамі. Летняя чахарда прытэрмазіла працэс перамоў. На нас паглядзеялі як на кентаўра, які не зразумела чаго жадае. Працэс зягніцце і з-за рознага- лосуся засоўніка, Расіі і Казахстана яшчэ могуць разлічваць на адноўляваку ўмовы ўступлення, але Беларусь ніколі такіх ўмовы не прымеў: Лукашэнка не адмовіца ад дзяржаўнага кантролю над эканомікай.

«Newsweek» (Расія)

Еўрапейскія палітыкі выдатна разумеюць, што єўрапейскі вектар для Лукашэнкі з'яўляецца досьцік кан'юнктурным. Тым не менш, ёсьць ілюзорная надзея, што праз эканамічную інтэграцыю можна паўплываць на ўнутраныя палітычныя пракэсы ў Беларусі. Але рэжым наўград ці пойдзе на сур'ёзныя змены ў кірунку дэмакратызаціі, таму што гэта выб'е з-пад яго крэсла, на якім ён сядзіць.

Ёсьць мяжы ў адносінах ЕС і афіцыйнага Мінска, і яны зойдуть у тупік рана ці позна. Прыйдзе час плаціць, і я не ведаю, што зможа адказаць беларуское кіраўніцтва. Но гаворка ідзе не толькі пра прыватызацыю, гаворка ідзе таксама пра права чалавека, пра шматпартыянасць, пра вольныя выбары.

«Deutsche Welle» (Германія)

«Малочная вайна» і «газава супрацьстаянне» не маглі становіцца адбіцца на адносінах Масквы і Мінска. Фактычна правал будаўніцтва Саюзной дзяржавы толькі паківрджае гэту сумную тэндэнцыю. А пра тое, што Мінск дэмманстрытруе не ахвотна ўйшаць у Мітынга саюз, нагулу можа паставіць крыж на адносінах Расіі і Беларусі. Затое, Лукашэнка ўжэ перавёў свой позірк у бок Захаду і стаў прасіць кредиты ў ЕС. Вось толькі кошт за гэтыя кредиты аказаўся вельмі вялікім. Нагадаю, што «шчодрыя» єўрапейцы ў абліці на фінансавую дапамогу жадалі займецца кантролью над самымі буйнымі заводамі распублікі. Так ці патрэбен Беларусь Захад? Быць можа, Мінск лепш будзе зноў аднавіць сіброву ўспышку да Масквой?

«Moscow Post» (Расія)

ЗАМЕЖЖА

28

▼ МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

РАСІЯ. ВАЛГАГРАДСКІЯ АБАМЫ

На мясцовых выбарах у Валгаградскай вобласці назіраецца буд кандыдат афрыканскага пакоджання. Пачалося з таго, што Жаакім Крыма, жыхар вёскі Сірдня Ахтуба, вырашыў балаватаца ў дзялітаты рэйнай думы і на пасаду старшыні раёна. Жаакім — былы эмігрант з Гвінеі Бісау, што, аднак, у свой час не перашкодзіла яму хутка інтэгравацца ў расійскае грамадства: жыхары Сірдня Ахтубы называюць яго Васіль Іванавіч, а сам ён займаецца малым бізнесам. На мінімум тыдні дакументы ад рэгістрацыі кандыдатам падаў яшчэ адзін афра-расіянін — 34-гадовы Філіп Кандрацеў. У адрозненні ад «Васіля Іванавіча», ён толькі напалову афрыканец. Яго маці з Маскоўскай вобласці, а бацьку Філіп ніколі ў вочы не бачыў. Працуе Філіп тэхнічным дырэктарам будаўнічай кампаніі. Выход на палітычную арэну Філіпа палітолагі разглядаюць як ужыванне практыкімі Жаакім «чорных тэхнагогій». Справа ў тым, што Жаакім лічыцца канкурентам кандыдатаў, звязаных з ціперашинай адміністрацыяй, дзе тон задаюць камуністы. Філіп Кандрацеў можа адцягнуць у Жаакіма частку галасоў. 3-за экзатычнасці кандыдата Сірдня Ахтубы стала журналісткай Меккай. У такой сітуацыі ўжываць адміністратарыўны рэсурс, каб гарантаваць патрэбны працэнт, уладам было бы цікава. Таму даволялося шукаць Філіпа. Міктым, стала вядома, што выбары ў Сірдня Ахтубу прызначылі ўвагу самых аўтарытэтных маскоўскіх піар-агенцтваў. Яны аналізуць сітуацыю, каб даведацца, на сколькі чарнаскуркы кандыдаты цікавыя выбарышкаму. У будучым падобныя схемы могуць быць выбарыстаныя ў іншых рэгіёнах, на іншых выбарах.

Па матэрыялах «Независимой газеты» (Расія)

ГЕРМАНІЯ. ТАЙНА ТЭРАРЫСТКІ

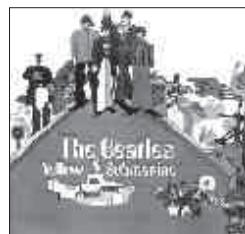
Роўно 30 гадоў таму левыя тэрасысты з групоўкі «Фракцыя Чырвонай Арміі» (RAF) арганізавалі адрну з самых гучных сваіх акцый. Яны застрэлілі генеральнага прокурора ФРГ Зігфрыда Бубака. Следства па той справе зайдоў ў тупік. І вось пра столькі гадоў сын нябожчыка Міхаэль Бубак апублікаваў вынікі свайго асаўства расследавання. Ён сцвярджае, што бацька стаў ахвайрай тэрасысты Вернены Бекер, якую спарадаў бацьлік непадалёку ад месца тэракту напярэднім забойства. Вернены Бекер (нарадзіўся ў 1952 годзе) зваліў ў 1981-м, пасадзіў у турму, аднак зусім не за забойства прокурора. А ў 1989 годзе прэзідэнт ФРГ Вернер амніставаў. Здавалася б, пасля занясы Міхаэля паліцыя павінна зноў дапытаць буйную тэрасыстку наконт яе ролі ў тым забойстве. Аднак ахойнік закона вельмі неахвотна займаецца гэтай справай. Чаму? На думку сына прокурора, існуе тайная змова паміж Верненай і специзлужбамі. У свой час яна падаглілася супрацоўнічыць з уладамі ФРГ у абмен на свабоду. Кані парушыць дамову, фрау Бекер можа распавесці шмат пра што. У мінусе ад гэтага галоўным чынам специзлужбы, якім будзе цікавы вербаваць інфарматараў сярод экстремістаў. Гаротны Міхаэль, як піша прэса, яшчэ дуга не раскрыве тайну смерці бацькі.

Па матэрыялах «Frankfurter Allegemeine Zeitung» (Германія)

ЗША. РЫМЭЙК «ЖОУТАЙ ПАДВОДНАЙ ЛОДКІ»

С туды Волта Дыснэя плануе рымэйк вядомага мультыплікацыйнага фільма «Жоутай падводная лодка» («Yellow Submarine»). «Yellow Submarine» вышла на экраны ў 1968 годзе. Яе галоўным персанажамі былі музыкі рок-гурта «The Beatles». На той час яны ўжо былі супэрзоркамі, што гарантавала стужцы поспех. Акрамя таго, у фільме працягнула 16 песні рок-гурта, сярод якіх такія славутыя, як «Lucy In The Sky With Diamonds», «All You Need Is Love» і «Sgt Pepper's Lonely Hearts Club Band». Цяпер у студыі Волта Дыснэя пераробяць той фільм у фармаце 3-D. Непасрэдні кіраваць праектам будзе Роберт Земекіс, які працаў над такімі карцінамі, як «Форэст Гамп», «Хто падставіў труса Роджэра». Сцэнар пры эзтам застансцца старым: «Beatles» выратоўваюць казачную краіну ад злога монстра, які ненавідзіць музыку. Захаваюцца таксама галасы быльых удзельнікаў гурта. А вось выглядадзе яны будзе трохі інакш. Увогуле, Галівуд заходзіцца напіліадні развалюнцы 3-D, якую лічыць тэхнагогію кіно заўтрашняга дня. Наколькі гэтыя прагнозы спраўдзяцца, пакажа стаўленне гледачу да дзвюх прэм'ер, запланаваных на гэты год. Гутарка відеаца пра фільм Джыма Керы «Калядная песня» і Джэймса Кэмерана «Аватар». Што да «Yellow Submarine-2», то яе прэм'ера адбудзеца падчас летніх алімпійдў ў Лондане ў 2014 годзе.

Па матэрыялах «Daily Telegraph» (Вялікабрытанія)

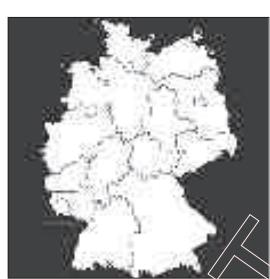

▶ ВЫБАРЫ

КАМУ ДАСТАНЕЦЦА СААР

Алег НОВІКАЎ

На 20-ю гадавіну падзення Берлінскай сцяны немцаў можа чакаць незвычайны сюрприз. Цалкам рэальна, што ў федэральны ўрад увойдуць прастаўнікі Левай партыі, якія з'яўляюцца нашчадкам Сацыялістычнай аўяднанай партыі Германіі (СЕПГ) — бывой кіруючай партыі ГДР.

Усё будзе залежыць ад выбаршчыкаў зямлі Саар. Зямля Саар, якая заходзіцца на самым захадзе ФРГ, невялікая. Тут жывуць прыкладна мільён чалавек. Аднак вынікі выбараў у замежыні парламент, якія адбудуцца 30 жніўня, могуць адзінкальцоў палітычны землятрус нацыянальнага маштабу.

З 1999 года зямлі Саар кіравалі кансерватары ад ХДС, якія мелі ў парламенце абсолютную большасць. Цяпер ім на пятніцу наступаюць апазіцыйніцы. Хрысціянскім дэмакратам даўдзенцы шукаюць саюзікі ў асобе «Свабодных дэмакратараў». Аднак і гэта не гарантую ім перамогі. Да выбараў — тыдзень, але ніякія яснасці наконт таго, якія партыі ў парламенце зямлі Саар будзе больш — левыя (сацыял-дэмакраты, Левыя і Зялёныя) ці правыя (кіруючыя Хрысціянскі-дэмакратычныя саюз і «Свабодны дэмакратар»).

Калі перамогуць правыя, ніякія вялікай сенсацыі не здарыцца. Жоўта-чорныя (жоўты — партыйныя колер лібералаў, чорны — кансерватараў) працягуюць у шматлікіх землях краіны. Іншая справа, калі перамога ажакацца на баку левых. У такім выпадку ім дазвайдзенча фармаваць адзінштатпартытны кабінет. У гэтым і ёсьць галоўная інтыр’га. Ніколі ў гісторыі ФРГ Левая партыя, якія відзяе свой пачатак ад правічай партыі ГДР, не прысунічалаў ў рэгіональных урадах на заходзе Германіі.

Для самых вялікіх палітычных гурманаў ёсьць яшчэ адна інтыр’га — ці зможа Оскар Lafontaine, у мінульм прэм’ер зямлі Саар ад сацыял-дэмакратараў, адпомесціў быльым аднапартыткам. Справа ў тым, што напрыкінцы 90-х Оскара выключылі з партыі. Ініцыятарам выключэння быў Герхард Шродэр, тагачасны канцлер, якому не падабалася кійнайская рыторыка міністра фінансаў (менавіта гэту пасаду ў йго ўрадзе змаймаваў Оскар). Lafontaine паклаў білет на стол і сышоў у журналістыку: пачаў весці калонку на старонках газеты «Bild».

Аднак у глыбіні душы Lafontaine марыў пра сатысфакцыю і папросту чакаў зручнага моманту. Час поместы прыйшоў пад гардў туму, калі ён дапамог быльым нямецкім камуністам павязаўшы іміджу партыі ўсходніх немцаў. Оскар Lafontaine звёў ад сацыял-дэмакратараў іх левас крило, незадаволенася ліберальным курсам Шродэра, і аўяднаў іх з «осі» ў арганізацыі пад назвай Левая партыя, або Левыя. З улікам каласальнага аўтарытэту Оскара ў шэрагах «ружовых» (ён доўгі час лічыўся кандыдатам на пасаду старшыні сацыял-дэмакратычнай партыі) раскол эсдэкаў прайшоў як на маслу.

Пасля гэтага СДПГ згубіла наполію на брэнд адзінай левай партыі на заходзе краіны, а з уліком правалаў палітыкі Шродэра пачала губляць выбаршчыкаў, якія пераходзілі пераважна ў стан Левых. Зара Lafontaine зноў балауетца на пасаду прэм’ера зямлі Саар. Ён змаймаваў пасаду на працягу 13 гадоў, пакуль не з’ехаў у Бон, дзе заняўся нацыянальнай палітыкай. Людзі спраўды нахадзіліся ў фармаваць гатовыя галасаваць за Левых, таму што гэта партыя Lafontaine, з кім звязаны ўспаміны пра добрыя сцятыя 1980-я.

Яго галоўнаму канкурантту — лідеру сацыял-дэмакратару

Хайка Маасу — вельмі цяжка. Lafontaine — гэта досвед і рэальная дасягненне.

На ціперашні момант сімпатыі выбаршчыкаў (на версіі сацыял-дэмакратичнай службы «Infratest») падзяляюцца наступным чынам: хрысціянскія дэмакраты — 38 працэцтв, «Свабодныя дэмакраты» — 9 працэцтв, сацыял-дэмакраты — 26 працэцтв, Левыя — 6 працэцтв. Як бачым, шансы на з’яўленне левай кааліцый дастасцюва высокі.

Перамога левых партый у зямлі Саар — больш чым перамога ў адной з земель ФРГ. Трыумф левага картэзі ў зямлі Саар здолыны абрушыцца ціперашнія палітычныя тэндэнцыі, разбурыць існуючыя партыйныя канфігурацыі ва ўсіх краінах. Яшчэ ўчора большасць палітолагаў думала, што на выніках выбараў хрысціянскія дэмакраты застане пры ўладзе, узяўшы сабе ў кааліцыю на правах малодзінскіх партнёрэў «Свабодных дэмакратараў». Аднак цалкам рэальна, што ў дзвюх партый не хопіц для гэтага галасаў у будністагу.

Наадварот, на большасць могуць разлічваць левыя партыі. Іншая справа, што раней Зялёныя і сацыял-дэмакраты ўпартыка адміўляліся ад ідэі ўваходжання ў кабінет, дзе будуть праціраваць штаны быльіх камуністы ГДР. Пасля саарскага прэзідэнтаўства формула ўрада ўжо не будзе выгледаць экзатычна. Хаця самі босы сацыял-дэмакратараў упарты працівяваюць адміўляцца да магчымасці любога саюзу з левымі. Оскар Lafontaine для іх прапосту непрымальна асаба, якай разбурыла партыю.

Прыкладна год таму ў партыі ўжо мела месца вялікай спрэчка, выкліканая сітуацыяй у зямлі Гесен, дзе магла нарадзіцца чырвона-ружова-зялёная кааліцыя. Тады перамаглі працівнікі кааператыў з Левымі. На гэты раз можа быць інакш. Старшыня эсдэкаў Франк-Вальтер Штайнаер ужо заявіў, што не дазволіць кансерватарам спекуляваць на выніках выбараў у зямлі Саар.

Ва ўсёй гэтай гісторыі да канца неўядома пазіцыя Зялёных, якія, атрымаўшы ўсяго 2-3 мандаты ў будучым парламенце, могуць у выніку вызначаць, што стане старшынай ураду. У прынцыпе, эколагі адносіць да левых, аднак на месцах яны часта складаюць блокі з кансерватарамі. Год таму ў Гамбургу быў створаны першы ў гісторыі ФРГ зямельны чорна-зялёны ўрад. Тэндэнцыя можа быць працягнутая і ў зямлі Саар.

ЦІКАВА

НЕВЯДОМЫ САЛАВАТ

Алег ПЯТРОУ

У Башкірії за экстремізм арыштавана група гісторыкаў. Прывчына — іншая ад афіцыйнай трактоўкі посты Салавата Юлева, узельніка пугачоўскага бунту.

Нагодай для рэпрэсій стаў выхад кнігі ўфімскага гісторыка Сяргея Арлова «Піраміда Салавата». На старонках кнігі ён паспрабаваў даследаваць карані міфу пра славутага пугачоўцу.

Нагадаем, што Салават Юлаев нарадзілася ў 1754 годзе ў сям'і старажыні воласці. У 1773 годзе Салавата мабілізавалі на баражбу з Пугачоўым. Аднак пад яго агітацыяй башкірскае фармаванне колькасцю ў трох тысячы чалавек цалкам перайшло на бок паўстанцаў. Пугачоў паслал Салавата ў Башкірію, дзе апошні стварыў новы фронт супраць імперыі. За штурм горада Кунгура Салават атрымаў чын брыгадзіра (генерал). Пасля разгрому Пугачова Салават працігваў паўтызанску вайну на радзіме, пакуль яго не скапілі. Царская каты разрезалі яму ноздры і паставілі на лбу і щоках кляймо з трох літар «С», «В», «И» («злодзея», «бунтаўшчык», «адраднік»). Пугачоўскі генерал быў асуджаны да пашырэвай катарту, якую адбываў на Ставропальскім судзе ў Естоніі. Там і памер у 1800 годзе.

Акрамя ваксавых справы, маляды Салават цікавіўся пазіцыяй. Арыгіналаў яго творчасці не захавалася, аднак у народзе иму прыпісалі аўтарства тэкстамі шматлікіх папулярных песняў. Да рэвалюцыі да легенды пра Салавата царскія ўлады ставіліся, натуральна, адмоўна, хаця, калі верысь слоўніку Бракгаўза і Эфроня, ягоную творчасць не забаранілі.

Затое з прыходам савецкай улады ў Башкіріі і па ўсім ССРР пачаўся сапраўдны культ Салавата. Яго прозівшчам былі называемы вуліца і праспект у башкірскай сталіцы, горад, шматлікія падпрыемствы, калі 30-ці калгасаў. У 1941 годзе на «Масфільме» знялі фільм «Салават Юлаев». Агульны наклад публікацый пра Салавата быў пашыршы ўзімку з мільёнам экземпляраў. Пра ўфімскі хакейны клуб «Салават Юлаев», думаеца, усе чуткі.

Крах ССР і пашырэнне аўтуноміі Башкіріі ў 90-х прывіў да новага вітку культуры пугачоўца. Вобраз Салавата актыўна выкарыстоўваецца аўтарытарнымі ўладамі расплюблікі для легітымізацыі сваёй улады. Як сказаў адзін чыноўнік з адміністрацыі веичнага башкірскага празідэнта: «Салават — эта міф, які трэба захаваць. Гэты вобраз дарагі народу, і мы намагаемся яго развіць, пераказаць легенду па-новаму».

Выява з помнікам Салавату знаходзіцца на гербе Башкіріі, заснаваны ордэн Салавата, існуе

літаратурная прэмія імя Салавата Юлева. Указам презідэнта Башкіріі ўведзеная нацыянальнае свята Дзень Салавата. Група афіцыйных гісторыкаў стварыла наставаць Энцыклапедыю Салавата.

Гэта істэрыя вакол Салавата, натуральная, не вельмі спадабалася маскоўскам расійскім дзіржжунікам, якія выступаюць за амежаванне аўтаноміі Башкіріі і нават за яе ліквідацыю.

Падазраюць, што менавіта каб разбурыць галоўны міф башкірскай дзяржаўнасці, Сяргей Арлоў палез у гістарычныя архівы. На базе малавядомых раней пратаколаў допытаў паўстанцаў, лістоў і дакументаў інсклюзіўно гісторыю паходаў Салавата. Ля Арлову атрымлівеца, што Салават — праста монстр. Ён і яго напарнікі рабавалі і забівалі мірнае насельніцтва (галоўным чынам рускае), гвалтавалі жанчын, палілі праваслаўных храмы.

«Люди мужска пола порублены, а про женски пол нам объявляют, что собраны де они теми башкирами в одно место и вымывают из них деньги и многих обнаружили и чинят всякая нарушительства...» — апісвае сведак вынікі наліту атрадаў Салавата на ўральскі завод.

Па-іншаму выглядае і сам вобраз Салавата. У савецкай і башкірскай гістарыяграфіі ён маюцца як прадстаўнік інтарсаў белых башкіраў, ахвяра расійскай канланізацыі. На самай справе, сям'я Юлаевых не толькі супрацоўнічала з расійскай адміністрацыяй, але і атрымлівала за гэтую шмат грошай. Захавалася скарса башкіра Салавата на нейкага афіцэра, які звёў у яго 50 кароў. Апошні ўдар па мізу пра «праплетарыя» Салавата: ён меў тры жонкі, ведаў фарсі, пісці па-татарску і пічыўся знаўцам Карана.

На базе падобных дакументаў аўтар робіць разумею: Салават — злодзея, які не можа быць сімвалам распублікі.

Натуральная, такую кнігу ніхто ў Башкіріі друкаваць не захахе. Вобраз Салавата актыўна выкарыстоўваецца аўтарытарнымі ўладамі расплюблікі для легітымізацыі сваёй улады. Як сказаў адзін чыноўнік з адміністрацыі веичнага башкірскага празідэнта: «Салават — эта міф, які трэба захаваць. Гэты вобраз дарагі народу, і мы намагаемся яго развіць, пераказаць легенду па-новаму».

Выява з помнікам Салавату

клікала захаплення ў гісторыкаў і спецыялістам — занадта шмат кан'юнктуры. Там, дзе башкірскі афіцэёр бачыў бела, Арлоў заўважае выключна чорнае. У якасці доказаў выкарыстоўваюцца фрагменты мастацкіх твораў, напрыклад «Капітанскай дачкі» А. Пушкіна.

Аднак замест таго, каб супрацьпаставіць фальсіфікатам гісторыкі аргументы, башкірскія ўлады ўжылі іншыя методы: 4 жніўня адзін з судоў Уфы прызнаў блог группы, сябрам якой ёсць Арлоў, «екстремісткам» і пастанавіў усіх яго аўтараў (5 чалавек) узяць пад варту за «публічныя заклікі А. Пушкіна».

Шчырэ какужы, самі арыштаваныя асабіліў сімпаты не выклікаюць. Мы маем справу з тыповымі расійскімі шавіністамі.

На іх багу можна прачытаць антыбашкірскія перлы пра то, што першыя башкіры былі пігмеямі, паколькі ў іх легендах шмат волаты (бо, як маленкім людзім, ім усе здаваліся гігантамі). Аднак для грамадскасці бліжэйшы ўзімку факт. Улады так інаки пад соусом баражбы за нацыянальную гістарычную спадчыну намагаліся ўзяць пад кантроль сегмент блогаў — адну з апошніх крыніц вольнай інфармацыі ў Башкіріі.

Гэта і выклікала пратэсты. 11 жніўня 17 башкірскіх вучоных напісалі колектыўны ліст у грамадскую палату РФ у абарону «піцер-кі». Адначасова да Мядзведзева звязралася група ісламазнаўцаў і этнографаў з Францыі, ЗША, Японіі, якія выступаюць супраць крыміналізацыі гістарычных даследаваній.

Пад такім пісакам афіцыйная Уфа адступіла. Усе арыштаваныя, якія не ўспелі зрабіць з мінувших вайсковых судаў Башкіріі вышылі на славоду. Думаеца, гэта не фінал супрацьпаставіця. Напросто ўлады пачынаюць будучым змагацца з крамольнымі гісторыкамі ціха, за кошт адміністрацыйнага цікавіцца. Арлоў і кампанія будуць намагацца і далей правакаваць грамадства гістарычнымі сенсациямі — адзінае, што гарантую ім увагу публікі.

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

ЯН СЛОТО

Лідер славацкай Нацыянальной партыі, якай ўваходзіць у кааліцыю з сацыял-дэмакратамі, даўно вядомыя заузяты прайдзінгам. Ён называе іх «манголамі» і «фашистамі» за спробы падтрымкі венгерскай меншасці ў Славакіі. Цяпер палітык перайшоў ад слоў да справы: пісці інцыдэнтыве Яна Слоты мясцовы парламент прыняў вельмі супарэчны закон пра мову. Адпаведна яму, адзінай мовай, якую дазваляецца ў афіцыйным ужытку, рабіцца славацкая. Выключна на ёй таксама павінна адбывацца абслугоўванне клиентура пад прынтыпах падзвінніцтва. Пашырэнне закона цягне за сабой вялікі штраф — ад адной да пяці тысяч ёўра. Відавочна, што новая прапраўка націравана супраць венгерскай меншасці, якую складае 10 практычна насельніцтва краіны. Венгры лічаць, што ўрад пастаўіў перад сабой задачу знішчэння венгерскай мовы на славацкай тэрыторыі. Іны звяртаюць увагу на то, што Славакія — сябра ЕС, дзе прыняты цэлы блок актаў у абарону малых этнаў. Усвою чаргу, ініцыятывы закона звязралася ўвагу на аздын спецыфічны пункт у еўрапейскім заканадаўстве ў абарону малых народоў. Гэты пункт кажа, што меншасць можа лічыцца меншасцю і мець права толькі ў тым выпадку, калі як мінімум кожны пляты чалавека ў дадзеным рэгіёне лічыцца сябе націменам. Аднак, думаеца, будаўпешт не дасць сваіх суйчыннікаў на крырӯд. Пачынаючы з 1918 года, калі па выніках Версалскай мірнай дамовы 66 практыкі венгерскай прапраўкі апінулася па-за межамі Венгрыі, тая праводзіці палітыку падтрымкі землякоў.

УГА ЧАВЕС

Прызідэнт Венесуэлы зарас, як вядома, вельмі заклапочаны намерамі амерыканцаў адчыніць некалькі сваіх віцебскіх баз у Калумбіі. Каракас крэтыкуе падобныя намеры, ужываючы розныя аргументы. Аднак самы цікавы аргумент выкыдам прайдзінг падчас свайго апошніх праграммы «Алё, прызідэнт!». Ён заявіў, што мае статыстыку стану злачыннасці ў раёнах вакол амерыканскіх баз у розных краінах свету. Лічбы сведчаць пра то, што ў гарадах і вёсках па суседству з базамі злачынства больш развітыя, чым іншыя. Гэта практычна ўсё, што вядома ў Венесуэле. Чавес заявіў, што ў 50 тысяч дзяцей, якія нарадзіліся зімінамі, падобныя за сёё слабу маразі. Чавес заявіў, што ў 50 тысяч дзяцей, якія нарадзіліся зімінамі, падобныя за сёё слабу маразі.

ЭМАМАЛІ РАХМОНАЎ

Прызідэнт Таджыкістана вырашыў не адставаць ад некаторых лідэрў краін СНД, якія прасоўваюць сваіх дзяцей на самыя высокія пасады. Мяркуючы па ўсім, ён рыхтуе сабе ў пераемнікі старыашына сына Рустамі (22 гады). На апошніх пірамовы з узделам прадстаўнікоў Таджыкістана, Расіі, Узбекістана, Пакістана і Афганістана таджыкскі празідэнт прыехаў з сынам. На пытанні журналістаў пра то, што Рустамі тут робіць, прэс-служба адказала вельмі цікава: «Рустамі — наемнік старыашын арганізацыі Саюза моладзі Таджыкістана, а за моладдзю, як вядома, будуче». Цяпер use чакаюць выбару на мясцовы парламент, які прызначаны на наступны год. Калі Рустамі выставіць сваю кандыдатуру, значыць, яго пачалі штурхцаў угору. Цікава, што, у адрозненні ад Беларусі, таджыкскія чыноўнікі ахвотна каментуюць перспектывы аднаго з сыноў празідэнта змініць бацьку на дзяржаўнай пасадзе. На іх думку, гэта чудоўны праект, паколькі Рустамі вельмі таленавіты чалавек. Прысутніцасць пратэцыі бацькі для іх нікай ролі не адигрывае. Цікава, што сам Рустамі апінуўся ў Таджыкістане нядаўна. Улогов, ён на прафесіі дыпламат. Апошнім часам наведаў курсы Маскоўскага дзяржаўнага інстытута міжнародных адносін і адначасова кіраваў казіно «Карстан». Паколькі ўсе казіно ў Маскве зачынілі, давялося вяртацца на родімую ісці. Акрамя таго, ён любіць футбол, гуляе за каманду ў мясцовай лізе і нават з'яўляецца першым бамбардзірам нацыянальнага чэмпіянату. Таджыкі жартуюць, што ніводны футбаліст на полі папросту не хоча забіраць у сына Рахмонава мяч. Застаецца дадаць, што ў Эмамалі Рахмонава — два сыны і сем дачок.

► РЭЦЭНЗИЯ

ГІСТАРЫЧНЫ АТЛАС БЕЛАРУСІ. ТОМ 1

Аляксей ХАДЫКА

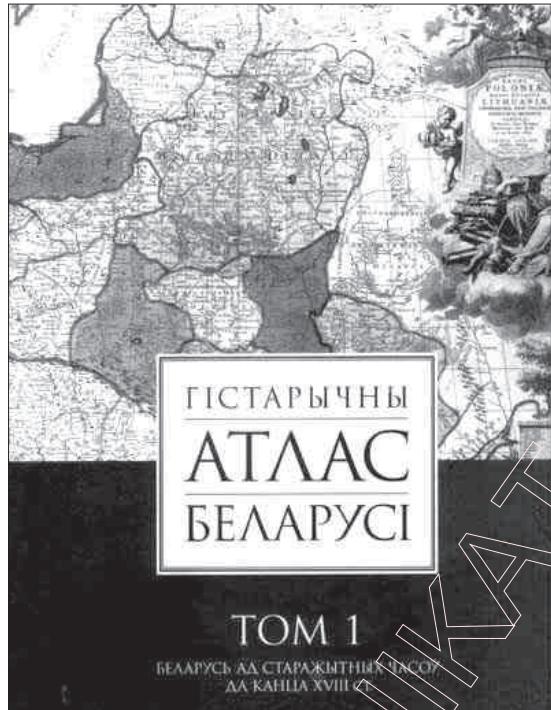
Трымаю ў руках унікальнае
выданне: Гістарычны атлас
Беларусі. Том I. Беларусь ад
старажытных часоў да канца
XVIII ст. Варшава — Мінск,
2008, галоўныя навуковы
рэдактар М.Ф. Спрыданоў.

Виданне унікальнае адразу некалькімі пазыцьямі: якaszю сабранага матрыцыцу і выключна кампетэнтным складам аўтараў, умовамі выхаду і разданансам, звязаннымі з яго з'яўленнем.

Пачнём з апошняга: толькі ў мінульм нумары «НЧ» (№ 29 за 21 жніўня) пісаў пра паку-
ты вядомага гісторыка Яўгена
Анішчанкі, чые працы, у якіх
без прыўкрас абмаліваны дра-
матычныя абставіны падзелу
Рэчы Паспалітай драпежнымі
суседзямі напрыканцы XVIII
стагоддзя, аbumовілі складанасці
ліёсу самога наўкуточа — слыпнен-
не надання доктарскай ступені,
выгнанне з Акадэміі науک.

Кірауніцтва Інститута гісторії АН, займаючись самацензурой на картиць расійскай міфалагізаўваним дачыненіям Беларусі з яе ўсходнімі суседзямі, трактаванымі не іначай як «братьі», стаўці тлустыя кръжы на самой сутнасці навукі: працэсе пошукаў аб'ектыўных фактаву жыцця. Дададзім: з калекцыту аўтара «Гістарычнага атласа» не толькі Я. Анішчанака бывымушаны пакінуць сцены Інститута гісторыі. Такі самі лёс напаткай Генадзія Сагановіча, выдучага даследчыка гісторыі катастрафічных войнай сірэядзі XVII стагоддзя ў Беларусі і выдаўца акадэмічнай якасці незалежнага перыёдъка «Беларускі гістарычны агляд», які з'яўляецца адным з сувыдаўношыагданама «Гістарычнага атласа».

Сёння сітуацыя ўскладняецца: са з'яўленнем «Гістарычнага атласа» шэраг яго аўтараў, суп-

рацоўнікаў Інстытута гісторыі, атрымліваюць «науфіцыныя» папярэджанні пра немагчымасць іх далейшай працы у Акадэміі навук. Кіраўніцтва інстытута замаўляе закрытым адмоўным рэцензію на выданне і спрабу перашкодзіць продажу атласа пра сістэму кнігагандлю Беларусі. Выглядае так, што кіраўніцтва дзяржаўнай навуковай установы жадае бачыць мініятуру прыхароненым у адпаведнасці з тым, як яму падаюцца прырэзыты сенняшніх палітыкі беларускай дзяржавы, нават апяразджаючы з'яўленне якой-кольквец афіцыйнай разакцыі.

Іншымі словамі, займаючыся самацэнзурай у адносінах да сваіх супрацоўнікаў, якім ужо было паабяздана; распрацаваныя

імі для «Гістарычнага атласа» унікальныя тэматычныя карты не ўйдуць у выданне трохтомна дэяржжаўнага «Вялікага гістарычнага атласа Беларусь», першы том якога (прысвечаны перыяду да Люблінскай уніі 1569 года) з'явіўся на пачатку 2009 года. Чакайце ў афіцыйных выданнях замест арыгінальных напрацовак спільнай кампіліцыі.

Сітуація з виданням гісторичних карт не виглядала б, може, так драматичною, як не кілької год таму юсє дзяржаўныя і прыватныя выдавецтвы, за вилуччыненем дзяржаўнага картаграфічнага выдавецтва РУП «Белкартаграфія», не былі пазб牙лены ліцензіі на картаграфічную дзейнасць. Хто не згодны

УНОВАЙ НЕ

Адмоўлена і ва ўстаноўцы
мемарыяльнай дошкі ў гонар
славутай зямлячкі: «У сувязі з
тым, што дом, дзе жыла Баду-
нова, не захаваўся, устаноўка

нова, не захаваусі, устанука мемарыяльнай дошкі ў яе гонар на іншым будынку вуліцы, якая носіць імя іншага чалавека, камісій прызначана не зтычнай».

З ініцыятывай пра перайменаванне вуліцы гомельскія

з умовами пазанувковага цэнзуравання свайг працы, што якраз і здараеца з гістарычнымі картамі і атласамі, вымушаны шукаць магчымасці выдавацца за мяжой. Так і адбюлося з публікацыяй «Гістарычнага атласа» — ён па- дзеясткай гістарычных карт беларускіх земляў, што ахопліваюць першыяд ад падаліту да падзелы Рэчы Паспалітай. А таксама тэкст навуковага каментара і звондная таблиця гістарычных назваў.

Міжтym, іншанцы калектыву, які распачаў працу яшчэ ў 1995 годзе і прайцаўш че ўтварыць час беларускага фінансавання, была выключна навуковай і высакароднай: «Паказаць гісторыю Беларусі ў... шырокім міжнародным гісторычным кантэксле, каб... [яна] магла знайсці сваё месца ў сусветнай навуковай дылкесці на тыму гісторыі Усходняй Еўропы».

Варта зазначыць, што прапэц падпрыхтоўкі навуковых гісторычных атласаў нашай краіны выключна малады і наватарскі, ён фактычна распачаўся толькі пасля аднаўлення беларускай дзяржаўнасці ў 1991 годзе. Толькі некалькі звыднанія, такіх, як «Нацыянальны атлас Беларусі» 2002 года пад рэдакцыяй М. Янківіча і «Атлас гісторыі Беларусі». Ад старажытнасці да нашых дзён

дадатак да 6-томнай «Энцыклапедыі гісторый Беларусі»), складзены Г. Шыкуновай і Л. Языковіч, падрыхтаваныя навукоўцамі той жа Акадэміі навук, а таксама атласы, распрацаваны ў БДУ, паспелі дарацца да ўзроўню сучаснай картаграфічнай і навукова-гістарычнай методалагіі, вызначаючыся дакладным навуковым аппаратам і методалагічным падходам.

Тым не менш, «вычаральныі паказ гістарычных з'яў і падзеі на землях Беларусі ад стара-жытнасці да сучаснасці», да якога імкненца калектыву аўтараў новага «Гістарычнага атласа», дагэтуль застаецца ідэальны задачай з прычыны фактычнага замоўчвання многіх тэм вяленнай, палітычнай, ролігнай і культурнай гісторыі беларускіх земель. Таму і задачай аўтараў новага выдання было даць уважлівому чытчагу непадцэнзурны матэрыял да парапаніні з тым, што ўжо пабачыла свет у дзяржаўных выдавецтвах. Да пытлівія розуму знойдзе шлях да аднаўлення гістарычнай працы.

Такім чынам, з заканчэннем першай стадыі незалежнага праекта, на якаснай крэйдавай паперы пад цвёрдай вокладкай, на 164 старонках павялічанага фармату А4 чытачу прапануеща калія ста спецыяльных і некалькі

разгледжана юладамі пасля вивучання юсіх документаў і пры ўзделе гісторыкаў. У зэрвон 2009 года наемсій старшыні гарыканкам Сяргей Паращонак адказаў актыўістам, што «тапанімічнае камісіяю рокамендавана

адміністрації Навабеліцькага раёна аформіць экспазіцыю ў памяць дзейнасці Бадуновай у музее гісторыі Навабеліцькага раёна, размешчаным у сярэдняй школе № 41». Актыўісты гэтай пропановай былі не задаволены і зноў папрасілі гарадскія ўлады прысьвіць вуліцы ім. Палуты Бадуновай або даць аргумента-

вансы адказ у выпадку адмовы. «Я меркаваў, што гарыканкам можа нам адмовіць, але не чакаў, што іх адмова будзе аргументавана настолькі абсурдна», — пракаментаваў адказ Сяргей Трыфанаў.

Алена Германовіч, БелаПАН

рэвяданне першага. Выправіць непазбежныя рэдактарскія ў выдавецкія памылкі (што рабіць, калі том рыхтаваўся паміж Мінскам і Варшавай), аbnавіць некаторыя састарэльныя дадзенныя — усё ж такі праца без падтрымкі сваіх дзяржавы зачынілася

Алена Германовіч, БелаПАН

ФЭСТ

СУЦЭЛЬНЫ КАЙФ «BE FREE»

Сяргей САЛАЎЕУ

Эты матэрыял — хутчэй падзяка арганізатарам рок-фэста «Be Free», чым паўнавартасная інфармацыя. Бо невядома, як перадаць атмасферу фэсту. На ім трэба было быць. І, шчыра кажучы, я даўно не атрымліваў такога адрэналіну і драйву на музычных фэстах.

«Як даехаць?»

Дарэчы, шмат хто з арганізатарамі фэсту зараз абміркоўвае будучую пляцоўку для «Be Free» наступнага года. Лепшыя месца, чым Чарнігай, прыдумашы складана. Гэта маё меркаванне. Бо даехаць на фэстываль было надзвычай проста. Па-першае, туды ходзіць шмат цягнікоў. Па-другое, з Гомеля ў Чарнігай можна дабрацца і маршуруткам. І, шчыра кажучы, з Мінска туды даехаць прасцей, чым у той жа Львоў ці Луцк.

Гэтым разам пляцоўкай «Be Free» было выбрана маліუначае месца паміж Цэнтральным гарадскім паркам культуры і адпачынку Чарнігава і турыстычным комплексам, у які ўваходзіць эх тыры гатэлі «Бранськ», «Прафсаюзная» і «Прыдзесніянская». Арганізатары паклапаціліся пра тое, каб усе даведаліся, што нумар у гатэлі ў пакой на трох канштуке калі 7 ёўра, а кватэру ў Чарнігаве можна змяніць на суткі за 120–150 грывень. Пры курсе 11 грыйнія за ёўра, і па 8 — за доллар, гэта не так уж шмат.

Адзінай хіба — тое, што там, у гатэлях, ёсць толькі кропкі доступу Wi-Fi, але німа інтэрнэт-кавайран. Нагадзіцесь, не кожны едзе на рок-фэст з ноўтбукам. Таму, напяляваўшы на гатэлі ды іншыя дасяжныя цывілізаваным людзям прыгляды, можна было засяліць ў намётавым мястэчку: 5 долараў за два дні. Гэта, дарэчы, было значна зручней, чым гатэль. Канешне, новая нязручнасць: німа дзе падзяраздзіць мабільны тэлефон. Але навошта ён патрэбны, калі ў гатэлі «Бранськ» німа магчымасці набыць украінскую сім-картку?

А вось кайфу ад «спілкавання» з людзьмі самых розных краінай і розных поглядаў было значна больш. Таму ў далейшым мой выбар — толькі намётае мястечка.

І канцэрты, і канцэрты, і канцэрты

Дарэчы, вялікі дзякую таксама партнёрам фэстывалю, асабліва мэрыі Чарнігава, якая ўзяла фэст пад свой патранат. Вялікая сцона з вольным доступам. І намётае мястечка недалёка ад сцоны, што немалаважна. Дарэчы, жывучы там, на канцэрты можна было і не хадзіць. Адзінае, у tym выпадку, калі ты хочаш на свае вочы пабачыць выкананіць. Таму што і так усё было нармальна чуваць.

Казаць, што выступы гуртоў былі фантыя — гэта значыць, не скажаць нічога. Варта адзначыць, што нават Вольга Самусік, вакалістка гурту «TARPACH», простиравала голас, паддываючы іншым гуртам. Адзначу толькі фантыя выступы «B:N», «Partyzone», «Pomidor/Off», «ZNICH», французскага «Vladivostok»... На другі дзень абсалютна ўразіла маладая зорка чарнігайскай рок-сцоны Лена Іванова. Адзначыць бы таксама «LitvinTroll». А пра ветэрану беларускага року гурт «ULIS» я ўжо не кажу.

І варта таксама адзначыць Аляксандра Памідорава, які гэтыя канцэрты вёў. Два дні на сцэне — гэта не жартачкі.

Ахова

На вышэйшым узроўні — гэта тое, што я могу скажаць пра ахову фэсту. Я не ведаю, дзе ўзяліся тэйкі добразычлівія і прыязнінныя людзі. І адкуль такіх набіраюць ва ўкраінскую міліцію.

Вы можаце ўявіць сабе маёра беларускага АМАПу, які дапамагае маладым людзям на фэсце ўчанчы падтрымліваць агонь у

вогнішчы? Хатыя вогнішча, шчыра кажучы, і прадугледжана не было. Вы ўзўляеце сабе маёра беларускага АМАПу, які падыночы сядзіць з моладзю і паддывае пад гітару песні Цоў, «Чайф», «ДДТ», Майка Навуменкі? Я ўзўляю сабе іншых беларускіх амапаўцаў, — з дубіналам і имкненнем забараніць нават тое, што дазволена.

А вось маёр украінскай міліцыі з намі прасідзеў падыночы ля вогнішча, співаючы разам песні. Для яго галоўнае, што ўсе людзі адзекватныя, што ніхто не п'яны і не буйніць. Таму, я ўпізнені, з намі ён адпачываў такім жа чынам, як адпачывалі і мы.

Тое ж аднесіцца і да ўнутранай аховы фэстывалю. Сваю справу яны выконвалі ад пачатку і да канца. Але ж нікіх праяваў аграсіі з іх боку не было. І гэта, між іншым, таксама стварала атмасферу братэрства, калі розныя людзі з рознымі поглядамі мірна ўжываліца, як у адным колектыве.

Дастаткова толькі скказаць, што ў намётавым мястэчку амаль побач сінівалі намёты са сцягам «Беларускай хрысціянскай дамакратыі» і з чырвона-чорным сцягам анархістаў. Тут, у Беларусі, яны адно аднаго недалюблюваюць, а на фэсце ў Чарнігаве — калі ласка, амаль разам.

Сам Чарнігай

Варта адзначыць, што і сам Чарнігай — цудоўнае месца для блукання па горадзе. Здавалася бы, ён надзвычай кампактны і вельмі маленкі. Але гэта не так. Там шмат цудоўных месцаў для любога адпачынку, і кошты дастатковыя прымалыя на беларускіх мерках. За 20–25 грыйнія можна было даехаць амаль у любую кропку горада на таксоўцы (апра курсы я ўжо казаў). Да таго ж, людзі там вельмі адкрытыя і надзвычай гасцінныя.

«Казацкай царкве», яна ж Кацярыненская на беразе Дзясны ўражавае. Купалы гэтай царквы — пяць штук — збудаваныя так, што ўсе пяць будзе бачна з якога заўгодна пункту. У свой час на гэтую царкву хадзіў на службу Францішак Багушэвіч, калі пераходзіўся ад пераследу як узdeльнік паўстання 1861–1863 гадоў. Таксама ў Чарнігаве ёсць вуліца Францішка Багушэвіча. Дарэчы, існавала яна яшчэ і ў савецкія часы.

Стары Чарнігай першапачатковы быў не на месцы цяпераш-

няга, а крыху далей, у раёне Болдзінай Гары. Непадалёк ёсць і курган Князя Чорнага. Увогуле, Чарнігай — горад курганоў, большасць якіх не раскапаныя і да сёння. Блізка — Антоніевыя пячоры. Калі хто быў у Кіеўскай Пячорскай лаўры, уяўляе, што гэта такое. Для наведвання адкрыты чатыры ярусы, але колькі іх на самай справе — ніхто не ведае. Пячоры каналі ад X і па канец XIX стагоддзя. Спускацца туды небяспечна — наўпрост можна заблукіць і на паверхню не выйсці.

Побач з Антоніевымі пячорамі — царква ў Яру XII стагоддзя. Яна праクトычна не перабудоўвалася. Непадалёк — Троіцка-Ільінскі кляштар XII–XVIII стагоддзя, але ён дастаткова моцна перараблены. Хатыя і перабудоўва была праведзена яшчэ ў часы расійскай імператрыцы Кацярыны. Дарэчы, там можна залезіць на званіцу — адтуль выдатныя краявіды Чарнігава. Далей — Елецкі Успенскі кляштар з бажніцай XII стагоддзя.

Пятніцкая царква XI–XII стагоддзя — акурат за Драматэтрам. Неатынкавана, з чырвонай цэглы, збудавана паводле візантыйскага практэку. Такіх цэрквяў было толькі три. Дэве былі разбуранны, але чарнігайская захавалася амаль без зменай.

І назад

Шчыра кажучы, з гэтага цудоўнага горада не аднаму мне не хадзелася з'язджаць. Шмат хто казаў пра тое, што, як толькі зарабіце грошы, зноў рване ў Чарнігай. Проста так: папіц піва, паблукаваць, падзіўніцца на мясцовыя краявіды. Бы за палову дня ўсё гэта было праглядзельцем немагчыма. Давялося бегаць у тэмпі, і дзякую Украінскім сбарам, якія паказалі горад.

Дарэчы (зноў дзякую арганізаторам!), для тых, хто не з'ехаў увачары ў нядзелю, у панядзелак на першай палове дні маглі правесці эккурсію з экспурсаводам.

Застаещца сплэдзівіца, што наступны фест сапраўды пройдзе ў Чарнігаве. Бы гэта добра, зручна і сапраўды файна.

Аднак самае галоўнае — гэта тое, што ў мене, як, здаецца, у любога чалавека, які там быў, з'явілася шмат новых сбарам. Як з украінскага боку, тады і з беларускага. Сапраўды, з людзьмі, з якімі начамі співаеш песні, спіш у адным намёсе, немагчымы не пасябраць. Асабліва калі яны такія — наўгарыні і адзекватныя, без моцных комплексаў і замарочак.

P.S. Дарэчы, украінцы выдатна разумеюць беларускую мову. Як і рускую. А і ў мене дагэтуль украінскі акцэнт. Мне хочацца скказаць «друзі» замест «сябры», «прыўгіт», замест «прыўтанне», «як што будз» замест «калі»... Так што вандрую на такі фэстываль — гэта яшчэ і добры выпадак паднавіца веданням украінскай мовы. А ўлічваючы, што там быў гурт «Францы і Польшчы», — яшчэ французскай, польскай і англійскай.

Фота Арсенія Пахомава

КУЛЬТУРА

32

ЦІКАВА

АПТЫЧНЫ ФЕНОМЕН

22 жніўня на ўрачыстасці
ў гонар каранацій абрэза
Божай Маці Валадаркі азёр у
Браславе назіраўся аптычны
феномен. Праз некаторы час
пасля таго, як на цудатворны
абраз былі накладзены
папскія кароны, у небе ўзнікла
гало — светлавое кола вакол
Сонца.

У гэты час пад адкрытым не-
 бам, на плошчы калія мясцовая
 касцёла ў гонар Нараджэння Най-
 свяцейшай Панны Марыі, ішла
 літurgія на чале з кардиналам
 Ёахімам Майснерам, мітрапалі-
 том Кельнскім. Незвычайный
 яхце пад белымі ветразямі і быў
 нават здалёк добра бачны ўсім
 удзельнікамі свята.

Гало звычайна з'яўляецца
 вакол Сонца або Месяца, часам
 вакол магутных крыніц святыя,
 такіх, як вулічныя агні. Вучоныя
 тлумачаць гэта знаходжаннем
 ледзяніх крышталей на першых
 аблоках на вышыні 5-10 кіламет-
 раў у верхніх слоях трапасферы.

Даўней гало, як і іншым ня-
 бесным з'явам, прыпісалася
 містычнае значэнне, што па-
 цвярджаюць летапісы. Так, у
 «Слове пра паход Ігаравы» рас-
 казваецца, што перад наступленем
 полаўдні і наланеннем князя
 Ігара «чатыры сонцы зазялі
 над рускай зямлём» — гэта было
 успрыманьем, як знаходзіло-
 вялікай бяды. У народзе гало
 і падобны да яго аптычны
 з'яві выкарыстоўваліся для
 прадказання наадвор'я. Згодна з
 прыкметамі, калі вакол Сонца
 або Месяца з'яўляюцца светлыя
 колы, дугі, плямы, слупы, зна-
 чыць будзе даждж.

Таццяна Чабатарова, БелАПАН

царквы з Беларусі, Расіі, Украі-
 ны, Польшчы, Літвы, Латвії,
 Германіі, Італіі, Валікабрытаніі,
 ЗША, прыблізна 200 святароў,
 у тым ліку прадстаўнікі греко-
 католіцкай царквы з Віцебскай
 епархіі Рускай праваслаўнай
 царквы, а таксама пасты і прад-
 стаўнікі дыпламатычных місій
 Індіі, Вілікабрытаніі, Германіі,
 Швейцаріі, Польшчы.

Абраз каранацій праходзіў
 на часовым алтары ў форме
 карабля даўжынёй 32 метры,
 усталіваним у двары касцёла.
 На мачце алтара быў устаноў-
 лены крыж вышынёй 22 метры.
 Абрэз Божай Маці Валадаркі
 азёр знаходзіўся на невілякі
 яхце пад белымі ветразямі і быў
 нават здалёк добра бачны ўсім
 удзельнікамі свята.

Гало звычайна з'яўляецца
 вакол Сонца або Месяца, часам
 вакол магутных крыніц святыя,
 такіх, як вулічныя агні. Вучоныя
 тлумачаць гэта знаходжанием
 ледзяніх крышталей на першых
 аблоках на вышыні 5-10 кіламет-
 раў у верхніх слоях трапасферы.

Даўней гало, як і іншым ня-
 бесным з'явам, прыпісалася
 містычнае значэнне, што па-
 цвярджаюць летапісы. Так, у
 «Слове пра паход Ігаравы» рас-
 казваецца, што перад наступленем
 полаўдні і наланеннем князя
 Ігара «чатыры сонцы зазялі
 над рускай зямлём» — гэта было
 успрыманьем, як знаходзіло-
 вялікай бяды. У народзе гало
 і падобны да яго аптычны
 з'яві выкарыстоўваліся для
 прадказання наадвор'я. Згодна з
 прыкметамі, калі вакол Сонца
 або Месяца з'яўляюцца светлыя
 колы, дугі, плямы, слупы, зна-
 чыць будзе даждж.

Таццяна Чабатарова, БелАПАН

3 НАГОДЫ

МАЦІ БОЖАЯ
ВАЛАДАРКА АЗЁРАЎ

Юры ХАДЫКА

*Марыя! Праз Цябе і ў Табе
 Бог да нас прамаўляе.*

*Адкрыты нашыя срэцы на
 Слова Божае і Яго святую
 волю.*

*(З молітвы да Маці Божай,
 апякункі Браслаўскага краю)*

Ніколі не браў удзелу ў свяце
 каранавання абрэза. Але тут
 збеглася некалькі акалічнасці.
 Мая грэка-католіцкая суполка
 святога Іязэпа ладзіла пілігримку
 ў Браславу і Палацак. У Браславе ў
 суботу 22 жніўня на абрэз «Маці
 Божай Браслаўскай» архіепіскапам
 мітрапалітам Кельнам Ёахімам Май-
 спнерам, асаўбістам сябрам Папы Бене-
 дыкта XVI, павінны быў усклаці
 залатыя кароны. А ў нядзелью
 ў Палацку епіскап Уграрадзкі Мілан Шашык рука пакладаў
 новага юніяцкага святага Аляксандра
 сандра, які заменіць айца Анд-
 рэя Абламайку, што ад'язжал
 на навуку ў Аўстрію. Да таго ж
 хадзілі чуткі, што абраз Божай
 Маці Браслаўскай быў раней
 уніяцкім, і мне карцела ў гэтым
 перыядзе.

Мы ад'ехалі а палове першай
 ночы ў суботу і калі пятай гадзі-
 зіны раніцы былі ў Браславе.
 На пад'ездзе да касцёла аўтобус
 спыніўся застава, і маладыя хлоп-
 цы сурову спыталіся, ці ёсць у
 нас пропуск. Пропуска не было.
 Але як першы прыбылы з Мінска
 аўтобус нас прапусціў. Палацкі з
 гарачай гарбатай і кавай і іншы-
 мі прысымакамі яшча свяціліся
 электрычным светлом, а над го-
 радам ужо разгараўся новы дзень.
 Першыя дэве гадзіны пайшлі на
 знамёства з касцёлам і замчыш-
 чам. З варышыні замкавай гары,
 якая, па-моему, больш высокая
 і крутая за Гедымінаву гару ў
 Вільні, адкрывалася шыкоўная
 панарама мірнага гарадка, абкру-
 жанага з усіх бакоў азёрамі. Над
 водой павольна растаўшыся ружовы
 паводзінны ладдзі. Над гарызонам ляяўна
 ўздымалася чырвоная сонца і
 замлацила вежу касцёла.

На замчышчы бачныя высілкі
 мясцовых улады адрадзілі гісто-
 рычную памяць насељнікаў і
 прыцягнулі турыстаў. І хаяе яе
 мягчымасці амежаваныя, тое,
 што зроблена, зроблена добра.
 Стэнд у выглядзе трох пляёт-
 каў коратка апавядзе гісторыю
 браслаўскага замка і наўгуро
 легенду пра паходжанне назвы
 горада і азёраў, што яго атача-
 юць. Шэсць вялікіх драўляных
 скульптур ілюструюць гэту ле-
 генду. Сціплае ўбранства на
 месцы калісці магутнага замка
 дапаўніе помнік, не знесены ў са-
 вецкія часы, доктару Станіславу

Нарбуту, які быў пастаўлены ў
 1920-х гадах мінулага стагоддзя
 ўдзячнымі жыхарамі Браслава.
 Можна толькі заўажыць, што
 назва горада паходзіць не ад імя
 князя, які перамог у трагічным
 змаганні за руку прыгажуні
 князёўні, а ад імя поалацкага
 князя Брачыслава, які і заклаў
 замак на заходній мяжы княства
 ў XI стагоддзі.

Браслаўскі касцёл адносна
 новы. Сучасны выгляд набыў
 толькі ў 1906 годзе. Але паданне
 адносіць яго застанаванне да часу
 Вялікага князя Вітаўта. Праўда,
 драўляны касцёл быў спалены
 падчас падвластніні Тадэвуша Кас-
 цюшкі. Зразумела, не паўстан-
 цамі, а расійскімі войскамі ген-
 ералісмуса Суворава. Касцёл
 падбадаваны з бутавага каменю
 і цэглы ў неараманскум стылі.
 За яго магутнымі сценамі ўзы-
 шылася фантасмагарычная кан-
 струкцыя, што нагадвала будый-
 скую пагаду. Пазней высветлілася,
 што навес над вынасынам алтаром
 наўмысна падбадаваны ў выглядзе
 ладдзі. Яе мачта — крыж з кон-
 турами распятага Хрыста. Контур
 зроблены з дроту і стварае ўра-
 жанне прывіду распіці. Добра
 было да з'яўлення неабходных
 для рэстаўрацыі грошай выка-
 рыстаць гэткі ж прыём на наяв-
 радскім замку, акантурывашы яго
 магутныя, але разбураныя вежы
 жалезнайі палоскамі.

Неўзабаве ў прасторым трох-
 нефавым памяшканні касцёла па-
 чалася ранішняя служба. Яе беў-
 біскуп Блін — галава віцебской
 дыяцэзіі. Потым праз гадзіны
 перапынак началіся асноўныя
 мерапрыемствы каранаці, якія
 адбываліся на адкрытым паветры.
 Яна цягнулася тры гадзіны і
 пакінула незабытую ўражанні.

Натоўр у 9-10 тысяч чалавек
 размісціўся на прасторым пля-
 цы ў падножкі ўзгорку, на якім
 знаходзіўся вынасын алтар. Над
 ім плыла ў паветры ладзія-навес
 з міражком распіці я і беўмай-

скульптурай Божай Маці. Веліч-
 на выглядала працэсія святароў
 і архіярэяў, якія сабраліся з усіх
 куткоў Беларусі і з-за мяжы, што
 падымалася да алтара. Цудоў-
 на гучаў акафіст — хвалебныя
 спевы ў гонар Багародзіцы. Ас-
 ляпляльна звязлі залатыя кароны
 на абрэзе. У разгар святкавання
 людзі пачалі падымыць галовы
 і глядзець на сонца, вакол якога
 з'яўліўся радужны круг — гало.

Не дзіна, бо блакітнае неба было

амаль чыстае. Толькі лёгкія праз-
 рыстыя першыя хмары, якія не
 кідалі ніякага ценю. Яны і сталі
 прычынай гало і першага цуда
 каранацівага абрэза.

Ён быў у цэнтры ўвагі ўесь час.
 Мілавідны аб'ёмна намалі-
 ваныя твар, ніпазўны жэст правай
 руки, кръхкі павернуты корпус
 Божай Маці выключалі версію,
 агучаную па БТ, а праваслаўным
 паходжанні абрэза. Так не пісалі
 іконы ў XVI стагоддзі, калі кара-
 лева польская і вілікай княгіня
 Алена, жонка караля Аляксандра
 і дачка Вялікага князя маскоўска-
 га Івана Трэцяга і Кафі Палеалог
 заснавала ў Браславе праваслаўны
 манастыр. Тым больш, так
 не пісалі ў ранейшыя часы. Гэта
 характэрная рыса юніяцкага
 жыўапісу другой паловы XVIII
 — пачатку XIX стагоддзяў. Абрэз
 пазбаўлены і халоднай рыта-
 рычнасці і дыдактычнасці кас-
 цельнага мастацтва. Ён поўны
 мяккай плящы і глыбокага
 мацирыйскага смутку, зразумелага
 з чалавечага пункту глед-
 жання. Тоє, што абрэз паспяхова
 прыхыбіўся ў асфроду беларускіх
 рымакаталікоў і стаў цудатвор-
 ным, сведчыць пра ўпльбу юні-
 яцкага абрэза на мастацкі
 густы нашых каталікоў, многі з
 якіх — нащадкі быльых юніятаў.

Відавочна, і сёння, у чым пера-
 конвалі і ўрачыстасці каранаці,
 абрэз працягвае выконваць сваю
 высакародную гуманістычную
 місію юдэнія хрысціян розных
 канфесій.

**Беларуская
 інтернет-бібліятэка**
КАМУНИКАТ
www.kamunikat.org

Мінськ: 649-08-88, 861-77-06, 674-97-61.

І НОЯБРЯ! R-CLUB
 Відэо: 30.00 · Аудіо: 30.00 · Відэо + Аудіо: 30.00 · Відэо + Аудіо + Слухаць: 30.00

Пасведчанне аб регистрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНАВАЛЬNIK: Мінскай гарадской арганізацыяй ГА ТБМ імя Ф.Скарыны. Адрас: 220005, г. Мінск,
 вул. Румянцева, 13. Тэл.: 284-85-11.

ВЫДАВЕЦ: Прыватнае выдавецтва ўнівернае прад-
 прыемства «Час навінаў».

Пасведчанне №64 ад 12.01.2007 г.

АДРАС РЭДАКЦІІ І ВЫДАЎЦА:
 220012, г. Мінск, зав. Інструменталны, 6-214.
 Тэл.: +375 29 651 21 375 17 20 19 71.
 novuchas@gmail.com; www.novuchas.org

НАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Плутас-Маркет».
 Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.

Замова №

Падпісаніа да друку 28.08.2009. 8.00.

Наклад 5050 асобнікам. Кошт свабодны.

Радзівілічы можа друкаваць артыкулы звеста падлемікі, не падзяляю-

чи пазыцыі аўтараў.

Пры вынасынні матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час»

абязважваю.

Рукапісі рэдакцыйныя не варте і не разынгнаваць.

Чытальцкая пошта публікуецца паводле рэдакцыйных меркаванняў.